

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI**

**SOĞUK SAVAŞ SONRASI ABD
HİNDİSTAN İLİŞKİLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mesud MUSAYEV

ANKARA- 2013

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI**

**SOĞUK SAVAŞ SONRASI ABD
HİNDİSTAN İLİŞKİLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mesud MUSAYEV

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Çağrı ERHAN**

ANKARA - 2013

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	ii
TABLOLAR LİSTESİ	v
GRAFİK LİSTESİ	vi
HARİTALAR LİSTESİ	vii
KISALTMALAR	viii
GİRİŞ	1
ARAŞTIRMA PROBLEMİ	1
TEZİN KONUSU	2
TEZİN AMACI	2
TEZİN ÖNEMİ	2
KURAMSAL ÇERÇEVE VE ARAŞTIRMA YÖNTEMİ.....	3

BİRİNCİ BÖLÜM

1. HİNDİSTAN'IN STRATEJİK ÖNEMİ VE DIŞ POLİTİKA YAPISI

1.1. HİNDİSTAN'IN BAĞIMSIZLIĞINI KAZANMASI	5
1.2. HİNDİSTAN'IN EKONOMİK YAPISI.....	25
1.3. HİNDİSTAN'IN SOSYAL VE SİYASAL YAPISI.....	33
1.4. HİNDİSTAN DIŞ POLİTİKASININ TEMEL BELİRLEYİCİLERİ.....	41
1.4.1. Hindistan'ın Jeopolitik Konumu	41
1.4.2. Hindistan ve Bağlantısızlık Politikası	42
1.4.3. Hindistan'ın Nükleer Gücü	47
1.4.4. Hindistan'ın Güvenlik Endişeleri.....	49
1.4.4.1. Pakistan ile Sorunlar ve Keşmir	49
1.4.4.2. Çin ile Sorunlar	55
1.5. ŞANGHAY İŞBİRLİĞİ ÖRGÜTÜ	57
1.6. HİNDİSTAN'IN DIŞ POLİTİKA YÖNELİMİ.....	67
1.6.1. Nehru Dönemi Hindistan Dış İlişkileri	67
1.6.2. Nehru Dönemi Sonrası Hindistan Dış İlişkileri	68
1.7. HİNDİSTAN DIŞ POLİTİKASINA YÖNELİK ELEŞTİRİLER	72

İKİNCİ BÖLÜM

2. BÖLGESEL GÜÇ OLARAK HİNDİSTAN VE ULUSLARARASI İLİŞKİLERDEKİ KONUMU

2.1. HİNDİSTAN'IN NÜKLEER GÜÇ OLMA SÜRECİ	73
2.1.1. Nükleer Teknoloji Geliştirme Girişimleri	73
2.1.2. Nükleer Silahlara Sahip Olma Süreci	76
2.1.3. Hindistan'ın Nükleer Doktrini	78
2.1.4. Hindistan ve Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesi Çabaları Karşısındaki Tutumu	80
2.1.5. Hindistan'ın Nükleer Silah Sahibi Olmasının Önemi	83
2.2. HİNDİSTAN'IN EKONOMİK YÜKSELİŞİ	84
2.3. HİNDİSTAN'IN BÖLGESEL GÜÇ OLMA MÜCADELESİ	86
2.3.1. Bölge Ülkeleri Açısından	86
2.3.1.1. Çin Faktörü Açısından Değerlendirme	87
2.3.1.2. Rusya Faktörü Açısından Değerlendirme	88
2.3.2. Bölgesel Dinamikler Açısından	89
2.3.2.1. Orta Asya Faktörü Açısından Değerlendirme	90
2.3.2.2. Güney Asya Faktörü Açısından Değerlendirme	93
2.3.3. Enerji Bağımlılığı Açısından	93

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. SOĞUK SAVAŞ SONRASI ABD HİNDİSTAN İLİŞKİLERİ VE TEMEL BELİRLEYİCİLERİ

3.1. SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİNDE İKİLİ İLİŞKİLER	97
3.2. SOĞUK SAVAŞ SONRASI DÖNEMDE İKİ ÜLKENİN SİYASİ DEĞİŞİKLİKLERİ	101
3.2.1. Hindistan Açısından	101
3.2.2. ABD Açısından	102
3.3. SOĞUK SAVAŞ SONRASI YAŞANAN GELİŞMELER	103
3.3.1. 1990'larda Yaşanan Gelişmeler	103
3.3.2. 2000'li Yıllarda Yaşanan Gelişmeler	105
3.4. ABD AÇISINDAN HİNDİSTAN'IN NÜKLEER KONUMU	108
3.5. ENERJİ, SAVUNMA VE TEKNOLOJİ ALANINDA İŞBİRLİĞİ	112

3.6. ABD’NİN GÜNEY ASYA STRATEJİLERİ AÇISINDAN HİNDİSTAN’IN ÖNEMİ.....	113
3.7. HİNDİSTAN ABD TİCARİ İLİŞKİLERİ.....	114
SONUÇ.....	116
KAYNAKÇA	119
ÖZET.....	126
ABSTRACT	127

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Hindistan’da Etnik Gruplar	34
Tablo 2. 1947-2012 Arasında Hindistan’da İktidarda Bulunan Siyasi Partiler.....	38
Tablo 3. Hindistan’da Dini Gruplar	40
Tablo 4. ABD’nin Hindistan ile Ticareti.....	115

GRAFİK LİSTESİ

Grafik 1. Yıllara Göre Hindistan GSMH'sı (2007 US Dolar).....	30
Grafik 2. Yıllara Göre Hindistan Nüfusu.....	39
Grafik 3. Hindistan'ın Nükleer Güç Kapasitesi.....	76
Grafik 4. Uzakdoğu, Güneydoğu Asya ve Hindistan'ın Petrol İthalatları.....	95
Grafik 5. Seçilmiş Ülkeler Ham Petrol Talebi.....	95

HARİTALAR LİSTESİ

Harita 1. Hindistan.....	24
Harita 2. Keşmir.....	49
Harita 3. Nükleer Silah Sahibi Devletler	82

KISALTMALAR

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
a.g.e.	Adı geçen eser
a.g.m.	Adı geçen makale
ASEAN	Güneydoğu Asya Uluslar Topluluğu
AÜ	Ankara Üniversitesi
ARF	ASEAN Bölgesel Forumu
BM	Birleşmiş Milletler
BRICS	Brasil, Russia, India, China, South Africa
Der.	Derleyen
DTM	Dış Ticaret Müsteşarlığı
Ed.	Editör
Eds	Editörler
EUMA	End Use Monitoring Agreement
GAU	Girne American University
GSMH	Gayrı safi milli hâsıla
GSYİH	Gayrı safi yurt içi hâsıla
Haz.	Hazırlayan
İTO	İstanbul Ticaret Odası
NPT	Nükleer Silahların Yayılmasını Önleme Anlaşması

OAKA	Orta Asya Kafkasya Araştırmaları
OPEC	Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü
SAARC	Güney Asya Bölgesel İşbirliği Örgütü
SAM	Stratejik Araştırmalar Merkezi
s.	sayfa
SBE	Sosyal Bilimler Enstitüsü
SDÜ	Süleyman Demirel Üniversitesi
SOAA	Stratejik Ortaklıkta Atılacak Adımlar
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
ŞİÖ	Şanghay İşbirliği Örgütü
TAP	Türkmenistan Afganistan Pakistan
TMMOB	Türkiye Mimarlar ve Mühendisler Odaları Birliği
US	United States
UAEA	Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı

GİRİŞ

ARAŞTIRMA PROBLEMİ

Soğuk Savaşı dönemi Doğu Bloğunun dağılması ile sona ermiş ve ABD'nin bu yeni dönemde bölgesel güvenlik stratejileri izlemesi gerekliliği ortaya çıkmıştır. Bu yeni dönemde her ne kadar ABD üstünlüğüne karşı gelecek bir güç olmasa da daha güçlü fiili tehditler ortaya çıkmıştır. Soğuk Savaşın sona ermesiyle birlikte girilen yeni süreçten günümüze kadar ele alındığında ABD dış politikasında bölgeye hâkim olma politikasının geçerli olduğu görülmektedir.

Aynı dönemde, Hindistan büyüyen ekonomisi ve “de facto” olarak nükleer güç sayılması nedeniyle uluslararası ortamda gittikçe artan aktif role sahip olmuştur. Dünyanın en kalabalık demokrasisi olan ve sürekli büyüyen ekonomisi nedeniyle Hindistan'ın bölgesindeki önemi daha da artmıştır. Hindistan özellikle 11 Eylül sonrasında ABD ile olan ilişkilerini geliştirerek küresel güç olma yolunda önemli adımlar atmıştır.

Bölgenin büyük devletlerinden olan Çin, Pakistan, Hindistan ve Rusya nükleer silahlara sahip olmasıyla dikkat çekmektedir. Pakistan ile Hindistan arasında, kuruldukları günden bu yana devam eden Keşmir Sorunu, bölgeyi tehdit etmektedir.

ABD'nin güvenliğe ilişkin ilgi alanı, Çin'in stratejik istikrarı ve Çin'in çevrenesidir. Asya'daki stratejik istikrar, kitle imha silahlarının ve terörizm hareketlerinin artışından olumsuz etkilenmektedir. Çin'in bölgede potansiyel güç olarak ortaya çıkması da stratejik istikrar için bir tehdit oluşturmaktadır. Burada Hindistan Çin'i dengeleyecek güç olmaktadır.

Bu çalışma Hindistan dış politikasında Soğuk Savaş sonrasında görülen dönüşüm, Orta Asya'daki güç mücadelesinde Hindistan'ın yeri gibi konuları inceleyecek ve ABD'nin Orta Asya Dış Politikasında giderek artan Hindistan ilişkilerinin ağırlığını ortaya koymaya çalışacaktır. Bir anlamda da Nükleer gücün kontrolünde ABD'nin küresel güç olarak yaptığı stratejik değişimin gerekçelerini de sorgulamaktadır.

TEZİN KONUSU

Orta Asya'daki güç mücadelesinde küresel güç olan ABD'nin, nükleer gücün kontrolündeki stratejisinin Hindistan ile olan ilişkilerini nasıl şekillendirdiği tezin ana konusunu oluşturmaktadır.

Hindistan'ın nükleer güç olma yolundaki adımlarının detaylandırılması bu tezin kapsamı dışında bırakılmıştır.

TEZİN AMACI

Bu tezin amacı bağımsızlığını kazanmasıyla birlikte istikrarlı bir kalkınma politikası uygulayan Hindistan'ın ABD ile olan ilişkilerinde elde ettiği kazanımlar çerçevesinde bölgesel güç olarak yeni dünya düzeninde ABD ile olan ilişkilerinin bölgesel güvenlik konseptine yansımalarını ortaya koymaktır.

Aynı zamanda Hindistan ABD ilişkilerinin bölgesel sorunların çözümündeki yansımaları da tezin amaçlarındandır.

TEZİN ÖNEMİ

11 Eylül sonrasında uluslararası terörizmle mücadele konsepti bölgesel güvenlik stratejilerinin yeniden gözden geçirilmesini zorunlu hale getirmiştir. ABD Hindistan ilişkileri küresel güç olan ABD'nin Orta Asya'daki bölgesel sorunlara müdahale ederek olası gerilimleri yatıştırmanın yanı sıra nükleer güç olarak Hindistan'ın bölgesel etkinliğini ve önemini de artırmıştır. 11 Eylül saldırısından önce derinleşmeye başlayan Hindistan ABD ilişkileri Kore Savaşı sonrasında oluşturulan mütareke komisyonuna Hindistan'ın katılımıyla gelişmiştir.

Çeşitli dönemlerde Hindistan'ın taraf olduğu bölgedeki sorunlara ABD'nin çözüm için müdahale etmeye kalkmasıyla ilişkiler soğumuştur. Hindistan'ın bölgedeki bazı ülkeler üzerinde baskı oluşturma çabaları konvansiyonel ve hatta nükleer bir savaş tehdidini ortaya çıkarması bölgesel güvenliğin küresel bir tehdit oluşturması riskini ortaya çıkartmıştır.

ABD'nin bölge güvenliğiyle ilgili stratejisi içerisinde Çin'in bölgede potansiyel hegemon güç olarak ortaya çıkışını engellemek amacıyla Çin'in çevrenmesi önemli bir yer almaktadır. Bu nedenle de Hindistan'ın rolü Çin'i hedeflerinden uzaklaştırmak için de etkili olabilir.

Çin'in bölgede hegemonya kurmasını engellemek, bölge ülkelerini daha demokratik bir yapıya kavuşturmak ve ABD'nin bölgede aradığı yeni ittifaklar için Hindistan en uygun aday olarak görülmektedir. Bölgesel güç olmak isteyen ve ekonomisi hızla büyüyen, dünyanın en kalabalık "demokrasisi" olan Hindistan bölgenin kontrolü ve istikrarı açısından önemli bir müttefiktir. Dolayısıyla, böyle bir konunun Türkiye'de Türkçe olarak incelenmesi önemlidir.

KURAMSAL ÇERÇEVE VE ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Bu tezin kuramsal çerçevesini metodolojik çalışma oluşturmaktadır. Çalışmanın kuramsal temeli güvenlikçi bir yapı üzerine oturtulacaktır. Uluslararası İlişkiler disiplininin belirlemiş olduğu temel paradigmlar ve bu paradigmların değişken yapısı içerisinde teorik verilerin ışığında çalışma şekillendirilecektir. Konjonktürel değişime paralel olarak değişen paradigmlar ortaya konularak, küresel hegemonyanın bölgesel güçler üzerindeki etkileri ve bu etkilerin güvenlik stratejileri üzerindeki etkileri kuramsal çerçeveyi oluşturacaktır.

Güvenlikçi paradigma, üretilen politikaların güvenlik temelinde inşa edilmesine odaklanan bir yaklaşımdır. Çalışmanın genelinde de görebileceğimiz gibi, Hindistan'ın genel siyasetinde ve ABD ile ilişkilerinde bu güvenlikçi yaklaşım ön plandadır ve bu nedenle tezin genelinde incelenen konu seçiminde bu yaklaşıma özellikle vurgu yapılmıştır. Bununla beraber uluslararası ilişkiler disiplini içerisinde güvenlikçi yaklaşımlar realizm çerçevesinde değerlendirilmektedir ve bu haliyle çalışma realist bir bakış açısı da sunmaktadır.

Çalışma kapsamında literatür tarama tekniği ile konu ile ilgili kitaplar, süreli yayımlar, internet kaynakları ve tezler incelenecektir. Bunun yanı sıra yerli ve yabancı basında konu ile ilgili haber ve makaleler de değerlendirilmiştir. Konu ile

ilgili Türkçe kaynakların sayısı sınırlı olsa da, ikinci elden elde edilebilecek bilgi konusunda İngilizce kaynak sıkıntısı yaşanmamıştır.

Bu tezin yazılmasında bana manevi olarak yardım eden Sabina Kazymova'ya içten şükranlarımı sunarım. Ayrıca derin bilgisiyle bana ışık tutan Hocam Sayın Prof. Dr. Çağrı Erhan'a çok teşekkür ederim.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. HİNDİSTAN'IN STRATEJİK ÖNEMİ VE DIŞ POLİTİKA YAPISI

Hindistan ve ABD ilişkileri kapsamında değerlendirilmesi gereken ilk konu, şüphesiz Hindistan'ın özellikle bölgesindeki etkin konumudur. Dünya siyasetinde kadim bir ağırlığa sahip olan Hindistan coğrafyası açısından, bölgesel gelişmeler daima birincil öneme sahip olmuştur. Bu nedenle ABD ile ilişkileri değerlendirmeden önce, Hindistan'ın bağımsızlığını kazanmasından itibaren dış politikasını şekillendiren gelişmelerin değerlendirilmesi gerekmektedir.

1.1. HİNDİSTAN'IN BAĞIMSIZLIĞINI KAZANMASI

Birinci Dünya Savaşı sonrasında Hindistan'ın ayrı, ancak Britanya'ya bağlı tam egemen olmayan yapısı¹, bu ülkenin bağımsızlığına yönelik mücadele ve ülkedeki milliyetçiliğin yükselişi sonucunu ortaya çıkarmıştır.² “İngiltere uzun yıllar Hindistan'ı devlet işleri ve kanunlar açısından esnek bir yapı ile yönetmiş ve bu gelenek, bürokrasiye bağlılığı da ortaya çıkarmıştır. Bununla beraber bağımsızlığa giden süreçte bürokrasi geleneği de önemli bir itici güç olmuştur. Dış ilişkilerinde İngiltere'ye tamamen bağlı olan Hindistan, İngilizlerden güçlü bir bürokrasi geleneği devralmışlardır.

İki savaş arası dönemde Hindistan uluslararası ilişkilerde aktif bir yer elde etmeye çalışmıştır. Birinci Dünya Savaşı sonrasında Paris Barış Konferansı sırasında Milletler Cemiyeti'ne (MC) üye olacak ülkeler konusunda yoğun tartışmalar yaşanmıştır. İlk aşamada kurucu üyelik, sadece Versay Antlaşması'nı imzalayan 27 galip devlet ve Britanya İmparatorluğu ile sınırlı bırakılmak istenmiş, fakat daha sonra bu engel aşılmış ve diğer tarafsız ülkelerin de üye olması düşüncesi

¹ Dominyon-Dominion; Lat. Dominium-hakimiyet- İngiliz Uluslar Topluluğu'na üye olmalarının ve İngiliz Krallığı'na bağlı bulunmalarının yanı sıra kendi kendilerini yöneten ülkelere verilen genel ad.

² N. Jayapalan, **Foreign Policy of India**, New Delhi, Atlantic Publishers, 2001, s. 22.

benimsenmiştir. Ancak başta Hindistan olmak üzere bağımsızlığını kazanmayan ülkeler konusu da gündeme gelmiştir. Özellikle Britanya, Genel Kurulda oy sayısını artırmak amacıyla, egemenliği altındaki diğer ülkelerin de üye olarak kabul edilmesini talep etmiştir. Böylece Britanya, uzun tartışmalardan sonra, egemenliği altındaki ülkelerle Genel Kurulda 6 oya sahip olabilmisti.”³ Hindistan Versay Antlaşmasını ve diğer barış antlaşmalarını imzalamış; MC’nin bir üyesi olmuştur. İkinci Dünya Savaşı sonrasında da, San Francisco Konferansı’na katılması ardından Hindistan Birleşmiş Milletlere (BM) de dâhil olmuştur.⁴

İkinci Dünya Savaşı sonrasında dünya güçler dengesinde yeni siyasi değişimler yaşanırken, sömürgelerde de önemli gelişmeler meydana gelmiştir. Bunun sonucu olarak da sömürge imparatorlukları yıkılarak yerlerine yeni bağımsız devletler kurulmuştur. Kısa süre içerisinde kurulan bu devletlerin sayısı 1945 yılına kadar var olan devletlerin sayısını geçmiştir. Bunda sömürgeci devletlerin savaş sırasında yıpranmaları ve eski güçlerini kaybetmelerinin yanı sıra, egemenlikleri altındaki toplumlarda gelişen ulusçuluk hareketlerinin de büyük etkisi olmuştur.⁵

Hindistan’da İngilizlere yönelik ilk milliyetçi ayaklanmalar 1850’li yıllarda ortaya çıkmıştır. Bununla beraber Hindistan’da bağımsızlığa yönelik ilk kitlesel girişimler İngiltere’de öğrenim gören Hintli aydınlar tarafından başlatılmış ve 20. yüzyılın başında bu kişiler yerel yönetimlerde söz sahibi olmaya başlamıştır. Hindistan’ın bağımsızlığına yönelik girişimlerde Gandhi’nin ortaya çıkması ise, ulusçuluğun daha da belirginleşmesini sağlamıştır.⁶

“Gandhi 1896’da Gucerat’ta küçük bir prenslik devletinde doğdu. Baş hükümet (divan) görevlisinin oğlu olan Gandhi öğrenimini Londra’da tamamladı ve ardından Bombay da başarısız bir hukuk pratiği deneyimi oldu. Sonra onu yasal bir iş nedeniyle Güney Afrika’ya göndermek isteyen Müslüman bir işadammın teklifini severek kabul etti. Bu ülkenin tek Hintli hukukçusu olduğundan Hint azınlığın lideri

³ Abdullah Kıran, “Milletler Cemiyeti ve Önlenemeyen Savaş”, **GAU Journal of Social and Applied Science**, Cilt 3, Sayı 6, 2008, s. 22.

⁴ Jayapalan, a.g.e., s. 24-25.

⁵ Rifat Uçarol, **Siyasi Tarih (1789-1999)**, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2000, s. 683.

⁶ a.g.e., s. 684.

haline geldi. O ve yandaşları, ayrımcılık kanunları ile mücadelede, yani bu yasaların açık ve kasti ihlallerinde, pasif direniş yöntemlerini benimsemişti. Gandhi bu direnci pasif olarak adlandırmaktan hoşlanmadığı için sonuçta şiddete başvurmaksızın direnme anlamına gelen "satyagraha" (gerçekten ayrılmamak) terimini buldu⁷. Dikkatle tasarlanmış şiddet karşıtı kampanyaları ile büyük hasmı, Güney Afrika Birliği'nin güçlü içişleri ve savunma bakanı General Smuts'u bile etkiledi. Gandhi 1915'te Hindistan'a döndüğünde bütün Hint milliyetçileri tarafından Güney Afrika'daki Hint azınlığın lideri olarak biliniyordu, ancak orada ne yaptığı ve "Aşırı" ya da "İlimli" mi sayılabileceğine ilişkin kimsenin bir fikri yoktu.⁸

Gandhi Hindistan'a döndüğünde 46 yaşındaydı ve artık bir çırak değildi. Şimdi önderi Gokhale'yi dinlemeye hazırdı ve onun Indian Society Servant'ına girme niyetindeydi. Gokhale onu herhangi bir konuşma yapmasını ya da politik tavır almasını beklemezsizin bir yıllığına Hindistan turuna gönderdi: sadece kendisi için gezip görecekti. Ne yazık ki Gokhale onu bu tura göndermesinin ardından öldü ve Indian Society Servants'ın diğer üyeleri kendilerinden daha radikal görüşlere sahip olduğu kuşkusu ile onu aralarına kabul etmediler. Bunda son derece haklıydılar ve Gandhi bu kararı memnuniyetle karşıladı.⁹

“Sonraki yıllarda Gandhi ilgisini Çamparan, Bihar, Kheda, Gucerat'taki köylüler ve Ahmadabad'daki fabrika işçilerine yönelik kampanyalar üzerinde yoğunlaştırdı. Bu kampanyalarda büyük bir deneyim ve Bihar'daki Racendra Prasad ve Gucerat'taki Vallabbai Patel gibi sadık taraftarlar kazandı. Savaşın son yıllarında İngiliz Hindistanı ordusuna asker kaydı için bir kampanya bile açtı. O, hâlâ İngiliz yönetimine sadıktı ve savaş sonunda İngilizlerin Hindistan'ın bu sadakatini onurlandıracaklarını düşünüyordu. Asker alma kampanyası başarısız oldu ve Gandhi bir liderin halkın vermeye hazır olmadığı şeylere yönelik isteklerinin yanıtız kalacağını öğrendi. Kheda bölgesinde -çoğu daha önce taraftarı olan ve onun yardımlarını takdir eden- köylülerin kapısını çalıp savaştaki İngilizlere yardım dilediğinde cevap alamadı. Bu deneyim onu Rowlatt Kanunları'nın geçmesinden

⁷ Sanskrit: Satyagraha-Satya-Gerçek, Agraha-Kararlılık; Gerçekten ayrılmamak.

⁸ Birla, G.D., **In the Shadow of the Mahatma**, Bombay, 1953, s. 33.

⁹ a.g.e., s. 34.

daha çok incitti ve Hindistan'ın sadakatine ilişkin açık mesajına İngilizler hiç itibar etmedi. Güney Afrika'da benimsediği satyagraha yöntemi Hindistan'ın Rowlatt Kanunları'nın tepkisinin doğru araçları olarak görüldü. Yöntemi Hindistan koşullarına uyarlamak için belli bir günde dükkânların kapatılıp bütün işlerin durdurulduğu bir hartal istedi.”¹⁰

Savaşın sonunda Hindistan'daki ekonomik koşullar son derece karmaşıktı: 1918'de fiyatlar anormal derecede artmıştı. Kent nüfusu ve yoksul kırsal kesim bundan çok kötü etkilendi. Savaş için dışarı giden iki milyondan fazla askerin çoğu terhis olmuştu. Pencap'ta durum bu açıdan özellikle gergindi ve hükümet tamamen sıkıntıdaydı. Bu nedenle Gandhi'nin eyalete girmesi yasaklandı, trenden indirilerek Bombay'a dönmeye zorlandı. Ancak bu Bombayda durumu düzeltmedi tersine denetlenemeyen bir kargaşa baş gösterdi ve İngiliz yetkililer buna bir güç gösterisi ile mukabele etmenin şart olduğunu düşündüler. General Dyer bu amaç için Amritsar, Callianvalla Bagh'taki gayri resmi bir meydan toplantısını seçti. Önceden haber verilip yeterli zaman tanınsa bile meydan halkın dağılmasını engelleyen duvarlarla çevrilmişti. Aslında General Dyer kalabalığın dağılması için çok fazla şans tanımadı ve yüzlerce insan ölene dek askerlerine üst üste ateş açtırdı.¹¹

"Katliam" bilineceği gibi General Dyer'in niyet ettiğinin tam tersi bir mesaj getirdi: bu bir güç gösterisi değil, İngiliz Hint imparatorluğundaki sonun başlangıcında gelen asabiyet dalgasıydı. İngilizlerin yönetimi sürdürmeleri Hindistan'la olan işbirliğine bağlıydı ve bunun yolu da bu yaptıkları değildi, işbirliğini bozma kampanyası bu ölümcül hataya uygun bir yanıtı. Gandhi işbirliğini bozma stratejisinin çerçevesini çok önceden 1909'da Güney Afrika'da iken -Hind svarac- bildirisinde çizmişti.¹² Ancak hemen böyle bir kampanya başlatmadı. Pencap'taki olaylar tam olarak bilinmediğinden ertelenmiş bir tepki vardı ve gerçeklerin ortaya çıkması için iki araştırma komisyonu kuruldu: Lord Hunter'in

¹⁰ Birla, G.D., 1953, a.g.e., s. 38.

¹¹ a.g.e., s. 45.

¹² Hindi: Swa-öz, Rac-Yönetim: Öz Yönetim.

başkanlığındaki resmi İngiliz komisyonu ve Gandhi'nin de üyesi olduğu Ulusal Kongre tarafından atanan komisyon.¹³

“Ulusal Kongre toplantısı 1919'da katliamın olduğu bölgede Amritsar'da Hindistan'ın ilk başbakanı Cavaharlal Nehru'nun babası Motilal Nehru başkanlığında yapıldı. Önerileri oldukça ılımlıydı ve bu gelişmelerden Kongre Partisi ve Gandhi'nin birkaç ay sonra gerçekleştireceği radikal dönüşü tahmin etmek mümkün değildi. Gandhi ve Cinnah Montagu'ya teşekkür etmek için bir önergeye ortak destek bile verdiler. Gandhi Kongre reformu tümenden reddetmediğinden, bu öneriyi Montagu'ya teşekkürün bir adap gereği olduğunu ileri sürerek destekledi. Sonraki aylarda Gandhi'ye çok daha radikal bir tutum benimseten iki farklı eğilim birleşti. İlki, Müslümanların giderek hızla artan hilafet dalgası, diğeri Pencap'taki olaylar hakkındaki İngiliz raporuna yönelik kabaran Hint öfkesiydi. Gandhi 1919'da hâlâ bu iki olayı tamamen ayrı tutma çabasıındaydı. Bombay'daki Hilafet Komitesi ile temastaydı ve ulusal dayanışmayı bu yolla geliştirebileceğine dair bir şans gördüğünden Hindulara Müslüman şikâyetlerini aktarma girişimlerinde bulundu. Ancak tam da bu nedenle konuyu Pencap sorunu ile karıştırmak istemedi: Müslümanların, Hinduların hilafet konusuyla sadece bir başka kampanya için Müslüman desteğini almak üzere ilgilendikleri gibi bir fikirlerinin olamayacağını düşündü. Dahası Gandhi'nin temasları hâlâ Bombay'ın ılımlı eğilimli ve kendileri de sattıkları için yabancı kumaşları boykot gibi eylemlere destek vermeyecek Müslüman tacirleriyle idi. Ancak Hilafet hareketinin liderliği 1920'de Kuzey Hindistanlı ulema ve gazeteci Ali ve Maulana Azad kardeşler tarafından üstlenildi. Azad savaşı hapiste geçirmişti ve zaten Gandhi'nin tahayyülündeki işbirliğini bozma benzeri bir programı destekliyordu. 1920 Ocak ayında ilk kez karşılaştıklarında ortak bir eylem programı üzerinde anlaştılar.”¹⁴

“1920 Mayısında özel olarak arka arkaya gelen olaylar Gandhi'nin radikal eylem doğrultusundaki kararını çabuklaştırdı. Pencap'ta olanlara ilişkin Kongre raporunun basılmasından hemen sonra resmi İngiliz raporu da ortaya çıktı. Kongre belgelerinin çoğunu Gandhi yazmıştı ve söylentilerle polemiklerin dışarıda

¹³ Brown, J. M., **Gandhi's Rise to Power: Indian Politics, 1915-1922**, Cambridge, 1972, s. 181.

¹⁴ a.g.e., s. 182-183.

bırakılarak sadece kanıtlanmış gerçeklerin yer almasına özen göstermişti. Böylelikle Pencap rejiminin yaptığı rezilliklerin üstünün örtülmeye çalışıldığı resmi raporla aralarındaki tezat çok daha çarpıcı biçimde açığa çıkmıştı. Bu arada Sevr Anlaşması'nın halifeye dayattığı koşullar da bilindiğinden artık Pencap'taki zulme olan tepkiyle Hilafet hareketini birbirinden ayırmak imkânsız hale gelmişti. Gandhi işbirliğini bozma kampanyasının temel çerçevesini çizdi: İngiliz okullarını, üniversitelerini, tekstilini, mahkemelerini boykot etmek; İngilizlerin Hintlilere bahsettiği tüm onur ve unvanları reddetmek. Gandhi sonradan (Haziran 1920) ve tesadüfen aklına gelen yakın seçimleri boykot etme fikrini de listeye dahil etti. Özgürlük hareketinin gelecek güzergâhına önder olacak bu hareketin en can alıcı karar olduğu sonradan kanıtlandı.”¹⁵

“Hilafetçiler Gandhi'nin yeni politikasını iyi karşılarken Kongre üyelerinin çoğu kuşku içindeydiler. 1920 Eylülünde Kalküta'da işbirliğini bozma önerisinin kabulü için özel bir Kongre yapılması kararlaştırıldı. Kesin bir tavır almaktan kaçınan Tilak Ağustos 1920'de öldü. Gandhi bu haberi aldığı anda şöyle dedi: "En güçlü tabyam yıkıldı." Muamma olarak kalan bu cümlede insan onun ne demek istediğini ancak tahmin edebilir. Yandaşı olmak şöyle dursun Tilak aslında Gandhi'nin rakibiydi; bununla birlikte Gandhi bir zamanlar Kalküta Kongresi'nde tavır aldığı anda Tilak'ın onu desteklemiş olmasını kastetmiş olabilirdi. Gandhi bu Kongre'ye karışık duygular içinde katıldı: işbirliğini bozmak için çoğunluk sağlanacağından emin değildi. Önceden adaylık kayıtlarını yaptırmış politikacıların çoğunun seçimleri boykot önerisini onaylaması onun için sürpriz oldu. Muhtemelen kazanma şanslarının sınırlı olduğunu hissettiklerinden, boykot onlara iyi bir mazeret sağlayacaktı. Kongre politikacıları iki arada bir derede kalmışlardı: şimdiye kadar hiçbir temaslarının olmadığı birçok insana oy kullanma hakkı tanınmıştı ve önceden oy kullanma hakkını elde etmiş olanlar da muhtemelen Kongre'yi terk etmiş olan liberallerin lehine oy kullanacaklardı. Bu liberaller arasında belli bir süre koltukları işgal etmiş ve kolayca yerlerinden edilemeyecek önemli politikacılar vardı. Bu koşullar çerçevesinde İngilizlerle işbirliğini bozma en iyi çözümdü. Gandhi bu büyük destek dalgasını önemserken boş sloganlar ve büyük sözlere ilişkin alışılmış is-

¹⁵ Brown, J.M., a.g.e., s. 191-192.

teksizliğini unuttu. Kongre üyeleri bu programın sadece özel konulara göndermede bulunduğunu ve svarac'dan (bağımsızlık) söz konusu bile edilmediğine dikkat çektiler. Uyarıyı dikkate alan Gandhi bu kelimenin de yer aldığı önergesinde, eğer programı tam olarak kabul edilirse "bir yılda svarac"a kavuşulacağını coşkuyla vaat etti. Ancak bu coşkuya karşın önerge sınırlı bir çoğunluk tarafından desteklendi.”¹⁶

“Eylül 1920'deki özel Kongre ve Aralık 1920'de Nagpur'da yapılan yıllık Kongre arasında Gandhi'nin konumunu güçlendirebilmesi için çok sınırlı bir zaman vardı. Hilafetçilerle birlikte ülkeyi dolaştı ve İngilizlerin kurduğu okul ve kolejlerden ayrılmalarını istediği genç insanlar arasında destek aradı. Tüm bu eğitim sistemini "şeytani" olarak adlandırdı ve kolej öğrencilerinden önemli ölçüde destek buldu. Ancak zamanını yalnızca ajitasyon için harcamadı; sürekli bir Çalışma Komitesi, eyalet dillerine göre Eyalet Kongre Komitesi'nin yeniden örgütlenmesi ve kırsal kesimin daha iyi temsili için Kongre Partisi'ne yeni bir anayasa taslağı hazırladı. Bu Kongre anayasa reformu Gandhi'nin Kongre'nin boykot etmiş olduğu Montagu-Chelmsford reformuna bir yanıttı. Aslında yenilenmiş meclisler için seçimlerin boykot edilmesinin Gandhi'nin konumunu güçlendirmek açısından diğer tüm boykotlardan daha önemli olduğu ortaya çıktı. Seçmenler boykotu Gandhi'nin umduğu kadar hevesle karşılamamışlardı, ancak - özel Kongre'de çoğunluğu sağlamış olanlar da dahil- Kongre politikacılarının tümü adaylıklarını çekmişti. Liberaller tüm koltukları ve Kongre politikacılarının da işgal etmekten mutluluk duyacağı bakanlık mevkilerini ele geçirmişti. Ancak şimdi geriye bakmanın bir faydası yoktu: onların tek seçeneği Gandhi'nin programını yürekten desteklemektir ve böylece Nagpur Kongresi'nde İngiliz yönetimiyle işbirliğini bozma kararı neredeyse tam ittifakla kabul edildi.”¹⁷

1921 döneminde yeniliğini ve cazibesini büyük ölçüde yitiren program, Galler Prensi'ni gezi için Hindistan'a göndererek kısa bir canlanışa bilmeden katkıda bulunan İngilizler olmasaydı iyice tavsayacaktı. Prens her görüldüğünde hararet yükseldi, ama bu bile geçici bir olaydı. Hindistan Hükümeti hareketle ilgili olarak akıllı bir strateji benimsemişti: baskıdan kaçındı ve aslında tevkif edilmeyi bekleyen

¹⁶ Gandhi, K. M., *My Experiments with Truth: An Autobiography*, Boston, 1940, s. 141-142.

¹⁷ a.g.e., s. 153.

Gandhi'yi bile tutuklamadı. Hareket küçük Hindistan kasabası Chauri Chaura polis karakolundaki polislerin diri diri yakılmasıyla şiddetli bir sapma gösterince Gandhi kampanyayı kendisi iptal etti ve akabinde hemen tutuklandı. Gandhi mahkemeye çıkarıldığında kendini savunmayı reddetti, bu şansını daha çok yönetime sadık bir insanken nasıl bir asiye dönüştüğünü açıklamak için kullandı. Tilak ile aynı cezaya çarptırıldı ve bunu gururla karşıladı. Tilak altı yıllık cezasının tümünü çekerken Gandhi sağlığı elvermediğinden iki yıl sonra salıverildi. Çağdaşları onun politik kariyerinin sonuna geldiğini düşünüyordu: o sırasını savmıştı ve diğerleri yeni fikirlerle hareketi yönlendireceklerdi.”¹⁸

Gandhi Hint politikacılarının kötü durumunu görmesi için 1924'te salıverildi. Türkler halifeliği kaldırdığı için Hilafet hareketinin bir anlamı kalmamıştı. Hindu-Müslüman ilişkileri gerildi, ajitasyona dayalı ittifak da çok geçmeden unutuldu: Gandhi elindekilerin tümünü hiçbir zaman kazanamayacak bir karta yatırarak büyük bir hata yapmıştı. Hilafet hareketini ve Gandhi'nin bu harekete katılmasını eleştirmiş olan Cinnah soyutlanmıştı ve Kongre'yi bırakarak tüm enerjisini hilafet hareketi sönerken bir kez daha ortaya çıkan Müslüman Birliği'ne adadı. Kongre ve Birlik, Cinnah ve Gandhi arasındaki rekabet gelecek yıllardaki Hindistan politikalarında kesin bir rol oynayacaktı.¹⁹

“1920'ler Gandhi hareketinin hüküm sürdüğü dönemde bir süre için uykuya yatan siyasal Hinduizme olan ilginin yeniden canlanmasına da tanık oldu. Hindu Üniversitesinin kurucusu, Pandit Madan Mohan Malaviya, Banaras Kongre cemaati içinde bir baskı grubu olarak tutmak istediği için Hindu Saba hareketini sabırla büyüttü. Daha tiz bir ses 1923'te 'Hindutva' bildirisini yayınlayan Vinayak Damodar Savarkar'dan yükseldi. O hâlâ 1909'da Londra'da genç bir terörist olarak ele geçirildikten sonra uzun zamandır tutulduğu İngiliz hapisanesindeydi. Savarkar'ın göre Hindistan'ı kutsal topraklar (punyabhumi) olarak kabul eden herkes Hindu idi. Kast sistemini kaldırmak ve Hinduların geniş tabanlı ulusal birliğini yaratmak istedi. Bu elbette Müslümanları dışarıda bıraktı ve Gandhi'nin Hindularla Müslümanlar

¹⁸ a.g.e., s. 222-223.

¹⁹ Johnson, G., **Provincial Politics and Indian Nationalism: Bombay and the Indian National Congress, 1880-1915**, Cambridge, 1973, s. 79-80.

arasındaki boşluğa köprü kurma girişimleriyle taban tabana zıt bir yaklaşımdı. Savarkar'm müritleri, 1928'de ayrı bir siyasi parti olarak ortaya çıkan Hindu Mahasaba'nın yeniden canlandırıldığı 1925 yılında Raştriya Swayamsevak Sangh'ı kurdu (Milli Dayanışma Birliği, RSS). O zaman Savarkar'ın radikal düşünceleri Hindu çoğunluğa hitap etmediğinden halktan kopuktu. Ancak dönem yakında filiz verecek tohumların ekilme dönemi idi. 1920'lerde Ulusal Kongre hâlâ hâkim güçtü, Gandhi'nin şimdilik başarısız hareketinden sonra anayasal mücadele alanına döndü.²⁰

Motilal Nehru ve C. R. Das, Gandhi'nin gönülsüz inayeti ile Kongre içinde Svarac Partisi'ni kurdular ve çok başarılı bir seçim mücadelesi verdiler. Birçok önemli liberal, koltuklarını isimsiz Svarac'a terk etti. Bengal'de yaşlı ulusal kahraman Surendranat Banerjee daha sonra Bengal başkanı olan genç tıp doktoru BC. Roy'a yenildi. Bu önemli başarısından önce ondan kimsenin haberi yoktu. Bu dönemde yeni kuşak Kongre politikacıları ortaya çıktı. Çoğu kolejlerini ya da işlerini işbirliğini bozma hareketine katılmak için terk etmişlerdi ve artık tam zamanlı siyaset işçileri olmuşlardı.²¹

“Gandhi iyi bir ajitatör olmamasına karşın başarılı bir kaynak yaratıcısı olduğundan bu hareketi desteklemeyi başardı. Kendisi de tüccar sınıfının bir üyesi olduğundan Hintli tüccar ve işadamları ile bağlantıları önceki dönemde Kongre'ye egemen olan entelektüel sınıftan çok daha iyiydi. İşbirliğini bozma kampanyası sırasında Gandhi'nin para topladığı Tilak Svarac Fonu'nda 10 milyon rupi para birikti. Bu para siyaset işçilerine destek vermeye yetecek kadar büyük bir meblağ idi. Bombay tüm Kuzey Hindistan'a yayılan Marvariler gibi, özgürlük hareketine mali kaynak sağlanmasında büyük rol oynadı. G. D. Birla Marvariler topluluğunun önde gelen üyelerindendi ve hayat boyu Gandhi'nin arkadaşı olan Birla, kendisinin de tekstil fabrikaları olmasına karşın Gandhi'nin Tüm-Hindistan El dokumacıları Birliği'ne büyük miktarlarda bağış yaptı.”²²

²⁰ a.g.e., s. 80-81.

²¹ Kopf, D., *The Brahma Samaj and the Shaping of the Modern Indian Mind*, Princeton, 1979, s. 375.

²² a.g.e., s. 376.

Birla, endüstri ile el dokumacılığı arasındaki bir rekabetten korkulmaması gerektiğini biliyordu. El dokumacılığı simgeseldi ve uygulamada önem taşıyordu. Gandhi'nin el dokumacılığını ortaya çıkarmasının nedeni yabancı kumaş boykotuna farklı bir boyut getirmek ve Hindistan'ın öz gücünü teşvik etmek istemesinden kaynaklanıyordu. Bir süre için Kongre üyelerinin ücretleri bile -örneğin belli bir miktar evde eğrilmiş iplik gibi- mal olarak ödendi. Ancak bir süre sonra bu rutin bir hale dönüştü ve Gandhi'nin mesajı kayboldu. Kongre üyelerinin özgüveni vurgulamak için giydiği el dokuma kumaşlar daha sonra giyenin doğruluğunu garanti etmeye yaramayacak dejenere bir uygulamayla üniformaları da kapsadı.²³

“Daha genç milliyetçi kuşak arasında Gandhi'nin fikirleri ve programını beğenmeyenlerin eleştirel sesleri yükseldi. Cavaharlal Nehru ve Subhas Çandra Bose bu daha genç kuşağın önderleriydiler. Sosyalist ideolojiyi temel alan emperyalizm karşıtı bir propaganda yaptılar ve Hindistan'da eşzamanlı bir politik ve sosyoekonomik kurtuluşu ümit ettiler. Cavaharlal Nehru İngiltere'de eğitim görmüştü ve daha sonra babası Motilal ile birlikte ulusal harekete katılmıştı; 1927 yılında Brüksel'deki Mazlum Ülkeler Kongresi'ne katılmasının ardından Hindistan'a yeni bir radikal mesajla dönmüştü. Emperyalizme karşı Birliğe girmiş ve Bose ile birlikte tamamen bağımsız bir tavır sergileyen Hindistan Bağımsızlık Birliğini kurarak Kongre'den bu amaç için yardım sağlamaya çalışmıştı. O zaman Nehru ile çok yakın bir işbirliği içinde olan Bose, Bengal'de Kongre lideri olarak C. R. Das'ın yerine geçmeyi başarmıştı. Das Hindistan siyasetinin can alıcı bir dönemecinde, 1925'te ölmüştü. Bose Gandhi'nin şiddet karşıtı eylemleri yerine şiddeti tercih eden Bengal ulusal devrimci geleneğini benimsiyordu. Politik gelişmelerde her zaman bir içgüdüye sahip olan Gandhi, Cavaharlal Nehru'yu 1929'da Kongre başkanı seçtirerek Kongredeki genç radikal muhalefeti yumuşatmak için elinden geleni yaptı.”²⁴

“Bu Kongre önemli bir karar almak zorunda kalmıştı. Dominyon statüsü talebi İngilizler tarafından kabul edilmemişti; bu amaçla Motilal Nehru başkanlığındaki Bütün-Partiler Konferansı tarafından hazırlanan anayasa taslağını İngilizler fazla umursamadı. Genel Vali Lord Irwin Hint milliyetçilerinin beklentilerini tatmin

²³ Kopf, D., a.g.e., s. 380.

²⁴ a.g.e., s. 381-382.

etmekten uzak, çok belirsiz ve işlerliği olmayan bir deklarasyon çıkardı. Bu deklarasyon İngiltere'de Irwin'in orijinal metinde planladıklarının çok daha azını ifade edebileceği biçimde son derece dikkatle hazırlandı. Bu iki taraflı gerginlik Kongre'yi yeni bir ulusal ajitasyon kampanyasını başlatmaya zorladı. Herkes uygun bir program için Gandhi'ye yöneldi. Daha önceki oturumda reddetmiş olduğu aşamayı, Hindistan'ın tam bağımsızlık talebini Gandhi şimdi kişisel olarak sürdürdü. Irwin, hâlâ Dominyon statüsünü önerme şansına sahip olabilirdi.”²⁵

Kongre Gandhi'ye önereceği her türlü kampanya için yetki verdi, ancak Gandhi yeni planını açıklamakta acele davranmadı. Önceki kampanyalardaki dersleri unutmamıştı. Boykotların çokluğu ajitasyonun etkisini iyice azaltmış ve nihayet şiddete yol açmıştı. Şimdi hedef olarak Hindistan Hükümetinin tuz tekeline seçmek gibi parlak bir fikri vardı.²⁶

Tuz vergisi özellikle yoksullar olmak üzere tüm nüfus kesimini etkilemişti. Hükümet tekeline garantiye alan yasa, deniz kıyısından biraz tuz toplayarak kolayca ve göstere göstere çığnenebilirdi. Gandhi bu gösterinin çarpıcı etkisini artırmak için güvenilir bir satyagraha ile birlikte Gucerat, Dandi'deki kıyıya ulaşan uzun yolu yürüdü. Basın tuz yürüyüşünü günlük olarak izledi. Gandhi ilk tuz taneciklerini topladıktan sonra ülkenin her tarafından gelen binlerce insan da aynısını yaptı bu da tutuklanmalarına neden oldu. Çağdaş gözlemciler Gandhi'nin bu şekilde açığa çıkardığı muazzam tepki karşısında şaşkınlığa uğradılar: Hintlileri İngilizlere karşı kıskırtmak, ancak Hindistan çıkarlarına yönelik ihtilaf yaratmamak gibi mükemmel bir simgesel devrim gerçekleştirmişti.²⁷

Ayrıca "bağımsızlığın özü" olarak adlandırdığı 11 amaç programını açıkladı. Değişik Hint çıkarlarını yansıtan bu amaçlar bu nedenle genel bir toplanma zemini oluşturdu. Tuz vergisinin kaldırılması amaçlardan sadece birisiydi; Gandhi ayrıca toprak vergisinin yüzde 50 azaltılmasını, tekstile koruyucu düzenlemeler

²⁵ a.g.e., s. 189-190.

²⁶ Gopal, S., **The Viceroyalty of Lord Irwin, 1926-1931**, Oxford, 1957, s. 524.

²⁷ a.g.e., s. 524-525.

getirilmesini ve rupinin 1s.6'den 1s.4d.'ye devalüe edilmesini de istedi. Diğer sıkıntılar da benzer şekilde dile getirildi.²⁸

“Gandhi Nisan 1930'da kampanyasını başlattığında Büyük Buhran henüz Hindistan'ı etkilememişti. Ancak kampanya tam faaliyete geçtiğinde buğday fiyatları düştü ve buğday üreten bölgelerdeki kendi alacaklılarının sıkıştırdığı toprak kiraya verenlerle gelirleri azaldığı için acımasızca istenen kiralari vermekte güçlük çeken kiracılar arasında sürtüşme çıktı. Cavaharlal Nehru ve Kuzey Hindistan'ın diğer radikal Kongre üyeleri, Kongre'nin kiracılar için "kiraya hayır" kampanyasını desteklemesini istedi. Gandhi ve Kongre'nin eski tutucuları bir sınıf çatışmasının toprak ağalarını İngilizlerin kollarına sürüklemesinden kaçınmak istedikleri için bu fikre son derece karşıydılar. Ancak Nehru ileriki aşamada bir toprak reformu uygulamasını öngören bazı hesaplamalar yaptı. Küçük toprak ağalarından feragat etme riskinin rahatlıkla göze alınabileceği sonucuna vardı. Aslında onları İngilizlerin kucağına atmak çok da kötü olmayacaktı: Er veya geç imtiyazlarından yoksun bırakılacaklardı ve İngiliz müttelikleri olarak saldırıya uğramaları bağımsızlık hareketi taraftarları olarak yatıştırılmalarından çok daha iyi olacaktı.”²⁹

“1930-31 kışında durum daha da gerginleşmişti ve kampanyayı şimdiye kadar sükun içinde izleyen Lord Irwin bir köylü ayaklanması olasılığının endişesine kapıldı. Gandhi onun bir uzlaşma zeminine hazırlandığını tespit etti. Bu kanuna karşı gelme kampanyasını 1922'de Chauri Chaura'daki gibi kontrol dışı şiddete dönüşmeden onuruyla ortadan kaldırmak düşüncesindeydi. Dahası Kongre'nin boykot etmiş olduğu Londra'daki ilk Yuvarlak Masa Toplantısı bu arada başarı ile sonuçlanmış ve katılımcılar Hindistan'a açık bir iyimserlikle dönmüştü. Irwin gelecek Yuvarlak Masa Toplantısı'na güvenirlilik kazandırmak için Kongre Partisi'ni de dahil etme konusunda kararlıydı. Kongre'yi sadece Hindistan'daki bir siyasi forum olarak değerlendirdiğinden İngiliz-Hint anayasal reformlarıyla hiç ilgilenmeyen Gandhi yine de ikinci Yuvarlak Masa Toplantısı'na katılmaya razı oldu. Hint Prensliklerinin temsilcilerini de kapsayan ilk Kongre katılımcılarının iyimserliği bu

²⁸ Markovits, C., **Indian Business and Nationalist Politics 1931-39: The Indigenous Capitalist Class and the Rise of the Congress Party**, Cambridge, 1985, s. 380.

²⁹ a.g.e., s. 394-395.

kararı almasının nedenlerinden biriydi. Ancak çok daha önemlisi Gandhi'nin şimdiye kadar kampanyasına destek vermiş olan Bombay'ın büyük sermayedarı Puruşottamdas Takurdas ile yaptığı konuşmalardı. Kongre finansmanının ana kaynağı olan Bombay Büyük Buhran'ın ardından ciddi bir kredi daralması ile karşı karşıyaydı ve artık özgürlük kampanyasına yeterli desteği vermekten uzaktı. Gandhi'nin bu koşullar altında idare edebilmesi çok zordu ve uzlaşma kaçınılmazdı.”³⁰

1931 yılı Mart ayında Irwin ve Gandhi, daha çok Irwin'in kazançlı çıktığı bir anlaşmayı sonuçlandırdılar. Kanuna karşı gelme kampanyası şimdilik durduruldu. Irwin tutukluların hepsini olmasa da çoğunu salıverdi ve evde bireysel gereksinim ölçüsünde tuz üretimine izin verildi. Daha fazla bir ayrıcalık tanımadı. Vergi ödemeyi reddeden köylülerden haczedilen topraklarla, başkalarına açık artırma ile verilen toprakların geri alınamayacağını belirtti. Hareketin bastırılmasındaki inzibat vahşetinin soruşturulmasını da kategorik olarak reddetti.³¹

“Gandhi anlaşmayı özel imtiyazlarından çok simgesel önemi açısından değerlendirdi. Genel vali onunla görüşmeleri eşit konumlarda gerçekleştirmişti. Winston İngiliz prestijinin düşürülmesinin ayıbından duyduğu hoşnutsuzlukla bu anlaşmanın simgesel önemini görmezlikten gelirken Gandhi bu anlaşmayı bir ‘tavır değişikliği’ olarak gördü. Anlaşmadan dolayı son derece kızgın olan Cavaharlal Nehru eğer babası Motial (yeni ölmüştü) yaşıyor olsaydı böyle bir anlaşmanın asla gerçekleşmeyeceğini dile getirdi. Nehru bu anlaşmanın Büyük Buhran'la Kongre'nin kucağına atılan köylüler için bir ihanet nedeni olacağını ve onların bir kavga başlatacak kadar istekli ve güçlü olduklarını hissetti. Gandhi'nin kampanyayı askıya almasından sonra tüm ajitasyonlardan kaçınmak zorunda kalan Kongre Partisi onları hayal kırıklığına uğratmıştı. Aslında anlaşma köylülerin en güçlü olduğu dönemde sonuçlanmıştı. Toprak ağaları Kongre'nin, artık köylüleri desteklemediğini gördüğü sürece onların üstüne çullandı ve sınırsız bir şekilde sömürdü.”³²

³⁰ Markovits, C., 1985, a.g.e., s. 400-401.

³¹ Moon, P., **Divide and Quit**, Londra, 1962, s. 82.

³² Markovits, C., a.g.e., s. 468-469.

“Gandhi'nin ikinci Yuvarlak Masa Toplantısı'nda yer alması yaptığı fedakârlığa değmedi. Gandhi sadece ulusal talebi sunmak için çok fazla tartışma başlatmak istemediğinden bu toplantıya Kongre'nin tek temsilcisi olarak gönderilmesinde ısrar etti. Bununla birlikte Londra'da bir kez federal yapı ve azınlık hakları gibi karmaşık konuların değerlendirilmesine katıldı. Böylesi boyunu aşan konular üzerinde konuşmayı asla istememişti. Gündem için kendisine iki anayasa danışmanı eşlik etmişti. Gandhi büyük bir düş kırıklığı içindeydi, ancak kendisini bu güç duruma sokan ve genel valilik görev süresini tamamladıktan sonra ülkesine dönen Irwin konferanstan tamamen uzak kaldı. Genel valinin Muhafazakâr meslektaşları onun anlaşma yapmasından hoşlanmamıştı, ancak toplantıdakilere onun böylece bir köylü ayaklanmasını önlemiş olduğunu anlatabilirdi. Gandhi'nin konferanstaki şaşkınlığının mimarı o değil miydi? Ancak Kongre'nin Gandhi'yi konferansa tek temsilci olarak gönderme kararından dolayı suçlanamazdı; uzun erimde değerlendirildiğinde onun Gandhi'yi İngiliz-Hint anayasal süreçlerine dahil etmiş olmayı başarması çok önemliydi. Gandhi'nin bu konferansa katılımının Kongre'yi İngiliz-Hint anayasa yapımında bir bakıma bağlıyor olması çağdaş gözlemciler için henüz aşikâr değildi. Prensler ve "Dokunulmazlar" (parya) konferansın ilgi odağındaydılar. Prenslerin federal İngiliz-Hindistan'la bütünleşmesiyle İngilizler Kongre'ye karşı muhafazakâr bir denge unsuruna kavuştuklarını ümit ettiler; bu cümleden olmak üzere, "dokunulmazların ayrı oy kullanma hakkı sayesinde "böl ve yönet" politikası daha da güç kazanacaktı. Gandhi özellikle bu öneriye karşı şiddetle direnmişti ancak yine de İngiliz başbakanının konunun Toplumsal Karar aracılığıyla halledilmesini istediği bir belgeyi imzaladı.”³³

“Gandhi'nin Londra'daki düş kırıklığı belirleyemediği nedenlerle daha da derinleşti. İngiliz Başbakanı ile, genel vali ile zirve konferansı öncesi varmış oldukları anlaşma gibi bir anlaşmaya varacaklarını ummuştu. İşçi Partisi lideri Ramsey MacDonald eski bir askerdi ve Hint dostu olarak biliniyordu. Yuvarlak Masa Toplantısındaki tek temsilci olarak Kongre'nin vekaletini almakla ve görevini Kongre öncesi ulusal talep ile sınırlandırmakla Başbakanla çatışmalarının yolu açılmıştı. Başbakan ona muhtemelen Irwin'e verdiği önemli imtiyazların aynısını

³³ Nanda, B. R., **Gokhale: The Indian Moderates and the British Raj**, Delhi, 1977, s. 217-218.

verecekti. Mac-Donald bu aşamada Gandhi ile iletişim kuracak bir konumda olsaydı Hindistan Tarihi belki de başka bir yönde gelişecekti, ancak sonuçta Gandhi onunla karşılaştı, MacDonald'ın İşçi hükümeti düşmüştü ve kendisi de ulusal hükümetteki koalisyon ortağının tutsağı olarak yeniden ortaya çıkmıştı. Gandhi, bu karşılaşmanın izlenimi olarak daha sonra açıkladığı gibi, sanki bir sfenksle karşılaşmıştı. Talihsiz Başbakan'ın verebileceği bir söz yoktu. Gandhi'nin İngilizlerin Hindistan'da altın standardını bıraktıktan sonraki para politikasına ilişkin sorusuna bile cevap veremedi. Ancak bu onun siyasal handikapından çok para ekonomisine ilişkin cehaletinden kaynaklanıyordu. Gandhi'nin sfenks gibi davranan Başbakan izleniminde bu olayın da katkısı olmalıydı. Bu, kesinlikle Gandhi'nin siyasal yaşamındaki en suya sabuna dokunmayan olaysız görüşmeydi.”³⁴

“Gandhi Londra'dan döndüğünde büyük bir düş kırıklığı içindeydi ve kanuna karşı gelme kampanyasını tekrar başlattı. Kuzey Hindistan'da bunun anlamı "kiraya hayır" kampanyasının yeniden başlamasıydı. Gandhi-Irwin anlaşmasına doğru öncü kuvvet olan buğday üreten bölgeler şimdi tamamen sessizdi. Bu arada pirinç fiyatları düşmüş ve pirinç üreticisi bölgeler ve özellikle Birleşik Eyaletler ve Bihar'ın doğu kısmı 1931 yılı sonbaharında başlayan kampanyada aktif olarak yer almışlardı. Toprak ağalarının kiralaları zamanında ödeyemeyen kiracıları işgal ettikleri yerden çıkarabilmeleri nedeniyle Bihar'da tansiyon yüksekti. İşgal hakları ve kira artışındaki yasal sınırlama toprak ağalarının değiştirme arzusunda olduğu bu tarz kiracılığı kıymetlendirmişti. Kiracı işgal konumunu bir kez kaybetmiş olursa kiracılık kanunu şartlarından yararlanamayacağından ona istenildiği gibi davranılabiliyordu. Bihar'da yaygın olan sınıf çatışmasının artması sosyalist ve komünistlerin çok aktif olduğu militan köylü örgütlenmesini (Kisan Sabha) doğurdu. Benzer koşullar büyük toprak ağalarının ellerinde geniş topraklar tuttuğu Madras Başkanlığı kıyı Andra bölgesinde görülebilirdi. Bununla birlikte ülkenin bu bölümünde toprak ağaları ile muhatap olacakları değişik kira yasaları olduğundan kiracıların durumu daha iyiydi: burada köylü hareketi daha az radikaldi ancak kısa erimde Bihar'dakinden daha etkiliydi.

³⁴ a.g.e., s. 218-219.

Gandhi Hintliler arasındaki sınıf mücadelesini şiddetlendiren harekete hâlâ destek vermek istemiyordu, ancak o sırada önüne farklı bir sorun geldi.”³⁵

“Hindistan'a döner dönmez hapsedilmişti ve şimdi "dokunulmazlar"a ayrı oy kullanma hakkını veren ancak temsil edilmelerini ayrı bir usule bağlayan anlaşmaya varma hakkını ilgili partilere bırakan İngiliz başbakanının Toplumsal Karar'ı ile karşı karşıya kalmıştı. Gandhi ayrı oy kullanma uygulamasına karşı bir ölüm orucuna gireceğini ilan etti. Bu "hamasi oruç" kamuoyunda büyük yankı uyandırdı: tapınaklar "dokunulmazlar"a açıldı, daha önce mahrum oldukları yerlere girmelerine izin verildi. "Dokunulmazlar"ın lideri Dr. Ambedkar manevi baskının artan yükünü hissetti ve sonuçta Toplumsal Karar tarafından dayatılan koşulları değiştirecek bir anlaşmaya varmak için hapisteki Gandhi'yi ziyaret etmek zorunda kaldı. Ayrı oy kullanma hakkından olan "dokunulmazlar" parlamentodaki çok sayıda rezerv koltukla tazmin edildi.”³⁶

Bu cömertlik Hindu kastı pahasına yapıldı, Gandhi-Ambedkar anlaşması onların çoğunu derinden yaraladı. Öte yandan dokunulmaz politikacılar kendilerine ayrılmış koltuklar için seçmek istedikleri adayların sadece kendileri tarafından değil de seçmen çoğunluğu tarafından belirlenme zorunluluğundan dolayı sıkıntılıydılar. "Dokunulmazlar"ın adayları koltukları kazanacak Kongre tarafından belirleneceğinden özel dokunulmaz partilerinin bir şansı olmayacaktı. Gandhi-Ambedkar anlaşmasının çağdaş gözlemcilerin hemen fark edemediği bir yan etkisi de vardı: Biraz değişikliklerle Kongre'yi Toplumsal Karar ile bağlamıştı ve bu yolla Kongre İngilizlerin koyduğu kurallar çerçevesinde bir anayasa oyunu oynamaya da mecbur edilmişti.³⁷

“Kanuna karşı gelme eylemi telaşından sonra Kongre bir kez daha anayasal arenaya dönmek durumunda kaldı. Gandhi 1933 yılında kanun karşıtı kampanyasını tamamen kaldırdı ve ertesi yıl Kongre Partisi adayları Merkez Yasama Meclisi seçiminde çok başarılı oldular. Partiye hiç katılmadığı halde önderleri olarak

³⁵ a.g.e., s. 223.

³⁶ Moon, P., a.g.e., s. 353.

³⁷ a.g.e., s. 354.

Nehru'yu gören sol kanat 1934 yılında Kongre Sosyalist Partisi'ni kurdu. Gandhi gerekeni yaptı, Nehru 1936 yılında bir kez daha Kongre başkanlığına seçildi. Bu konumuyla yeni 1935 Hindistan Yönetim Yasası çerçevesinde Kongre'yi seçime götürmek zorunda kalmıştı. Nehru seçimleri kazanmak için elinden geleni yaptı ancak bu yeni anayasada yönetim görevi kabul eden Kongre üyelerinin muhalefetiyle karşılaştı. Yeni oluşumun özel federal yapısı ve tutucu prensler bloğu solcular ve Nehru tarafından lanetlendi. Ancak prensler onların politikalarına çok uzaktı. Keşmir, Haydarabad ve Mysore'deki en güçlülere, gelecekteki bütünleşme ve karışma planlarından son derece emin olduklarından diğerlerini küçümsediler. Herhangi planlı bir eylemde bir araya gelmelerini güçleştiren rekabet ve statü çatışmasının muhatapları olsalar da orta büyüklükteki prenslikler siyasi olarak en aktifleriydi (Patiala, Bikaner, Bhopal, Alwar, vb.). Prenslik hükümetlerinin ve Prensler Heyeti'nin daha aydın temsilcileri prensler arasında bir fikir birliği kuramadıkları gibi, onları geleceğe ilişkin endişeleri konusunda da ikna edemediler; İngilizlerin yeni federasyonun yürümesinde çok da arzulu olmadıklarını gören prensler onun dışında kalmaktan ve eski düzeni sürdürmekten hoşnutlardı.³⁸

Eyalet meclislerinin seçimi bölgesel partilerin ve koalisyonların hâkim olduğu Pencap ve Bengal dışında Kongre için büyük bir başarı oldu. Bu seçimde ilk kez oy kullanan zengin köylüler ve işgalci toprak sahipleri yoğun olarak Kongre'ye oy verdiler; İngilizler onların yönetimlerine sosyal bir taban sağlayacağını ummuştu. Büyük Buhran olmasaydı İngilizlerin köylülere oy kullanma hakkı vererek Kongre'nin altını oyma planları muhtemelen iyi işleyecekti; oysa şimdi ters etki yapmıştı. Öte yandan köylü seçmenler Kongre'yi eyaletlerin yönetimde yer almaları ve köylü yararına yasa çıkarılması konusunda bazı yükümlülükler altına sokmuştu.³⁹

“Kongre'nin sol kanadı tersine, yönetimlerde yer almaya karşıydı ve eyalet yöneticisinin her zaman tüm uygulamayı iptal edebileceğini ve eyaleti kendi memurları ile yönetebileceği gerçeğini vurguladı. Bu hassas maddeyle görev ancak

³⁸ Hardiman, D., **Peasant Nationalists of Gujarat, Kheda District, 1917-1934**, Delhi, 1981, s. 121-122.

³⁹ a.g.e., s. 122-123.

idarecinin beğeni standartlarını karşıladığı müddetçe süreceğinden Kongre'yi bu açıdan tamamen idareciye bağımlı hale getirecekti.”⁴⁰

Gandhi bu şarttan yararlanmayacaklarına ilişkin idarecilerden kesin söz isteyerek sorunu çözmeyi denedi. Böyle bir genel vaat elbetteki anayasal hukuk çerçevesinde tamamen ultra vires (yapılamaz) olacaktı ve bu yüzden imkânsız bir istektir.⁴¹

“Kongre'nin eyalet yönetimlerinde görev almayı reddetmesi nedeniyle hizip partilerinin azınlık hükümetleri oluştu ve Kongre bu hükümetlerin Kongre programını uygulamalarından dolayı onur kazanmalarına tanık olmak zorunda kaldı. Sonuçta sağ kanat Kongre liderleri giderek sabırsızlandılar ve Madras yöneticisi C. Racagopalaçari (eyalet Kongre lideri) bu maddenin gereksiz yere kullanılmayacağına ilişkin vaatte bulunup Kongre'ye de açık bir şans tanıyınca bu yönetimde yer almaya yönelik bir işaret olarak değerlendirildi. Önceki anayasal reformdan sonra kendisine gururla Adalet Partisi diyen Brahmin karşıtı bir parti bu kez seçimlerde yenilgiye uğramıştı ancak Kongre'nin yönetimde görev almayı reddetmesiyle tekrar iktidara geldiler.”⁴²

“Kongre yönetimde yer almayı bağımsızlık hareketiyle uzlaştırmak için tuhaf bir önerge geçirdi: yönetimde bakan olarak görev alacaklar Eyalet Kongre Komitesi'ndeki görevlerini terk etmek zorunda kalacaklardı. Kongre örgütlenmesi görev kabulünün sadece geçici bir taktik hamle olarak içinde yer aldığı özgürlük mücadelesini sürdürmek zorundaydı. Kongre örgütlenmesi yetkileri içinde olduğundan bakanlara görevi bırakmaları ancak bağımsızlık hareketi yararına olduğu düşünülürse anlatılabilir. Bunun uygulamadaki etkisi bakanlık görevini kaçırarak rakiplerinin ayrı Eyalet Kongre Komitesi'nde görev aldıktan sonra nefeslerini bakanların ensesinde hissettirmeleriydi. Şimdi her yerde Kongre Partisi'nin bakanlık ve örgüt kanadı vardı ve bu ikili genellikle göz göze gelmekten kaçındı.”⁴³

⁴⁰ Heimsath, C., **Indian Nationalism and Hindu Social Reform, Princeton, 1964**, s. 419-420.

⁴¹ a.g.e., s. 421.

⁴² Heimsath, C., a.g.e., s. 429.

⁴³ a.g.e., s. 431.

“Bu durum hemen sonra, Kongre başkanı Subhas Çandra Bose'nin ikinci dönem için, Andra'dan Pattabhi Sitaramayya'nın adaylığını destekleyen Gandhi'nin arzusu hilafına aday olmaya karar vermesiyle bir bütün olarak Kongre Partisi'ni etkiledi. Bose örgüt kanadı tarafından desteklendiği için seçimi kazandı. Gandhi bunu kişisel bir yenilgi olarak değerlendirdiğini açıkladı: bunun üzerine Çalışma Komitesi Bose'yi ortada bırakarak çekildi. Hemen yeniden seçileceğini uman Bose de istifa etti. Ancak yerine Racendra Prasad seçildiğinden bu düşüncesinden dolayı hayal kırıklığına uğradı. Prasad Maula Azad ve Vallabhbbhai Patel ile birlikte Kongre Yürütme Komitesi'ne bağlıydı. Bu komite Kongre bakanlarının çalışmalarını denetlemekten sorumluydu ve genel manzarası itibariyle "bakanlık kanadına", "örgüt kanadından" daha yakındı.”⁴⁴

“Herhangi resmi ve siyasi bir konumu olmamasına rağmen, İngiltere'ye karşı bağımsızlık mücadelesinin öncüsü haline gelen Gandhi, pasif direniş olarak adlandırılan eylemlerle İngilizlerin Hindistan'ı terk etmesinde öncü isim olmuştur. Siyasi bir amaç için pasif direnişi ilk uygulayan isim de olan Gandhi, 1920'lerden 40'lara dek aktif biçimde Hindistan bağımsızlık hareketinin ruhani lideri olmuştur.

Gandhi'nin kişiliğinden beslenen pasif direniş hareketinin on yıllar boyunca şiddet içermeyen direnişi nihayet 1947'de Hindistan'a bağımsızlığın yolunu açmış, ilk olarak Pakistan ve ardından Hindistan'ın egemenliği dünyaya ilan edilmiştir. İngiltere Hindistan'ı iki bölgeye ayırarak yönetiyordu. Bölgelerden birincisi sahil ve limanların bulunduğu ekonomik ve stratejik açıdan önemli bölgeydi. Buralar doğrudan İngiltere tarafından idare ediliyordu. İkinci bölge ise, ekonomik ve askeri açıdan daha az öneme sahip iç kesimlerdi. Buralar ise yerel yöneticiler tarafından idare ediliyordu. Bu iki bölge yaklaşık 600 büyük ve küçük eyaletlerden oluşuyordu. İngiltere, 1947 yılında Hindistan'ın bağımsızlığını açıklarken ekonomik ve askeri açıdan önemli olan birinci bölgeyi Hindistan ve Pakistan olmak üzere iki ayrı bağımsız devlet olarak ilan etmiş; ekonomik ve askeri açıdan önemsiz olan ikinci

⁴⁴ a.g.e., s. 450.

bölgeyi ise etnik, dinsel ve coğrafi unsurları göz önünde bulundurarak Pakistan'a veya Hindistan'a katılmaları için imkân sunmuştur.⁴⁵

Harita 1. Hindistan

Kaynak: "India", <http://www.geographia.com/india/>, (10.05.2012)

İngiltere'ye bağlı sömürgelerin dönüşüm sürecinde Hindistan'ın bağımsızlığını kazanması özellikle 3 açıdan önemli olmuştur. Buna göre:⁴⁶

- a. Hindistan stratejik açıdan büyük öneme sahipti. Süveyş, Ortadoğu, Doğu Afrika, Orta Asya, Uzak doğu ve Pasifik'in merkezinde yer alması dolayısıyla Hindistan'ın kaybedilmesi İngiliz sömürge imparatorluğu için çok büyük bir kayıp olmuştur.
- b. İkinci'ni krallık yönetimi'nin sona ermesidir.
- c. Üçüncü'nü Hindistan'ın bağımsızlık kazanmasının, Seylan ve Burma'nın egemenliğini kazanması için ilk adımı oluşturmasıdır.

⁴⁵ Atilla Ömer, **Pakistan'ın Doğuşundan Günümüze Afganistan Pakistan İlişkileri**, Gazi Üniversitesi SBE Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2011, s. 9.

⁴⁶ W. David McIntyre, **The Commonwealth of Nations: Origins and Impact 1869-1971**, Minnesota, University of Minnesota Press, 1977, s. 355.

1.2. HİNDİSTAN'IN EKONOMİK YAPISI

Hindistan günümüzün en önemli ekonomilerinden biri durumundadır. Bir milyarı aşkın genç nüfusu ile aynı zamanda önemli bir pazar olan Hindistan'ın ekonomik durumunun değerlendirilmesi, ülkenin dış politika yönelimi açısından incelenmesi gerekli alanlardan biri durumundadır.

İngiliz egemenliği öncesinde Hindistan, tarımsal köy topluluklarının oluşturduğu küçük prenslikler tarafından bölünmüştü ve var olan imparatorluk merkezi bir yönetimi ifade etmiyordu. Daha çok prensliklerin oluşturduğu zayıf merkezli bir federasyon izlenimi veren ülkede İngiliz egemenliği, Hindistan'ın tüm üretim yapısını ve bunun üzerinde kurulan sosyal yapısını değiştirmiştir; özellikle eğitim sistemi Hindistan'da yeni sınıflar ve İngiliz tarzı bir yaşantı oluşturmuştur.⁴⁷

“Muazzam imparatorluğun bir ticari şirket tarafından iktisap edilmesi gerçekten çok tuhaf bir olaydı. Çağdaş görüşler bu konu üstünde durdu, fakat bu çabaya katılanlar da işin içinden çıkamadılar. Şirketin sorumluluğundaki kraliyet patenti mutlak hâkimin şirketin fethedebileceği bütün topraklarda hak iddia etmesini öngördü, ancak parlamento bunun içi boş bir hüküm olarak kaldığını gördü. Şirketin imtiyazları her yirmi yılda yenilendiğinden bu patent parlamentonun önüne geçti. Bu arada ticaret tekelinin tarihsel bir hata olduğu ve toprakları yönetmenin kesinlikle tüccarların oluşturduğu bir şirketin işi olmadığı yönünde bir düşünce geliyordu. Çok önceleri, 1701'de Considerations upon the East Indian Trade adlı kitabın adı bilinmeyen yazarı patentin kaldırılmasını ve Hindistan'la tamamen serbest ticareti önermişti. Yazara göre şirketin işletmeleri İngiliz hükümetinin elinde olmalı ve gümrük vergileriyle finanse edilmeliydi. Clive'in Pitt'e önerisi daha cazipti, sadece gümrük vergileri değil Bengal'den sağlanan vergi gelirleri de hükümet finansmanında kullanılabilirdi. Ancak yüksek riskler de vardı. İngiliz siyasal sisteminde çatlamalar olabilirdi, üstelik yeni kazanımları korumak için yapılan askeri harcamaların onlardan sağlanan geliri aşabileceğine ilişkin bir korku da vardı. Sınırlı yükler

⁴⁷ Elif Bali, **Hindistan ve Pakistan'ın Dış Politika Tercihlerinin Soğuk Savaş ve Soğuk Savaş Sonrasına Yansımaları**, Ankara, AÜ SBE Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2006, s. 12.

getiren fetihler tercih edilebilirdi: şirketin imtiyazları yenilendi ve yeni sömürgelerin kontrolüyle kaldı; parlamento için yıllık 400.000 Sterlin vergi yeterliydi.”⁴⁸

“Ondokuzuncu yüzyılda ticari imtiyazlar sonunda tamamen kalktığında sömürgeler hâlâ şirketin yükümlülüğündeydi. Tek işi Hindistan'ı yönetmek ve bunun karşılığını da çok iyi bir şekilde almaktı. Bu geçiş tam bir yüzyıl önce de yapılabılırdı. Şirket tekeli atlatmanın mutluluğundaki onsekizinci yüzyıl özel girişimcileri şirketin sağladığı altyapı ve korumadan yararlanarak kâr ettiklerinden ona el kaldırmadı. Giderek daha çok özel girişimci şirketin yöneticisi oldu ve şirket işlerinin yürütülmesinde kayda değer bir etkinlik kazandı. Bu insanların çoğu aslında şirketin eski memurlarıydı ve Hindistan'da kendi temsilciliklerini kurmuşlardı. Bu insanların kârları şirkete gemi kiralaayan ve yönetim kurulunda bir koltuk kapmayı becermiş gemi sahipleri tarafından engellendi.”⁴⁹

“Çay ticaretinin artmasıyla bu gemi sahipleri şirkete çok özel ve pahalı gemiler sağladı; bu gemileri özel ticarete kullanamadıkları için şirket hak ve imtiyazlarına ilişkin derin kaygıları vardı. Aslında kazançlarını yüksek navlun⁵⁰ ücretinden koruyabileceklerinden ticaret tekeli taşıma tekeline dönmüş olsa işlerine gelecekti. Ancak bu elbette anlamsız görüneceğinden ticaret tekeli nakliye kazançlarını korumak üzere sürdürülmek zorunda kalacaktı. Özel ticaret kazançları şirket gemilerine yüklenen özel yüklere ayrılan kotayla düzenleniyordu. Tekelin böyle kısmen kalkması da o zaman hüküm süren saçmalıklara uygun olarak anlamsız bir uygulamaydı.”⁵¹

“Ticaret tekeliinden ülke yönetim tekeline geçişin ertelenmesinde nakliye kazançlarının ötesinde daha önemli nedenler vardı. On sekizinci yüzyılın son yıllarında yönetim tekeli kârlı bir iş olmayacaktı. Hindistan'da üstünlük mücadelesinin parasal maliyeti büyük oldu. Şirket ağır borç altına girmişken yöneticiler

⁴⁸ Anon., Considerations upon the East India Trade, Londra, 1701; tekrar basım, East Indian Trade içinde, Selected Works, 17th Century, Londra, 1968, s. 142.

⁴⁹ a.g.e., s. 143-144.

⁵⁰ Navlun; Sözlük anlamı “dış ticarete bir yerden başka bir yere ulaştırmak için gemiye alınan eşyanın bütünü ve taşıyıcı tarafından, gemisinde taşınacak yük için istenen ücret” olarak tanımlanır.

⁵¹ Anon., a.g.e. s. 144-145.

kâr paylarını almakta ısrarcıydılar. Hükümet Westminster'ı en elverişsiz zamanda zora sokacak olan yöneticilerin toprak yönetim tekelinden vazgeçme riskini göze alamadığından bunu engelleyemedi. Parlamantonun Tanzim kanunlarını şirket imtiyazlarını kaldırmadan geçirme çabaları bu bağlamda görülmelidir.”⁵²

“Şirketten İngiliz siyasal sisteminin Hindistan'daki olayların gidişatından doğrudan etkilenmesini önleyecek bir tampon olarak davranması beklendi. Bu amaca uygun olarak şirket idaresinde bazı değişiklikler yapılması gerekti. Orada merkezi bir yönetim olacaktı, ancak bu yönetim İngiltere'deki politikacıların güvenini kazanmış insanlar tarafından denetlenecekti. 1773 Tanzim Kanunu'nun genel valinin atanmasını ve ona tavsiyede bulunabilecek ve onu oylayabilecek üyeleri Londra'dan gönderilmiş dört kişilik kurulu oluşturma nedeni buydu. Warren Hastings bu yapının sonuçlarına katlanmak zorunda kalmıştı. Ardılı Lord Cornwallis aynı kaderi paylaşmak istemediğinden 1773 kanununda değişiklik yapılmasında ısrar etti.”⁵³

Bağımsızlık sonrasında Hindistan önemli sanayi kollarında kamu sektörünün rolü baskın olmak üzere ekonominin hem kamu hem de özel sektörlerdeki büyümesini gerçekleştirmek için planlı kalkınma modeli izlemiştir.⁵⁴

“Hindu hukuk reformunun yanında ekonomi planlaması da Nehru'nun en çok önem verdiği konulardan biriydi. 1938 yılında Kongre Planlama Komitesi'ne başkanlık etmişti, ancak bu komitenin çalışmaları savaş nedeniyle kesilmişti. Öte yandan savaş önceden devletin sanayi ve ticarete katılmaması ilkesine bağlı olan İngiliz Hindistan'ı yönetimini savaş zamanı hububat üretimini, elde edilmesini ve paylaşılmasını vb. koordine etmek zorunda olduğundan son derece şiddetli bir müdahaleci haline getirmişti. Savaşın son yıllarında aralarında Gandhi'nin arkadaşları G. D. Birla ve J. R. D. Tata'nın da bulunduğu bir grup sanayici savaş sonrası dönem için 15 yıllık bir taslak plan hazırlamışlardı. "Bombay Planı" olarak bilinen bu planda özel sektör daha kârlı işlere yönelirken devletin, geri dönüşü çok da beklenmeyen,

⁵² a.g.e., s. 341-342.

⁵³ a.g.e., s. 438-439.

⁵⁴ Tolga Barış Kılıçkap, **Bölgesel Güçten Küresel Güce: Hindistan**, İstanbul, IQ Kültür Sanat Yayınları, 2007, s. 41.

üstü kapalı biçimde devletin üstlenmesi gerektiği düşünülen, ağır sanayi ve altyapı kamu yatırımlarına ağırlık vermesi öngörülüyü. Aslında bağımsız Hindistan'da ortaya çıkan "karma ekonomi"nin ipuçları bu planda net olarak vardı. Hindistan Yönetiminin planlamacıları isteseler de istemeseler de Bombay planlamacılarının hedeflerinin gerçekleşmesine yardım ediyorlardı.”⁵⁵

“Nehru 1950 yılında başbakanlık konumundan dolayı -ex officio-⁵⁶ başkanı olduğu Milli Planlama Komisyonu'nu kurdu. İlk iki 5 yıllık planın mimarı Profesör Mahalanobis bu planları tasarlarken Sovyetler Birliği'nin önceki planlarından fazlasıyla esinlendi. Çelik sanayiinde kamu sektörü yatırımlarına ve ağır makine takımlarına özellikle ikinci 5 yıllık planda büyük öncelik verildi. Proje akabinde Hindistan'ın savaş sırasında zorunlu tasarruf nedeniyle İngiltere Merkez Bankası'nda birikmiş olan sterlinlerini tüketti -İngilizlerin çoğu Hindistan ürününü veresiye aldığı dönem- ve 1956'da Hindistan bu hırslı planları finanse etmek için gelişme yardımı almak amacıyla Batı devletlerine dönmek zorunda kaldı. Nehru bu yoğun endüstriyel yatırımlarla büyük bir atılımın gerçekleşeceğine inandı: Hindistan'ı meşhur "kendi gücüyle ayağa kalkmanın" eşliğinde gördü. Ancak bu öyle kolayca gerçekleştirilemedi. Hâlâ büyük ölçüde Muson rüzgarlarının kaprisine bağlı eski tarımsal sistem endüstriyel üstyapıya gereken desteği vermedi. Kırsal kitlelerin yoksulluğu alım gücünün eksikliği demekti ki, bu da endüstri ürünlerine olan talebi etkiledi.”⁵⁷

“Nehru'nun 1930 kampanyasından beri köylülük davası üzerinde çalışmasından dolayı büyük öncelik kazanmış olan toprak reformu aşağı yukarı İngiliz Hindistanı Kira Kanunu tarafından daha önce kararlaştırılmış olan düzeyde kaldı. Bu Kanunlar toprağını doğrudan zemindarlardan alan köylülerin haklarını korurken kiracıdan kiralayanları ve diğer kategorilerde olanları savunmasız bırakmıştı. Ancak toprak reformunun zemindarlığı iptal etmesiyle hakları zaten iyice kısılmış güçlü toprak sahipleri şimdi eski kiracılarının saflarına katılarak tam bir özgürlük içinde fakir fukara çiftçileri sömüren bir tür köylü toprak ağası olarak meydana çıktılar.

⁵⁵ Bose, S. (ed.), **South Asia and World Capitalism**, Delhi, 1990, s. 59-60.

⁵⁶ ex officio- Resmen, görevi icabı.

⁵⁷ Bose, S., a.g.e., s. 61-62.

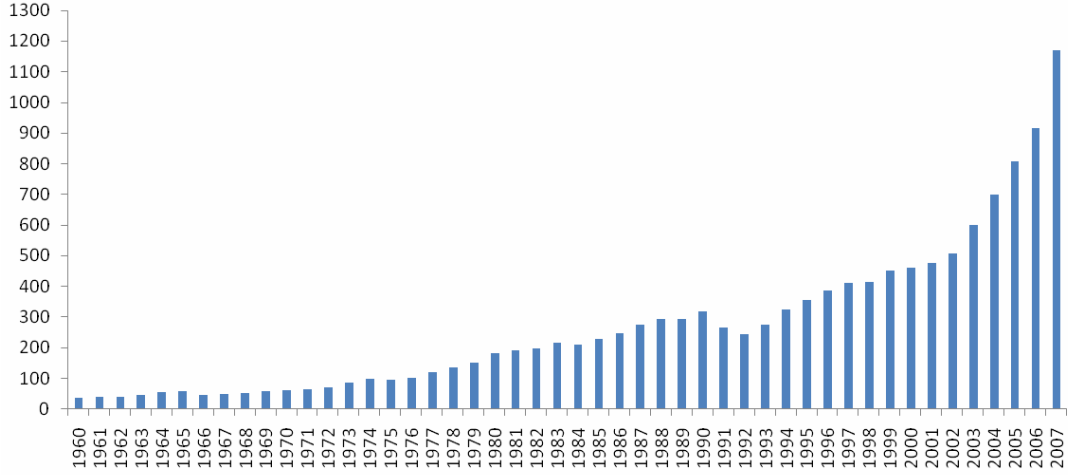
Kuşkusuz arazi edinmede kanunun dayattığı sınırlar vardı ve kiracının kiraya vermesi engellenmişti. Ancak doğru kayıtlar olmadığından ve yasa ihlalleri nedeniyle bunun tespiti zordu ve bu tür bir yasa sadece göz boyamak olarak kaldı. Ayrıca önceki İngiliz yasalarından ve Kongre destekli zemindarlığın kaldırılmasından yararlanmış olan gerçek köylüler siyaseten güçlendi ve sadece Kongre'nin değil ülkedeki diğer partilerin de kendilerine yer aradığı toplumsal bir taban oluşturdular. Küçük arazi parçalarına sahip fakir köylülerin ve topraksız işçilerin siyasal seferberliği şimdiye kadar çok az denenmiş ve asla başarılı olmamıştı. Kırsal bağımlılık dokusu ve kölelik, çözülmesi güç biçimde öylesine kaynaşmıştı ki fakir köylü her açıdan fazla direnecek gücü hiçbir zaman bulamadı. Vinobha Bhave gibi iyi niyetli reformcular ve onun Bhoodan (Toprak bağıışı) hareketi kırsal alanda fazla etki yapmamıştı. Büyük umutlarla ilan edilmesine karşın Toplumsal Gelişmede bir başka yönetim departmanı olarak kaldı ve görevlileri çoğunlukla küçük birer bürokrata dönüştü.”⁵⁸

1990’lar öncesinde Hindistan sanayisinin, finansal ve teknik yabancı katılımına izin verilen, ikisinin de izin verilmediği, ya da sadece teknik katılımın izin verildiği sektörler olarak ayrıldıkları göze çarpmaktadır. Bu politik yaklaşım çok uluslu şirketlerin sağlayacağı teknoloji ve know-how⁵⁹ imkânlarını kaçırmak istemeyen ancak yabancı yatırımı kontrol altında tutmayı amaçlayan bir bakış açısının ürünüdür. 1970’ler boyunca, yatırımların eşit ortaklık üzerine kurulmasına sınırlandırmalar getirilmiş ve ihracat konusunda ağır yükümlülükler uygulanmıştır. Uygulanan katı kurallar 1960 ve 1970’ler boyunca yabancı yatırımların ülkeye girişini engellemiştir.

Hindistan GSMH’sı aşağıdaki grafikten de görebileceğimiz gibi özellikle 2000’li yıllarda ciddi bir artış göstermiştir.

⁵⁸ Brass, P. R., **The Politics of India since Independence**, NCHI, Cambridge, 1990, s. 401-402

⁵⁹ know-how; Bir işletme tarafından, o işletmenin üretim yöntemlerinin ya da teknolojisinin, aynı dalda çalışan veya aynı işi yapmaya hazırlanan bir başka firmaya satılması ya da kiralanması.

Grafik 1. Yıllara Göre Hindistan GSMH'sı (2007 US Dolar)

Kaynak: “Did India's Economic Miracle Begin in 1980? Why”, <http://gbytes.gsood.com/2008/11/19/did-indias-economic-miracle-begin-in-1980-why/>, (03.07.2012)

Hindistan ekonomisi 1980'ler ve 1990'larda yaptığı ekonomik reformlar ve atılımlar sayesinde dünya ekonomisinde güçlü bir ekonomi haline dönüşme sürecine girmiştir. Dünya Ekonomik Forumu küresel rekabet endeksine göre Hindistan ekonomisinin göstergeleri dikkate alındığında Hindistan'ın kişi başına GSMH'sı kendi segmentinde yer alan Güney Asya ekonomilerini, özellikle 2000'li yıllar sonrasında aşmıştır. Yine küresel rekabet göstergeleri açısından incelendiğinde kendi segmentinde yer alan faktör odaklı ekonomilere göre tüm rekabet kriterlerinde daha güçlü bir konum sergilemektedir.”⁶⁰ “Hindistan, atıl düzeni kaldırmak ve ekonominin çeşitli sektörlerini yeniden yapılandırmak için 1991 yılında ileriye dönük, kapsamlı bir ekonomik reformlar programını başlatmıştır. Bu reformlar çerçevesinde nüfusun %75'ini oluşturan ve gayri safi yurtiçi hâsıla (GSYİH)'nın %30'unu içeren tarım (hayvancılık, ormancılık ve balıkçılık dâhil) sektörü başta olmak üzere tüm sektörleri yeniden yapılandırmayı amaçlayan Hindistan, yıllık % 1,8'i bulan nüfus artış hızının beraberinde getirdiği istihdam sorunlarını da aşmaya çalışmaktadır. Bu reform programı kısmen başarıya ulaşmış ve bazıları dışında ekonominin büyük çoğunluğu dışa açılmıştır.”⁶¹

⁶⁰ Rona Turanlı ve Ercan Sarıdoğan, **Bilim-Teknoloji-İnovasyon Temelli Ekonomi ve Toplum**, İstanbul, İTO Yayını, 2010, s. 291.

⁶¹ Kılıçkap, 2007, a.g.e., s. 42-43.

Dünya Bankası verilerine göre Hindistan ekonomisi düşük orta seviyeye bağlı durumdadır. Buradaki veriler değerlendirildiğinde kişi başına düşen sermaye miktarı, ortalama yaşam beklentisi, sağlık hizmetlerine erişim ve okuma yazma oranı gibi verilerde son yıllarda az da olsa bir artış eğilimi vardır.⁶²

Hindistan'ın nüfus bakımından 2050 yılı itibariyle Çin'i geçeceği tahmin edilmektedir. Bunda Hindistan'ın nüfus artış hızının dünyanın en yüksek ülkelerinden biri olmasının büyük etkisi bulunmaktadır. 2012 yılı itibariyle ülkede her bir dakikada 51 bebek dünyaya gelmektedir.⁶³

“Bir milyar iki yüz yirmi beş milyonluk nüfusuyla dünyanın en kalabalık ikinci ülkesi olan Hindistan'ın kırsal nüfusunun %75'i, yetişkin bir insanın günlük faaliyetlerini karşılaması için gerekli olan 2400 kalorilik enerji limitinin altında yaşarken, kentsel nüfusun % 45'i 2100 kalorilik kentsel nüfus enerji limitinin altında yaşamaktadır. Hindistan bir neo-liberalleşme süreci sonrasında 1985-1990 yılları arasında net milli hâsılanın % 3,8 'ini oluşturan kırsal kalkınma harcamaları, 1993-94'te % 2,8'e, 1995-96' da % 2,6'ya, 1997-98'de % 2,3'e, 2000-01'de % 1,9'a ve 2004-05'te % 2,3'e düşürmüştür.”⁶⁴

2000'li yıllara kadar başarılı gelen liberalizasyon programı, 2006 yılına da başarıyla girmiş ve Hindistan'ı Çin Halk Cumhuriyeti ile birlikte “en fazla yabancı sermaye çeken” ülkeler arasına getirmiştir. Her yıl ortalama 5 milyar dolar düzeyinde doğrudan sermaye alan Hindistan, yabancı yatırımcılar açısından her geçen gün daha da cazip hale gelmektedir. 2007-08 mali yılında Hindistan'da yeniden yatırıma dönüşen yabancı yatırımlar 5,5 milyar ABD dolarıdır.⁶⁵

“Hindistan ekonomisi emek yoğun geleneksel sektörler ile bilişim, gen mühendisliği, jenerik ilaç gibi yüksek teknoloji gerektiren sektörlerin bir arada

⁶² World Bank, <http://data.worldbank.org/country/india>, (erişim. 14.03.2012)

⁶³ India Population 2012, <http://www.indiaonlinepages.com/population/india-current-population.html>, (10.07.2012)

⁶⁴ Emel Haspolat, **Neo liberalizmin Kalkınma Söylemi ve Yoksullukla Mücadele Yöntemi Olarak Mikro Kredi: Örnek Ülke Deneyimleri ve Türkiye**, Ankara, Gazi Üniversitesi SBE Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2010, s. 79.

⁶⁵ Asım Çalış, **Hindistan Ülke Profili**, Ankara, DTM İGEM, 2007, s. 2.

bulunduğu bir yapı arz etmektedir. Bu özelliği dolayısıyla diğer gelişmekte olan ülkelerden biraz farklı bir gelişim modeli izlendiğini söylemek mümkündür.

Hindistan son yıllarda ülkesinin refah seviyesini önemli derecede arttırmış ve geçtiğimiz on yıldaki hızlı büyüme ile ülkesindeki yoksulluğu sağlam temellere dayanan ekonomik reformlar ile azaltmıştır. Bol ve çeşitli doğal kaynaklar, sağlıklı ekonomi, endüstri, pazar temeli ve yüksek derecede yetenek ve beceri sahibi insan kaynakları, Hindistan'ı, yüksek kar potansiyeli taşıdığı iş ve yatırım olanakları için hedef haline getirmektedir.⁶⁶

Hindistan'ın 1990'lı yıllardaki ekonomik kalkınması ülkenin dünyada satın alma gücü paritesi açısından 4. en büyük ekonomi olmasını sağlamıştır. Hindistan'ın 2020 itibarıyla ekonomik büyüklük açısından ABD dışında tüm batılı ülkeleri geçeceği düşünülmektedir. ABD Ulusal Haberalma Konseyi (NIS) raporlarına göre de Çin ve Hindistan'ın ekonomik gücü, dünyadaki küresel politikaların doğasını değiştirecek kapasitededir.⁶⁷

“Ekonomik gücün son dönemde milli güç unsurları⁶⁸ içinde en fazla öne çıkan unsur haline gelmesi, daha da önemlisi günümüzde "güvenlik" ve "ekonomik gelişmişliğin" birbiriyle çok yakından ilişkili iki kavram olarak kabul edilmesine yol açmıştır. Günümüzde küresel aktör adayları olarak ön plana çıkan ülkeler incelendiğinde bu ülkelerin genelde kalabalık bir nüfus yapısıyla birlikte, güçlü bir ekonomiye veya gelecekte parlak bir ekonomik potansiyele sahip olduklarını kabul edilmektedir. Çin'in, Hindistan'ın ve Brezilya'nın yeni küresel aktörler olarak takdim edilmesinde bu ülkelerin kalabalık nüfuslarının yanında, parlak bir ekonomik geleceğe sahip olmalarının da rolü büyüktür. Çin ve Hindistan'ın 2025 yılındaki

⁶⁶ Kılıçkap, 2007, a.g.e., s. 44.

⁶⁷ C. Raja Mohan, “Rethinking India's Grand Strategy”, içinde **Emerging India: Security and Foreign Policy Perspective**, N. S. Sisodia ve C. Uday Bhaskar (eds), New Delhi, Institute for Defence Studies and Analyses, 2005, s. 34.

⁶⁸ Genel olarak milli güç unsurlarının siyasal güç, ekonomik güç, psiko-sosyal güç, askeri güç, insan gücü ve coğrafi konumdan oluştuğu kabul edilmektedir.

dünya nüfusu oranlarındaki paylarının yaklaşık 4 milyar olacağı tahmin edilmektedir.”⁶⁹

“Tüm bunlarla beraber Hindistan hükümeti çok büyük çapta yoksulluk ile de savaşmak durumundadır. 2002 yılında Dünya Bankası ekonomistlerinden Martin Ravallion yaptığı bir değerlendirmede Hindistan’da hizmetler sektöründen kaynaklanan milli gelir artışının yoksulluğu azaltmada önemli bir etkisinin olmadığını, çünkü fakir halk yığınlarının kırsal kesimlerde tarıma dayalı gelirle yaşadığını ve tarımın da ekonomik büyüme açısından diğer sektörlerin en gerisinde olduğunu belirtmiştir. Hindistan’ın ekonomik büyümeyle geçen on yılı içerisinde yoksul kesimler en düşük gelişme ve kalkınma hızını görürken, zaten daha çok gelişmiş olan varlıklı bölgelerinde yüksek bir kalkınma hızı ve gelişimi görülmüştür. Ancak yine de kırsal kesimin içinde bazı bölgelerde az dahi olsa yoksulluğu azaltacak gelişmeler görülmektedir.”⁷⁰

1.3. HİNDİSTAN’IN SOSYAL VE SİYASAL YAPISI

“1947 yılında İngiltere’den bağımsızlığını kazanan Hindistan Çin’in ardından dünyanın en kalabalık ikinci ülkesidir. 1950 Anayasası Hindistan’ı 29 eyaletten oluşan bir Cumhuriyet olarak tanımlamaktadır. Rusya ve ABD tipi federatif bir yapıya sahip ülke, etnik açıdan ise dünyanın en karmaşık ülkelerinden biridir. Hindistan’da 500’den çok kast ve kabile yaşamaktadır. Resmi Dilin Hintçe olduğu ülkede, 22 yerel dil de Anayasa tarafından kabul edilmiştir. 1 milyarı aşan nüfusu, çok çeşitli etnik, dil, din ve mezhep farklılığı gibi gelişmekte olan bir ülke için mevcut dezavantajlarına rağmen, Hindistan güçlü bir demokrasi ve çoğulculuk kültürüne sahiptir.

⁶⁹ Kılıçkap, 2007, a.g.e., s. 46.

⁷⁰ George Perkovich, “Hindistan Büyük Bir Güç Mü?”, içinde **Hindistan: Asya’nın Yeni Gücü**, Yılmaz Tezkan (haz), İstanbul, Ülke Kitapları, 2007, s. 46.

Tablo 1. Hindistan’da Etnik Gruplar

Etnikler	Oran (%)
Hint-Ari	72
Dravid	25
Mongoloid ve diğeri	3

Kaynak: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/in.html>(17.05.2013)

1950 Anayasası uyarınca Hindistan bağımsız, sosyalist, laik ve demokratik bir cumhuriyettir. Yönetim anlayışında İngiliz parlamenter yönetim anlayışını ve Amerika Birleşik Devletleri yönetim kurumlarının etkisini görmek mümkündür. Yasama yetkisi Eyaletler Meclisi (Rajya Sabha) ve Halk Meclisi (Lok Sabha) tarafından yürütülmektedir. Eyaletler Meclisinin ise, beş yıl süre için seçilen 545 üyesi vardır.”⁷¹

⁷¹ Ahmet Akyüz, **Soğuk Savaş Sonrasında Hindistan’ın Avrasya Jeopolitiğindeki Yeri**, Isparta, SDÜ SBE Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2007, s. 6.

भारत का संविधान

उद्देशिका

हम, भारत के लोग, भारत को एक ¹[संपूर्ण प्रभुत्व-संपन्न समाजवादी पंथनिरपेक्ष लोकतंत्रात्मक गणराज्य] बनाने के लिए, तथा उसके समस्त नागरिकों को :

सामाजिक, आर्थिक और राजनैतिक न्याय,
विचार, अभिव्यक्ति, विश्वास, धर्म

और उपासना की स्वतंत्रता,
प्रतिष्ठा और अवसर की समता

प्राप्त कराने के लिए,
तथा उन सब में

व्यक्ति की गरिमा और ²[राष्ट्र की एकता
और अखंडता] सुनिश्चित करने वाली बंधुता

बढ़ाने के लिए

दृढसंकल्प होकर अपनी इस संविधान सभा में आज तारीख
26 नवम्बर, 1949 ई० (मिति मार्गशीर्ष शुक्ला सप्तमी, संवत् दो
हजार छह विक्रमी) को एतद्वारा इस संविधान को अंगीकृत,
अधिनियमित और आत्मार्पित करते हैं ।

¹ संविधान (बयालीसवां संशोधन) अधिनियम, 1976 की धारा 2 द्वारा (3-1-1977 से) “प्रभुत्व-संपन्न लोकतंत्रात्मक गणराज्य” के स्थान पर प्रतिस्थापित ।

² संविधान (बयालीसवां संशोधन) अधिनियम, 1976 की धारा 2 द्वारा (3-1-1977 से) “राष्ट्र की एकता” के स्थान पर प्रतिस्थापित ।

HİNDİSTAN ANAYASASI

GİRİŞ

BİZ, HİNDİSTAN HALKI, resmi bir biçimde Hindistan'ı BAĞIMSIZ SOSYALİST LAİK DEMOKRATİK CUMHURİYET³ olarak kurmaya karar verip, tüm vatandaşlarına:

sosyal, ekonomik ve siyasi **ADALET**;

düşünce, ifade, inanç, iman ve din **ÖZGÜRLÜĞÜ**;

konum ve fırsat **EŞİTLİĞİ**;

sağlamak, ve halk arasında

bireyin onurunu ve Devletin bütünlük ve bölünmezliğini⁴ temin edecek **BİRLİK** ve **BERABERLİĞİ** oluşturmak adına;

Kasım ayının bu yirmi altıncı günü 1949 tarihindeki KURUCU MECLİS TOPLANTIMIZDA, BU ANAYASAYI KABUL EDER, YASALAŞTIRIR ve HALKIMIZA SUNARIZ.

³ Anayasa Kanunu (Kırk ikinci düzeltme), 1976, s. 2, "BAĞIMSIZ DEMOKRATİK CUMHURİYET" (w.e.f. 3-1-1977).

⁴ A.g.e. "Ulusun bütünlüğü" (w.e.f. 3-1-1977).

Hintçe'den Tercümesini Yapan: Mesud MUSAYEV

“Hindistan Anayasası uyarınca yasama, yürütme ve yargı organları arasında güçler ayrılığı prensibi kabul edilmiştir ve ülkenin siyasi, ekonomik yönetiminde, merkez ve eyaletler arasında kanun yapma ve idari alanlarda belirlenmiş sınırlar bulunmaktadır. Anayasa mahkemesi, Hindistan’da en üst ve son yargı merciidir. Cumhurbaşkanı tarafından atanan bir mahkeme reisi ve 25’den fazla olmamak üzere diğer hâkimlerden oluşmaktadır. Anayasa, her eyalette veya eyaletler grubunda bir yüksek mahkeme olmasını öngörmüştür. Parlamento, iki veya daha fazla eyalet için ortak bir yüksek mahkeme kurabilmektedir. Yüksek mahkeme, eyaletlerdeki adli hiyerarşinin başıdır.”⁷²

Hindistan'ın 1947'deki bağımsızlığı bir devrim hareketi ve dünya nüfusunun beşte birinin kavuştuğu öz-yönetim olarak değerlendirilmiştir. 30 yılı aşkın bir süre boyunca Hindistan politikaları hem demokratik, hem de istikrarlı olmuş, iktidardaki Kongre Partisi hem merkezde, hem de Hindistan'ın yirmiyi aşkın eyaletinde çoğunluğu ele geçirmiştir.”⁷³

⁷² Kılıçkap, 2007, a.g.e., s. 30.

⁷³ a.g.e., s. 38.

Tablo 2. 1947-2012 Arasında Hindistan’da İktidarda Bulunan Siyasi Partiler

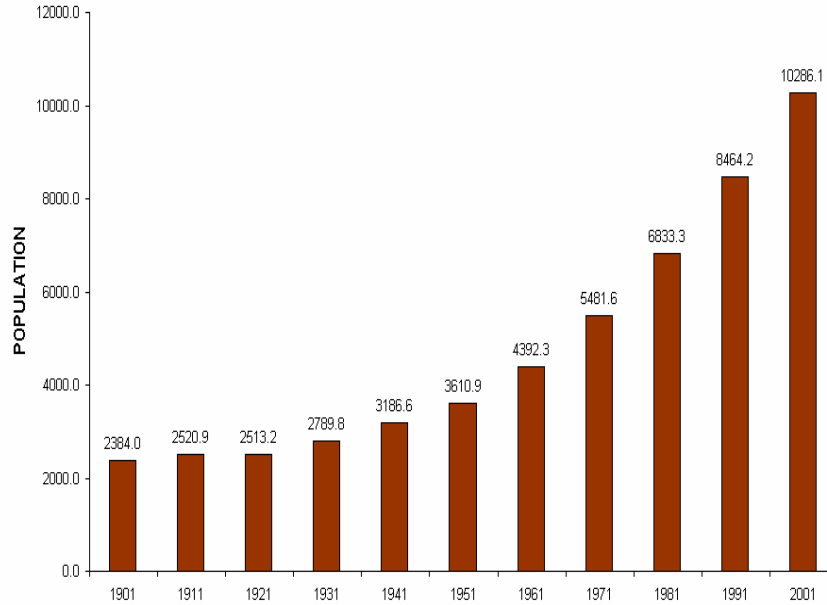
No	İsim	Göreve Başlama	Görevin Bitişi	Siyasi Parti
1	Jawahar Lal Nehru	15 Ağustos 1947	27 Mayıs 1964	Hindistan Ulusal Kongre Partisi
2	Gulzarilal Nanda	27 Mayıs 1964	9 Haziran 1964	Hindistan Ulusal Kongre Partisi
3	Lal Bahadur Shastri	09 Haziran 1964	11 Ocak 1966	Hindistan Ulusal Kongre Partisi
4	Gulzarilal Nanda	11 Ocak 1966	24 Ocak 1966	Hindistan Ulusal Kongre Partisi
5	Indira Gandhi	24 Ocak 1966	24 Mart 1977	Hindistan Ulusal Kongre Partisi
6	Morarji Desai	24 Mart 1977	28 Temmuz 1979	Canata Partisi
7	Charan Singh	28 Temmuz 1979	14 Ocak 1980	Canata Partisi
8	Indira Gandhi	14 Ocak 1980	31 Ekim 1984	Hindistan Ulusal Kongre Partisi
9	Rajiv Gandhi	31 Ekim 1984	02 Aralık 1989	Hindistan Ulusal Kongre Partisi
10	Vishwanath Pratap Singh	02 Aralık 1989	10 Kasım 1990	Canata Dal Partisi
11	Chandra Shekhar	10 Kasım 1990	21 Haziran 1991	Samacvadi Canata Partisi
12	P.V. Narasimha Rao	21 Haziran 1991	16 Mayıs 1996	Hindistan Ulusal Kongre Partisi
13	Atal Bihari Vajpayee	16 Mayıs 1996	01 Haziran 1996	Bharatiya Canata Partisi
14	H.D. Deve Gowda	01 Haziran 1996	21 Nisan 1997	Canata Dal Partisi
15	Inder Kumar Gujral	21 Nisan 1997	19 Mart 1998	Canata Dal Partisi
16	Atal Bihari Vajpayee	19 Mart 1998	22 Mayıs 2004	Bharatiya Canata Partisi
17	Dr. Manmohan Singh	22 Mayıs 2004	Görevde	Kongre Partisi (Koalisyon Hükümeti)

Kaynak: <http://rmssa.blogspot.com/2012/07/list-of-indian-prime-ministers-1947.html> (17.05.2013)

“Hindistan, yirmi sekiz eyalet ve federal olarak yönetilen yedi bölgenin birleşiminden oluşur. Bu bölgelerden, Delhi Ulusal Başkent Bölgesi ve Puducherry seçilmiş valilerce, diğer birleşik bölgeler ise atanmış valilerce yönetilir. Başkenti

Yeni Delhi olan Hindistan'ın önemli şehirleri, Mumbai (eski adı Bombay), Kalküta, Chennai (eski adı Madras), Bangalore, Haydarabad ve Ahmedabad'dır.⁷⁴

“Hindistan dışarıdan tek bir ülke gibi görünmesine rağmen, aslında birçok ülkenin ve birbirleriyle akraba halkların bir arada yaşadığı bir Hint birliği konumundadır. Eyaletlerin bir araya gelmesiyle oluşturulan birlik, ABD'ne benzer bir eyaletler federasyonu statüsüne sahip bulunmaktadır. İngiliz yönetimi sırasında hazırlanan bugünkü eyaletler federasyonu yapısı, daha sonraki dönemde belirli bölge halklarının ısrarlı tutumları nedeniyle yeni eyalet ve bölgelere bölünmüş ve daha fazla parçalı bir yapıya yönlendirilmiştir. Emperyalizmin parçala ve böl sonra yönet ilkesini İngilizler çok başarılı biçimde Hindistan üzerinde uygulamışlar ve bu ülkeyi terk ederken hem bölmüşler hem de parçalı bir yapıya mahkûm ederek Hindistan'ı gelecekte yeni siyasal sorunlar yaşamaya mahkûm etmişlerdir.”⁷⁵

Grafik 2. Yıllara Göre Hindistan Nüfusu

Kaynak: “Population in India”, <http://cbhidghs.nic.in/hii2003/CHART1.01.htm>, (03.07.2012)

Hindistan dünya nüfusunun % 15’ini oluşturmaktadır. Nüfusun % 20’si şehirlerde, % 80’i köy ve kırlarda yaşamaktadır. Nüfusun % 3’ü ise yüksek tepelerde

⁷⁴ Akyüz, 2007, a.g.e., s. 3.

⁷⁵ Kılıçkap, 2007, a.g.e., s. 30.

yaşamaktadır. Bu tür kabileler genelde kuzeydoğu, orta ve güney Hindistan eyaletlerinde yer almaktadır.⁷⁶

Yaklaşık 1,250 milyar nüfusu ile Hindistan dünyanın en kalabalık “demokratik” ve laik devleti olma özelliğini taşımaktadır. Nüfusunun yüzde 80,5’i Hindu, yüzde 13,4’ü Müslüman, yüzde 2,3’ü Hıristiyan, yüzde 1,9’u Sih, diğer dini gruplar ise yüzde 1,9 civarındadır.

Tablo 3. Hindistan’da Dini Gruplar

Din	Oran (%)
Hindu	80,5
Müslüman	13,4
Hıristiyan	2,3
Sih	1,9
Diğer	1,8
Belirtilmemiş	0,1

Kaynak: “Demographic of India”, http://www.enotes.com/topic/Demographics_of_India, (03.07.2012)

“1947’de bağımsızlığına kavuştuğundan beri Hindistan, Hindu, Müslüman ve en az yarım düzine kadar farklı inancın, eşit vatandaşlar olarak kabul edildiği laik devlet düzenini benimsemiştir.⁷⁷ Din Hindistan’da bir yaşam tarzıdır ve tüm Hint geleneklerinin ayrılmaz bir parçasıdır. Birçok Hintli için din, günlük işlerden eğitim ve politikaya kadar hayatın her safhasına nüfus etmiştir. Laik Hindistan; Hindu, İslam, Hıristiyanlık, Jainizm, Sihizm ve diğer sayısız dini geleneğe ev sahipliği yapmaktadır. Hindu en yaygın dindir ve nüfusun yaklaşık % 80’i tarafından benimsenmiştir.”⁷⁸

⁷⁶ Kılıçkap, a.g.e., s. 39.

⁷⁷ Akyüz, 2007, a.g.e., s. 9.

⁷⁸ Kılıçkap, a.g.e., s. 34.

1.4. HİNDİSTAN DIŞ POLİTİKASININ TEMEL BELİRLEYİCİLERİ

Hindistan'ın pasif direniş ile bağımsızlığını kazanması ardından dış politikasında, güvenlik endişeleri öncelikli olmuştur. Ülkenin jeopolitik konumunun da etkisi ile yürüttüğü politikalar güvenlik eksenli gelişmiştir. Bu kapsamda bu bölümde ülkenin dış politikasını etkileyen parametreler değerlendirilecektir.

1.4.1. Hindistan'ın Jeopolitik Konumu

“Jestrateji en genel ifade ile coğrafi unsurların incelenmesi ve bunlarla stratejik sonuçların ortaya konulmasına odaklanan bir bilim dalıdır. İncelenecek coğrafi unsurların ekonomik, sosyal, politik ve fiziki nitelikleri araştırılır. Jestrateji ise buna uygun politikalar üretilmesini ifade etmektedir. Hindistan tarih boyunca önemli yerleşimlerden biri olmuş ve bu özelliği ile de bölgeye hâkim devletlerin güvenlik endişeleri büyük olmuştur.

Güney Asya, coğrafi olarak Pakistan, Hindistan, Nepal, Bhutan, Sri Lanka ve Bangladeş'i içine alır. Bu bölgeye yakınlığı ve ilişkileri açısından Çin'de bu kapsama alınabilecektir. Hindistan, Güney Asya, Arap Denizi ve Bengal Körfezi kıyısında, Burma ile Pakistan arasında yer alan, güneyinde yüksek ovaların, Gang arazisinde düzlüklerin, batısında çöllerin, kuzeyinde Himalayalar'ın yer aldığı bir ülkedir.”⁷⁹

“Hint Okyanusu dünyanın 3. büyük okyanusu olma özelliğini taşımaktadır. Kızıldeniz, İran Körfezi, Arap Denizi'ni içinde barındıran Hint Okyanusu, Avrupa ve Uzakdoğu arasında en önemli denizyolu olma özelliği taşımaktadır.⁸⁰ Hint Okyanusu ABD ve AB için petrol, madenler, hammaddeler ve ticari malların ikmalinin yapıldığı stratejik ulaştırma ve ticaret yolu olması nedeniyle yaşamsal öneme sahiptir. Hint Okyanusu, Atlas Okyanusu ve Pasifik Okyanusu dünyanın üç önemli stratejik ulaştırma yoludur. Ancak Hint Okyanusu'nun Ümit Burnu, Süveyş Kanalı,

⁷⁹ a.g.e., s. 29.

⁸⁰ R. R. Sharma, “Future Architecture of Security in Asia and the Indian Ocean Region”, içinde **India's Foreign Policy in the 21st Century**, V. D. Chopra (ed.), New Delhi, Kalpaz Publication, 2006, s. 43.

Basra Körfezi, Malaka Boğazı deniz ulaştırma yoluna hâkim olması nedeniyle önemi daha da artmaktadır.”⁸¹

Coğrafi konum Hindistan dış politikasında da önemli belirleyicilerden biri durumundadır. Lord Curzon’un 1903’te belirttiği gibi Hindistan’ın coğrafi konumu, onu uluslararası ilişkilerde daha fazla ve daha fazla ön plana çıkaracaktır.⁸² Nehru da Mart 1950’de Hindistan Parlamentosu’nda yaptığı konuşmada Asya’nın stratejik bir bölümünde, Batı Asya, Güney Asya ve Uzak Doğu Asya ile bağlantılı şekilde, Hint Okyanusu’nun merkezinde yer aldıklarını ve mümkünse bu gerçeği hiçbir zaman reddetmemeleri gerektiğini belirtmiştir.⁸³

Tezkan’a göre kuzeyindeki Asya kıtası ile fiziki irtibatı, aradaki dağlarla zayıflamış olan Hindistan alt kıtasının jeopolitik şansı, güneyindeki Hint Okyanusu’dur. Bu okyanus aracılığıyla ulaştırma yolları kontrol edilebilir, çevre ülkelere güç yansıtılabilir. Çin’in 600 yıl önceki gibi Batı Okyanusu üzerinden güç gösterilerine katkısı önlenemez. Avustralya, Endonezya ve Malezya üzerinde siyaseten etkili olunabilir. Hindistan jeopolitik zafiyetini Soğuk Savaş döneminde bağlantısızlık politikası ve SSCB’ne yaslanarak gidermeye çalışmış, Soğuk Savaş ertesinde ise Çin ve ABD arasında hassas bir denge kurarak kendini güvenceye almak istemiştir.⁸⁴

1.4.2. Hindistan ve Bağlantısızlık Politikası

Bağlantısızlık geliştirmekte olan Üçüncü Dünya ülkelerinin II. Dünya Savaşı’ndan sonra başlattıkları siyasal bir akımdır ve özünde rekabet halinde olan karşı siyasal ve ideolojik bloklara girmemeyi öngörmektedir ve bağlantısızlık kavramının yayılmasında öncelikli olarak Nehru’nun etkisi olmuştur.⁸⁵

⁸¹ Dinçer Özdamar, “Asya’nın Yeni Gücü: Hindistan”, içinde **Hindistan: Asya’nın Yeni Gücü**, Yılmaz Tezkan (haz), İstanbul, Ülke Kitapları, 2007, s. 20.

⁸² Jayapalan, 2001, a.g.e., s. 60.

⁸³ a.g.e., s. 60.

⁸⁴ Yılmaz Tezkan, “Jeopolitik ve Hindistan”, içinde **Hindistan: Asya’nın Yeni Gücü**, Yılmaz Tezkan (haz), İstanbul: Ülke Kitapları, 2007, s. 17-18.

⁸⁵ Tayyar Arı, **Uluslararası İlişkiler**, İstanbul: Alfa Yayınları, 1997, s. 275.

Bağlantısızlık genellikle bağlantısızlık ile de karıştırılan bir politikadır. Bağlantısızlık, en genel şekilde, iki ve ya daha fazla devlet arasında çıkmış olan bir savaşta savaş dışında kalarak savaşa katılmama ve savaşan taraflardan herhangi birine şu ve ya bu şekilde yardımda bulunmama şeklinde anlaşılmalıdır.⁸⁶

Bağlantısızlığı fikir olarak ilk kez 1946'da Nehru ortaya atmıştır. 1947 ve 1949 Asya-Afrika Kongrelerinde kavram uluslararası terminolojiye girdikten sonra, 1950 Kore Savaşında Yugoslavya, Mısır ve Hindistan “bağlantısız” olduklarını iddia ettiler. Oluşum, 1955 Bandung konferansında Batıcılar ile Doğucular arasında fiilen bölündü. Oran Bağlantısızlık hareketinin öyküsünü dört devrede özetlemektedir.⁸⁷

1-) Hareketin Doğuşu [1960-1965]: Doğu-Batı rekabetinden yararlanarak Barış İçinde Bir arada Yaşama üzerine kurulu bağımsız bir politika izlediler, ulusal kurtuluş hareketlerine destek verdiler, bunların bağımsız olmasından kuvvet aldılar. Çok farklı ülkelerden oluşmalarından gelen çatlaklar daha bu dönemden oluştu.

2-) Geçici Gerileme [1965-1970]: Soğuk Savaş duraksamış, Üçüncü Dünya içinde farklılıklar su yüzüne çıkmış, özellikle askeri darbeler biçiminde iç sorunlar belirmiş, hareketin liderleri ölmeye [1964'te Hindistan'da Nehru] ve düşürülmeye [1965'te Endonezya'da Sukarno, 1966'da Gana'da Nkrumah] başlamıştı.

3-) Gelişme ve Parlak Dönem [1970-1980]: 1973'deki ilk petrol şoku Bağlantısızları ön plana çıkardı. Artık sömürgeler bağımsızlaşmıştı; hareketi bunun üzerine devam ettirmek mümkün değildi; nitekim 1973 Cezayir Konferansında kalkınma sorunlarını ele aldılar. İlk defa 1961 Belgrat Konferansında ortaya atılmış bulunan; "hakça ticaret hadleri" [hammadde ile mamul madde fiyatları ilişkisinin az gelişmişler aleyhine işlemlerini önleme] "Stabex" [hammadde fiyatlarına istikrar getirecek bir fon kurma] az gelişmişlere konulan ticaret kısıtlamalarına son" türünden kavramları ortaya atmaya, varlıklarını artık Doğu-Batı çelişkinin yerini aldığına inandıkları Kuzey-Zenginler, Güney-Yoksullar kavramı üzerine inşa etmeye giriştiler.

4-) Düşüş [1980 ve sonrası]: Batı petrol şokunu atlatmış, maliyet artışını da malların fiyatlarına ekleyerek az gelişmişlere yüklemişti. SSCB kendisi muhtaç hale geldiğinden yardımları kesmişti. Hareketin liderlerinden Yugoslavya'da Tito ölmüş, Mısır Camp David sonucu Pax Americana'ya katılmıştı. Uluslararası ilişkilerde Polonya, Afganistan ve Apartheid'in tasfiyesi gibi Bağlantısızların hiç etkili olamadığı gelişmeler baş göstermişti. Bağlantısız ülkeler sırayla IMF'ye boyun eğiyorlardı. İkinci Küreselleşmenin [emperyalizmin] sonucu olarak ve bu olguya SSCB'nin yaklaşık 50 yıl ara verdirmesi sayesinde ortaya çıkan Bağlantısızlık, en güçlü gözüktüğü dönemde, Üçüncü Küreselleşmenin başlaması üzerine çökmeye koyulacaktır.

⁸⁶ Tayyar Arı, **Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika**, Bursa: MKM Yayınları, 2008, s. 270.

⁸⁷ Baskın Oran, “Bağlantısızlık Hareketi - Yükselişi ve Düşüşü - Kutusu”, Baskın Oran (ed.), **Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar, Cilt: I**, 13. Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları, 2008, s. 660.

Bağlantısızlık kavramı bazı konularda kâğıt üzerinde kalmıştır. Örneğin Mısır'ın bu ideolojinin Soğuk Savaş yılları boyunca bir savunucusu olduğu söylenirse de bu ülkenin SSCB ile birçok konuda işbirliği yapması bu kavramın ideolojik sınırlarının ne kadar belirsiz olduğunu ve her an içinin boşaltılabileceğini somut olarak göstermiştir.

Nehru'nun bağlantısızlık hareketinin beş ilkesi Panch Shila olarak isimlendirilmiştir ve şu konuları kapsamaktadır:⁸⁸

- Toprak bütünlüğü ve egemenliğe karşılıklı saygı.
- Saldırmazlık.
- İç işlerine karışmama.
- Eşitlik ve karşılıklı çıkar.
- Barış içerisinde bir arada yaşama.

“Soğuk Savaş döneminde blokların karşı tarafın egemenliğine girmesinden endişe ettikleri Hindistan bağlantısızlık politikasının öncülerinden biri olmuştur. Bağlantısız ülkeler Avrupa devletleri arasındaki siyasal oyunlar ve iki süper devlet arasındaki çekişme ile ilgilerinin olmadığını söylemekteydiler. Onlara göre en önemli sorun, dünyanın aç olan yarısının geleceğidir. Böylece uluslararası politika ve olaylara bakış açıları, kendi toplumsal durumlarının bir yansıması olmaktadır. Ulusal bağımsızlık ise bu sürecin, yani kalkınmanın başlangıcıdır. Bağlantısızlar her iki bloktan da uzak durmakla birlikte, kendilerini yalnızlığa itmek istememekte ve bunun olanaksızlığını da bilmekteydiler. Ancak bağlantısızlar daha çok az gelişmiş ülkeler arasındaki işbirliğine önem vermişleridir.”⁸⁹

“Soğuk Savaş yıllarında Bağlantısızlık Hareketi Tito, Nasır ve Nehru'nun çabalarıyla toplanan 1961 Belgrat Konferansı ile kurumsal yapısını oluşturmuş; bunun ardından toplanan 1964 Kahire ve 1970 Lusaka Konferansları ön plana çıkmıştır. “1970'lere kadar bu toplantıların temel gündemi sömürgeciliğin tasfiyesi,

⁸⁸ John N. Mayor (ed.), **India: Issues, Historical Background and Bibliography**, Nova, 2003, s. 86.

⁸⁹ Oral Sander, **Siyasi Tarih 1918-1994**, Ankara, İmge Kitabevi, 1994, s. 385.

apartheid⁹⁰ uygulamasına ve her türlü ayrımcılığa son verilmesi, nükleer denemelerin yasaklanması ve askeri üsler sorunu olmuştur.”⁹¹

Soğuk Savaş döneminde Asya Afrika devletleri arasında öncü rolü, kuruluşundan sonra bir süre tam anlamı ile tarafsız bir politika izlemiş olan; ancak tarafsızlığı İsviçre ya da İsveç gibi olumsuz değil, yani etkin biçimde yorumlamış olan Hindistan yapmıştır.⁹² Özellikle Bandung Konferansında Hindistan aktif bir şekilde politikalar üretmiştir.

“Endonezya'nın Bandung kentinde 18-24 Nisan 1955'te toplanan ve o dönem yeni bağımsızlığını kazanan Asya-Afrika devletlerini bir araya getiren konferanstır. Bağlantısızlar Hareketinin bir parçasıdır.

1955 yılına gelindiğinde yeni bağımsızlığını kazanan Asya-Afrika devletleri kendilerini yeryüzünde bağımsız bir güç olarak ilan edecek kadar çoğaldılar ve güven kazandılar. Bunun üzerine Endonezya'nın Java adasındaki Bandung kentinde biraraya geldiler. Konferansa yön verecek olan ilke, 1954 yılında Tibet üzerindeki Çin-Hint çatışmasının sonucunda iki devlet arasında ilan edilmiş bulunan "barış için bir arada yaşama"ydı.

Konferansın hazırlık toplantısında kimlerin davet edilip kimlerin edilmeyeceği konusunda tartışma çıktı ve sonunda İsrail, iki Kore devleti (Kuzey ve Güney Kore) ile Formoza'nın (bugünkü Tayvan) davet edilmemesi kararlaştırıldı.

Bandung'da gerek izledikleri dış politika, gerekse çıkarları açısından aralarında büyük farklar bulunan devletler biraraya geldiler. Bu durum, konferansın genel havasını etkiledi ve birçok konuda anlaşmazlıklar çıktı. Çin Halk Cumhuriyeti ve tarafsız dış politika izleyenler genel sorunlar üzerinde durup Konferans'tan bir birlik-

⁹⁰ Apartheid- Afrika dilinde “ayrılık” anlamına gelmektedir, Güney Afrika Cumhuriyeti'nde 1948-1994 yılları arasında, Ulusal Parti hükümeti tarafından uygulanan ırkçı ayrımcılık sistemidir. Nelson Mandela iktidarıyla ırkçı-ayrımçı uygulamalar durdurulunca Apartheid'in ortadan kalkmasıyla bu hareket de son bulmuştur.

⁹¹ Bali, 2006, a.g.e., s. 51.

⁹² Sander, 1994, a.g.e., s. 385.

bütünlük çıkartmayı amaçlarken diğer katılımcılar tartışmalı güncel sorunlar üzerinde durulmasında ısrarcı oldular. "Sömürgecilik" terimi üzerinde dahi tartışma çıktı. Konferansa katılan bazı devletler, Batı emperyalizminin yanında yeni Sovyet tipi sızma, bölücü faaliyetlerde bulunma ve güç kullanmayı da bu kavram içine almaya çalıştılar. Sonunda, "barış için bir arada yaşama"yı da içeren on temel nokta üzerinde anlaşmaya varıldı.

Bandung Konferansı, Asya-Afrika tipi bağlantısızlık ile Doğu Bloku tipi "barış içinde bir arada yaşama" arasında bir uzlaşmaya dayandığından, dünya politikasında barıştan yana etkili bir güç oluşturma anlamındaki "olumlu" tarafsızlığın tam bir örneği olarak kabul edilmemektedir. Konferans sonunda yayınlanan bildiri, olumlu ilkeleri ilan etmiş olmasına rağmen, uygulamada vurgu daha çok "olumsuz" yön üzerine yapılmıştır. Örneğin, içişlerine karışmama, büyük devlet savunma düzenlerinin içine girmeme gibi.

Tüm tartışmalara ve olumsuz yönlerine rağmen Bandung Konferansı ilkeleri tarihsel bir dönemin (bağlantısızların dünya politikasına ağırlıklarını koymaya başlamaları dönemi) açılmasına katkıda bulunduğu kabul edilir.⁹³

Hindistan'ın dış politikası 1970'lerde bölgesel ve uluslararası faktörlere bağlı olarak sosyalist politikalar çerçevesinde realist bir çizgiye kaymaya başlamıştır. Hindistan'ın tehdit çevresinin artması Sovyet desteğine ihtiyaç duyulmasına yol açmıştır. Ancak Soğuk Savaşın son yıllarında SSCB'nin Afganistan'a askeri müdahalesi, daha önce olmadığı kadar alt kıtanın jeopolitik düzenini değiştirmiştir. Bu süreçte ABD'nin Pakistan'a verdiği askeri destek ile Sovyetlere karşı denge oluşturmak istemesi, ABD-Çin ilişkilerinin yumuşaması ve Sovyet Çin düşmanlığı; Hindistan güvenliği için ciddi baskı unsuru olmuştur.⁹⁴

⁹³ http://tr.wikipedia.org/wiki/Bandung_Konferansı, (17.05.2013).

⁹⁴ Ayjali Ghost ve diğerleri (eds), **India's Foreign Policy**, Delhi: Dorling Kindersley, 2009, s. IIX.

1.4.3. Hindistan'ın Nükleer Gücü

Doğal gaz ve petrol rezervleri oldukça kısıtlı olan Hindistan, enerji talebinin bir kısmını nükleerden karşılamak üzere İkinci Dünya Savaşından hemen sonra nükleer enerjiye yönelmiş ve ilk olarak da 1948'de Homi Bhabha'nın liderliğinde Hindistan Atom Enerjisi Komisyonu'nu kurmuştur. Kısa bir süre sonra da Hindistan'ın nükleer enerji programı açıklanmıştır. Bu program,⁹⁵

1. Elektrik ve Plütonyum üretmek üzere basınçlı ağır su reaktörleri inşa etmek,
2. Ticari hızlı üretici reaktörleri geliştirmek,
3. Ülkenin doğal toryum rezervlerini işletecek üretici reaktörlerde Toryum 238'i Uranyum 233'e dönüştürmek gibi esasları içeren bir konsepte dayandırılmıştı.

1958 yılına kadar nükleer enerji konusuna yoğunlaşan Hindistan, 1966 yılı itibari ile nükleer silah teknolojisi üzerine eğilmeye başlamış ve takip eden 18 ay içerisinde nükleer silah üretebileceğini açıklamıştır. Nükleer güce ulaşmayı açıkladığı zaman sürecine uyamamasına rağmen, 6,5 yıllık bir gecikmeyle 1974'te Hindistan ilk nükleer denemesine "barış amaçlı nükleer patlama" adını vermiş ve 15 kilotonluk bir atom bombası patlatarak bu denemeyi başarıyla gerçekleştirmiştir.⁹⁶

“Hindistan Uluslararası Atom Enerji Kurumu üyesi olmasına rağmen Nükleer Silâhların Yayılmasının Önlenmesi Antlaşması (Nuclear Non-Proliferation Treaty) ve Kapsamlı Nükleer Silâh Denemelerinin Yasaklanması Anlaşması'nı (Comprehensive Nuclear Test Ban Treaty) imzalamaktan kaçınarak nükleer silâh üretimi çalışmalarına yönelmiştir. Hindistan'ın nükleer silâh yapımına yönelmesinde 1962'de Çin ile olan sınır çatışması ve Çin'in 1964'te gerçekleştirdiği nükleer silâh denemesi'nin büyük rolü olmuştur. Ayrıca komşusu Pakistan'ın da nükleer silâha

⁹⁵ Mustafa Küçükçakır, “Hindistan'ın Nükleer Gücü”, içinde **Hindistan: Asya'nın Yeni Gücü**, Yılmaz Tezkan (haz), İstanbul, Ülke Kitapları, 2007, s. 90.

⁹⁶ Kılıçkap, 2007, a.g.e., s. 116.

sahip olma gayretleri bu çalışmalara hız kazandırmıştır. Mayıs 1998’de çeşitli çapta nükleer silâhlarla beş deneme daha yapmış ve bu denemelerden sonra 16 Mayıs 1998’de nükleer silâha sahip olduğunu bütün dünyaya duyurmuştur.”⁹⁷

“Hindistan’ın Balistik Füze Savunma programı, ülke savunma sanayisini geliştirmek diğer balistik füze saldırılarından korunmak için başlatılmıştır. Bu program iki ana kısımdan oluşuyor. Prithvi Hava Savunma (PHS) adı verilen füze sistemi yüksek irtifa, diğer Gelişmiş Hava Savunma (GHS) ise düşük irtifa’dan savunma için geliştirilmiştir.

PHS Kasım 2006’da, GHS ise Aralık 2007’de test edildi. PHS’nin test edilmesiyle Hindistan ABD, Rusya ve İsrail’den sonra başarılı bir Anti-Balistik Füze Sistemini geliştiren 4.cü ülke oldu.”⁹⁸

“Ayrıca, Hindistan’ın uzay-uydu çalışmalarından bahsetmek yerinde olacaktır. Hindistan Uzay Araştırma Kurumu hükümetin birincil uzay araştırma kurumudur. HUAK dünyanın altı en büyük devlet uzay ajansları arasında yer almaktadır. Bu kurumun birincil hedefi uzay teknolojisini geliştirmek ve ulusal çıkarlar için kullanmaktır.

Hindistan’ın ilk uydusu Aryabhata HUAK tarafından yapılmış ve 1975 yılında SSCB tarafından yörüngeye yerleştirilmiştir. Rohini, Hint yapımı fırlatma aracı olan SLV-3 tarafından 1980 yılında yörüngeye yerleştirilen ilk uydu’dur. Chandrayaan-1 Hindistan’ın Aya fırlattığı ilk insansız uzay aracıdır. Bu Ekim 2008 yılında HUAK tarafından fırlatılmış Ağustos 2009 yılına kadar çalışmıştır.

Yıllar geçtikçe, HUAK Hint ve yabancı müşteriler için çeşitli operasyonlar yürütmüştür.”⁹⁹

⁹⁷ Küçükçakır, 2007, a.g.e., s. 91.

⁹⁸ en.wikipedia.org/Indian Ballistic Missile Defence Programme, (17.05.2013).

⁹⁹ <http://www.isro.org/Launchvehicles/launchvehicles.aspx>, (17.05.2013).

1.4.4. Hindistan'ın Güvenlik Endişeleri

En genel ifade ile Hindistan'ın dış politikasında belirleyici faktörlerden biri ülkenin batı sınırındaki Pakistan ve kuzey sınırındaki Çin ile olan anlaşmazlıklarıdır. Bu kapsamda Hindistan'ın güvenlik endişeleri, temel sorun alanları alt başlıklarında değerlendirilecektir.

1.4.4.1. Pakistan ile Sorunlar ve Keşmir

Pakistan ile Hindistan'ı 1948 ve 1965'te savaşa sürükleyen Keşmir sorunu, günümüzde de devam etmektedir. Pakistan'ın 1977'de ülke topraklarına kattığını ilan ettiği bölge, Hindistan için güvenlik sorunu olmayı sürdürmektedir. Bununla beraber Çin ile sınır anlaşmazlıkları da ülkenin bölgedeki güvenlik sorunlarından bir diğeridir.

Harita 2. Keşmir

Kaynak: "Jammu Kashmir Map", <http://www.leh-ladakh.com/kashmir-india/jammu-kashmir-map.html>, (10.06.2012)

Hindistan'ın savunma ve güvenlik politikası bağımsızlık öncesi dönemlerde şekillenmiştir. Hint hükümeti ve Hintli liderler de bu yönde konulara yoğunlaşmıştır. Sınırlar boyunca askeri bariyerlere sahip olunması, kuzeybatı sınırları ve Hint donanmasının oluşturulması hep bu algıya yönelik olmuştur. Ayrıca Himalayalar'a doğal bir sınır engeli olarak bakan İngiliz görüşünün devam ettirilmesi ise, ilerleyen yıllarda bir hata olarak değerlendirilmiştir.¹⁰⁰

“Hindistan ve Pakistan'ın bağımsızlığını kazanma sürecinde, iki devlet arası bölgede kalan Keşmir bölgesinin geleceği tam olarak karara bağlanmamıştır. Keşmir Prensiği Pakistan ve Hindistan'ın bağımsızlık sürecinde; coğrafya olarak geniş, Pakistan ve Hindistan ile uzun sınırlara sahip, nüfusunun çoğunluğu Müslüman ancak Hindi Mihrace tarafından yönetilen bir bölge olmuştur. Bu süreçte halk Pakistan'a bağlanmak istese de, Mihrace kesin bir şekilde Pakistan yönetimi istememiştir. Pakistan, Hindistan, İngiltere ve Mihrace arasında süren dörtlü görüşmeler boyunca Mihrace bağımsızlık talebinde bulunsa da, Keşmir halkı bunu reddetmiştir. Temmuz 1947'de başlayan ayaklanmalar iki ülke arasında ilk kez savaşa neden olmuş ve 1 Ocak 1949'a dek sürmüştür.¹⁰¹ Gerçekte Prensiğin başındaki Mihrace yasal olarak Hindistan veya Pakistan'ı tercih etme hakkına sahipti. Ancak, Keşmir halkının Müslüman olması nedeni ile bu bölgeleri kendi nüfuz alanı olarak kabul eden Pakistan, bölge ile olan dinî ve kültürel bağlarının vermiş olduğu avantajlara dayanarak, defalarca askeri müdahalelerde bulunmuştur.”¹⁰²

1957'de Hindistan'ın Keşmir'in merkeze bağlı konumunu güçlendirme kararı ile beraber Pakistan, Keşmir'de Pakistan'ın tezlerini destekleyen Çin ile yakınlaşma sürecine girmiş ve 60'ların ortalarından itibaren süreci Keşmirlilerin self-determinasyon hakkı içerisinde değerlendirmiştir. İki ülke arasında İkinci Keşmir

¹⁰⁰ K. R. Gupta ve Vatsala Shukla, **Foreign Policy of India**, New Delhi, Atlantic Publishers, 2009, s. 24.

¹⁰¹ Kanishkan Sathasivam, **Uneasy Neighbors: India, Pakistan ve US Foreign Policy**, Hampshire, Ashgate Publishing, 2005, s. 7-8.

¹⁰² M. Seyfettin Erol ve F. Ahmet Burget, “Keşmir ve Tacik Faktörü”, içinde **Hindistan: Asya'nın Yeni Gücü**, Yılmaz Tezkan (haz), İstanbul, Ülke Kitapları, 2007, s. 131.

Savaşı 1963'ün başında sınır çatışmaları şeklinde başlamış ve Eylül 1965'e dek sürmüştür.¹⁰³

İkinci Keşmir Savaşı sonrasında Pakistan ve Hindistan ilişkileri çatışmadan uzak uzlaşma sürecine girmiş ve taraflar uluslararası ilişkilerinde yeni açılımlara yönelmişlerdir. Bu süreçte ABD'nin bölgede etkinliğinin azalması da belirleyici olmuş, ülkenin hem Pakistan hem de Hindistan'a uyguladığı silah ambargosu, Hindistan'dan çok Pakistan'ı etkilemiş ve dolayısıyla Pakistan SSCB ve Çin ile yakınlaşma sürecine girmiştir.

Hindistan ve Pakistan arasında meydana gelen üçüncü savaş 1971'de başlamıştır ve bu kez temel sorun Pakistan'dan bağımsızlığını talep eden Doğu Pakistan meselesi üzerine çıkmıştır. Pakistan'ın kültürel anlamda farklı bir kesimi olan Doğu Pakistan'ın bağımsızlık talebine sert tepki göstermesi bölgede bir iç savaşa neden olmuş ve Hindistan'ın olaya müdahil olmasına yol açmıştır. Bu süreçte 16 Aralık 1971'de Pakistan birlikleri teslim olmuş ve aynı gün Pakistan'ın doğusunda Bangladeş devleti kurulmuştur. Bu tarihten günümüze iki ülke arasında bazı çatışmalar sayılmazsa, ne savaş ne barış ortamı vardır. İki ülke arasındaki 1971 Bangladeş Savaşının 5 temel sonucu ortaya çıkmıştır. Bunlar:¹⁰⁴

- Pakistan 1971 savaşı sonrasında nüfusunun yarıdan fazlası ve büyük bir toprak kaybı ile ciddi jeostratejik kayıplar yaşamıştır. Ayrıca Pakistan savaş sonucunda ciddi insan kaybı da yaşamıştır.

- 1971 Savaşı Hindistan için önemli psikolojik kazanç ve propaganda imkânı sunarken, Pakistan tam tersi bir kayıp ile karşı karşıya kalmıştır.

- ABD'nin 1971 savaşında Pakistan'a askeri yardım yapmaması, İslamabad'ın yalnızlığını ortaya çıkarmış ve bu nedenle nükleer çalışmalara bu savaş ertesinde hız verilmiştir.

- Hindistan'ın Pakistan'ın doğusunun paylaşılması konusunda takındığı tavır dolayısıyla Pakistanlılar da sadece Keşmir değil, diğer bölgelerde de Hindistan'ın toprak talebi olduğu duygusunu yaratmıştır.

¹⁰³ Sathasivam, 2005, a.g.e., s. 8.

¹⁰⁴ Sathasivam, a.g.e., s. 10-11.

- Pakistan'da savaş sonrasında Güney Asya Müslümanlarının bir çatı altında toplanmasına kuşkuyla yaklaşılmaya başlanmış ve dolayısıyla ülke nüfusunu bir arada tutan ortak öge konusunda belirsizlik ortaya çıkmıştır.”

Bangladeş Savaşı'nın sona ermesi ardından Pakistan ve Hindistan 2 Temmuz 1972'de iki ülke arasındaki savaşı sona erdiren Simla Antlaşmasını imzalamışlar ve bu süreçte Keşmir de yeniden gündeme gelmiştir. Antlaşma ile taraflar birbirilerinin iç işlerine karışmayacağı, toprak bütünlüğüne saygılı olacağı ve işbirliği geliştireceği kararlarını almışlardır.¹⁰⁵ “Ancak 1971 Savaşı ile Pakistan'ın bölünmesi ve Bangladeş'in ortaya çıkması iki ülke arasındaki sorunları arttırmıştır. Pakistan'ın Doğu Pakistan'daki karışıklıklarda Hindistan'ı sorumlu tutması ve savaş süresince yaklaşık 10 milyon mültecinin Hindistan'a getirdiği ekonomik yük nedeniyle tarafların birbirine güvensizliği daha da artmıştır.

İki ülke 80'li yıllarda ilişkilerini normalleştirme yönünde ilk adımları da atmışlardır. Hindistan-Pakistan ilişkilerinin çatışmalı yapısı iki ülke arasında işbirliğini azaltmış olsa da tamamen sona erdirmemiştir. Bu dönem içerisinde en önemli işbirliği zemini 1985'te oluşturulan SAARC (The South Asian Association for Regional Cooperation - Bölgesel İşbirliği için Güney Asya Birliği) olmuştur.

Dışişleri düzeyindeki görüşmelerden sonra Haziran 1983'te Yeni Delhi'de bakanlar düzeyindeki toplantı yapıldı. SARC burada resmen kurulmuş oldu. Bangladeş, Bhutan, Hindistan, Maldivler, Nepal, Pakistan ve Sri Lanka bu birliğin 7 üyesiydi. Ancak devletler birliği olarak resmi açıklama hükümet başkanlarının 1985 Aralık ayında, Dakka'daki ilk zirve toplantısında yapıldı. Yeni bir isim benimsendi: Bölgesel İşbirliği için Güney Asya Birliği (SAARC). Ayrıca daimi bir sekreterlik kurulması ve yıllık toplantılar yapılması da kararlaştırıldı.”¹⁰⁶

İşbirliği gündemi başlangıçta kültürel, bilimsel ve ekonomik işlerle sınırlandırıldı. Tüm kararlar tam ittifakla alınmak zorunda olduğundan en küçük üye

¹⁰⁵ “Simla Agreement: 2 July 1972”, <http://www.jammu-kashmir.com/documents/simla.html>, (05.04.2012)

¹⁰⁶ Misra, K.-R. (ed.), **Studies in Indian Foreign Policy**, Yeni Delhi, 1969, s. 329-330

olan Maldivler bile SAARC'ın bir önerisini veto edebildi. Ancak bir başlangıç yapılmış ve ilerdeki gelişmelere göre başka amaçlara da hizmet edebilecek bir forum kurulmuştu. 2007'de Afganistan'da birliğe katıldı.¹⁰⁷

“Yakın yıllarda Güney Asya'da bazı dramatik gelişmeler ortaya çıktı. Önceki yıllarda süper güçlerin rekabetinin kaygılı bir gözlemcisi olan Hindistan şimdi her iki süper gücün aracılığıyla bölgenin idaresi gibi zor bir göreve soyunmuştu. Bu durum küçük komşular arasında hoşnutsuzluğa neden olsa da bunu yaşamın bir gerçeği olarak kabul etmek zorundaydılar. 1988'deki hükümet darbesinde Hindistan müdahalesiyle silinmekten kurtulan Maldivler gibi bazılarının minnettarlık duyacak nedenleri vardı. 1989'da ablukayla karşılaşan Nepal'ın yaptığı gibi bazıları da amirlik gücünün kötüye kullanıldığından yakındılar. En karmaşık olay ‘Hindistan barış gücünün’ acil bir zabıta eylemi olduğu varsayılan 1987 Sri Lanka müdahalesiydi, ancak Kuzey Sri Lanka'nın uzun süreli işgaline döndü.”¹⁰⁸

“Bunun dışında Singh hükümeti döneminde de Pakistan ile ilişkilerin normalleştirilmesine yönelik girişimlere ağırlık verilmiştir. 90'larda da iki ülke ilişkilerinde Keşmir bölgesinde bölgesel çatışmalar devam etmiştir. Bu durum 90'lı yılların sonunda Kargil krizi olarak adlandırılan süreçte, iki ülkeyi savaş eşiğine gelecek derecede karşı karşıya getirmiştir.

Mayıs 1999'da Pakistan'ın desteğindeki güçlerin Keşmir'de bazı yerleşim yerlerini ele geçirmesi ile Kargil krizi olarak adlandırılan çatışma ortamı sırasında Hindistan ile Pakistan nükleer savaşın eşiğine gelmiştir. Temmuz 1999'da Pakistan'ın Navaz Şerif hükümetinin bu grupların geri çekilmesini sağlaması üzerine kriz çözülmüştür.”¹⁰⁹ 2001 yılında da Hindistan Parlamentosu'na düzenlenen saldırıdan, Hint Hükümeti'nin Pakistan'ı sorumlu tutması ilişkileri yeniden gerginleştirmiştir. Hindistan bu süreçte diplomatlarını geri çekmiş ve Pakistan ile ulaşım kanallarını kapatmıştır. İki ülkeyi savaş eşiğine getiren kriz Kasım 2003

¹⁰⁷ a.g.e., s. 331

¹⁰⁸ Prasad, B., *The Origins of India's Foreign Policy*, Patna, 1960, s. 178-179

¹⁰⁹ Fırat Purtaş, “Avrasya'daki Yeni Büyük Oyun Bağlamında Hindistan'ın Orta Asya Politikası”, *OAKA Dergisi*, Cilt 1, Sayı 2, 2006, s. 62-63.

tarihinde Hindistan'ın, Pakistan'ın tek taraflı ateşkes çağrısına olumlu karşılık vermesi üzerine yumuşama sürecine girmiştir.¹¹⁰

“Pakistan ile Hindistan arasındaki Keşmir sorununun savaflara yol açmasının en önemli nedeni kuşkusuz iki ülkenin birbirinden ayrılmasında aranmalıdır. Pakistan'ın ayrı bir devlet olarak kurulması Hindistan açısından bir ödün olarak algılanmıştır. Asya içlerine açılan yol olmasının yanı sıra bu faktör Hindistan'ın Keşmir konusundaki tutumu için önemini korumaktadır. Pakistan ise gerek kültürel gerekse coğrafi anlamda bölgenin kendi parçası olduğunu savunmaktadır.

Keşmir konusunda anlaşmazlık günümüzde BM nezdindeki girişimlere rağmen sürmektedir. Günümüze kadar plebisitin yapılması etrafında süren tartışmalar, bu kararın kabul edilmesine rağmen tarafların bölgeden silahlı güçlerini çekmemeleri neticesinde bir uzlaşa sağlanamamıştır. Bu nedenle sorunun asıl kaynağı iki ülkenin birbirine güvensizliğidir ve bu nedenle bölge halen 1 Ocak 1949'da kabul edilen bölünmüşlüğü statüsü ile kalmıştır.

Hindistan ve Pakistan arasında geçmişte soruna yol açan konulardan biri de İndus Havzası'nın kullanım hakkı üzerine ortaya çıkmıştır. Hindistan ve Pakistan'ın konu ile ilgili uzlaşmaya varamaması üzerine Dünya Bankası girişimi ile anlaşma sağlanmış ve parçalanmış aşağı kıyı sistemi kabul edilmiştir. 19 Eylül 1960'da imzalanan İndus suları antlaşması uyarınca “nehrin batı kolları Pakistan'ın, doğu kolları ise Hindistan'ın kullanımına ayrılmıştır. İki ülkenin, kendi payına düşen kollar üzerinde depolama rezervuarı ve kanal yapma yetkisi vardır. Bununla birlikte ortaya çıkabilecek sorunların çözümü için Daimi İndus Havzası Komisyonu da kurulmuştur.”¹¹¹

“Tüm bunlarla beraber Pakistan ile Hindistan ilişkilerinde yaşanan sorunlar her zaman iki ülke içerisinde yaşayan azınlıklara şiddeti körükleyen bir unsur olmuştur.

¹¹⁰ Purtaş, a.g.m., s. 63.

¹¹¹ Dilek Elvan Öz, “Sınıraşan Su Kavramı ve Bazı Örnekler Işığında Fırat Dicle İçin Bir Paylaşım Planı”, **TMMOB Su Politikaları Kongresi Bildiriler Kitabı: 21-23 Mart 2006**, Ankara, TMMOB Yayını, 2006, s. 540.

İki ülkede anayasal korunma sağlamaya yönelik çabalara rağmen, bu sorun günümüzde de varlığını sürdürmekte bölgelerde topluluklar arası çatışmalar ortaya çıkmaktadır.

Çok yoğun nüfusun yaşadığı ortak sınır ve ortak kıyı; altı temel nehir suyunun paylaşılması konularında ortak olan Hindistan ve Pakistan arasında olası bir nükleer savaş, Pakistan'ın tamamının ve Hindistan'ın en büyük şehirlerinin yok olması anlamına gelecek olması dolayısıyla, bazı yazarlar tarafından gerçekçi görünmemektedir.”¹¹²

1.4.4.2. Çin ile Sorunlar

“Hindistan'ın güvenlik konusunda sorun yaşadığı ülkelerden bir diğeri de Çin'dir. Hindistan ve Çin arasında Nisan 1954'te varılan anlaşma uyarınca; Hindistan Tibet'in Çin'in bir parçası olduğunu kabul etmiş; ayrıca bu antlaşma ile taraflar birbirlerinin toprak bütünlüğü ve egemenliklerine saygı gösterecekleri konusunda ortak karara varmışlardır. Hindistan ve Çin arasında Panchsheel ilkelerine¹¹³ dayanan 1954 anlaşması iki ülke arası sınır sorunlarını çözmeye yetmemiş ve Çin, Hindistan sınırlarını ihlal etmeyi sürdürmüştür. Bu süreçte Hindistan'ın barış yanlısı politikalarına rağmen, Çin'in Çin-Hindistan sınırlarını oluşturan McMahon Hattını kabul etmediğini açıklaması iki ülke arası gerilime neden olmuştur.”¹¹⁴

“Sander'e göre Tibet'in Çin'e bırakılması, uzun yıllar iki ülke arasında tampon bölge olan Tibet'in artık iki ülkeyi birbirine bağlaması ve bu yolla iki ülkenin doğrudan temasa geçmeleri anlamına geliyordu ve bu durum sınır anlaşmazlıklarının ortaya çıkmasının temel nedeniydi. Bu süreçte Hint Başbakanı Nehru'nun McMahon

¹¹² Atish Sinha ve Madhup Mohta, **Indian Foreign Policy: Challenges and Opportunities**, New Delhi, Foreign Service Institute, 2007, s. 51.

¹¹³ Hindistan lideri Nehru'nun Colombo Konferansı'nda belirttiği, barış içerisinde bir arada yaşama kapsamında diğerinin toprak bütünlüğüne ve egemenliğine saygı, karşılıklı saldırmazlık, birbirlerinin işlerine karışmama, eşitlik ve karşılıklı çıkar, barış içinde bir arda yaşama kurallarından oluşan ilkelerdir.

¹¹⁴ 1914'te İngiltere denetimindeki Hindistan'ın yöneticilerinden Sir Henry McMahon tarafından çizilen sınır, Hindistan tarafından McMahon Hattı olarak adlandırılmaktadır.

Sınırının Hindistan'ın kesin sınırı olduğu ve bunu Çin'in kabul etmesi gerektiği açıklamaları karşısında Çin bu toprakların gerçekte Hindistan'a ait olmadığı savunmasını yapmıştır.”¹¹⁵

Çin Hükümeti tarafından geleneksel olarak kabul edilen Çin-Hindistan sınırına dair ilk reddiye 23 Ocak 1959'da, Nehru'nun 14 Aralık 1958 tarihli mektubuna Chou En-Lai'nin cevabında ortaya çıkmıştır. Nehru 14 Aralık 1958 tarihli mektubunda Çin Başbakanı'na Hindistan hükümetinin Çin'in resmi yayınlarında Çin-Hindistan sınırının yanlış gösterilmesinden duyduğu rahatsızlığı dile getirmiştir.¹¹⁶

Hindistan ve Çin'in sınır bölgeleri üzerindeki anlaşmazlığı 1962 yılında sıcak savaşa dönüşmüştür. 1962 yılındaki Çin-Hint sınır çatışması, ideolojik bir nitelik taşımamaktadır. Çatışmanın arka planında, İngiliz sömürgeciliği döneminde iyi çizilmemiş olan sınırların yarattığı toprak uyuşmazlığı vardır. Anlaşmazlığa konu olan topraklar ise üzerinde yaşayan nüfusun son derece az ve seyrek olduğu yüksek Himalayalar'dadır. Taraflar için askeri ve stratejik amaçlar dışında çatışma bölgelerinin ekonomik önemleri çok azdır.¹¹⁷

1962 Savaşı sırasında Çin Arunachal Pradesh bölgesini işgal etmiş böylece Hindistan'ın Tibet'le olan bağlantısı kesilmiştir. “Daha sonra Çin, Hindistan'ın kuzeydoğu sınırında 90.000 kilometre karelik alanda hak iddia ederken, Hindistan ise Çin'i, Keşmir “bölgesinde 38.000 kilometre karelik alanı işgal etmekle suçlamıştır.”¹¹⁸

“Çin-Hint çatışmasının en önemli sonucu Hindistan'ın o zamana kadar başarılı bir biçimde sürdürdüğü bağlantısız dış politikasından ödünler vermesi, Batı Bloğu ve özellikle ABD'ye yaklaşması olmuştur. Nehru, 25 Ekim 1962'de verdiği bir

¹¹⁵ Sander, 1994, a.g.e., s. 458.

¹¹⁶ İrşat Sarılioğlu, **Hindistan Çin İlişkilerinde Tibet Sorunu**, Ankara, Gazi Üniversitesi SBE Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2007, s. 98.

¹¹⁷ Sander, a.g.e., s. 458.

¹¹⁸ Fırat Purtaş, **Orta Asya ile Güney Asya Arasında Modern İpek Yolu Projesi**, Ankara, Ahmet Yesevi Üniversitesi, Yayın No. 6, 2011, s. 64-65.

demeçte, Hindistan'ın daha önce bir "düşler" dünyasında yaşadığını, ancak Çin'in giriştiği bu saldırının Hindistan'ı yeni ve gerçekçi bir dış politika izlemeye iteceğini ve artık "acı gerçekleri" görmeye başladıklarını belirtmiştir. Nehru konuşmasında Çin saldırısının yalnız Hindistan'ın değil, tüm Asya halklarının tarihinde bir dönüm noktası olduğunu da belirtmiştir.”¹¹⁹

İki ülke arasındaki ilişkileri bozan bir başka gelişme de Çin'in batı bölgesinde siyasal bakımdan birbirinden ayrı ama etnik bakımdan yakın halkları (Sikkim, Bhutan, Nagoland ve Nepal) bir federasyon biçiminde birleştirmeye çalışmasıydı ve böyle bir girişim Çin'in bölgedeki etkisini artıracığı gibi, ilgili bölge halklarının bir bölümünün ve yöneticilerinin böyle bir girişimi desteklemeleri, Hindistan için ayrı bir tehdit olarak algılanmıştır.¹²⁰

Genel bir değerlendirme ile Hindistan'ın hem Pakistan hem de Çin ile ilgili sorunları, bağımsızlık sonrasında ortaya çıkmış ve Hindistan'ın günümüzde bile yumuşak karnı olmayı sürdürmektedir. Sorunu oluşturan tarafların geri adım atmaması, mevcut sorunların günümüze de ulaşmasının en önemli nedeni durumundadır.

1.5. ŞANGHAY İŞBİRLİĞİ ÖRGÜTÜ

“Nisan 1996'da Çin'in sınır problemlerine çözüm getirmek için Çin ve komşu dört devletle (Rusya, Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan) birlikte oluşturulmuş Şanghay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ) Haziran 2001'de Özbekistan'ın katılımıyla bölgesel ekonomik ve güvenlik işbirliği örgütüne dönüşmüş uluslararası bir teşkilattir. 2004'te Moğolistan ve 2005'te Hindistan, Pakistan ve İran'ın da örgütte gözlemci üye ülke olarak iştirak etmesiyle adı geçen örgüt artık Avrasya'nın en büyük ekonomik ve güvenlikle ilgili bölgesel teşkilatı haline dönüşmüştür. Rusya bu platform vasıtasıyla uluslararası siyasî gücünü artırmaya, Çin ise ekonomik ve güvenlik çıkarlarını sağlamaya çalışmaktadır. Pakistan ile Hindistan, Rusya ile Orta Asya'da enerjileri

¹¹⁹ Sander, 1994, a.g.e., s. 461.

¹²⁰ a.g.e., s. 459.

elde etmek ve güvenlik çıkarını sağlamakla birlikte ikili ilişkilerin gelişmesi için ayrı bir ortam yaratma peşindedir.”¹²¹

Sınır sorunlarının nihai çözümü için Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan, Rusya Federasyonu ve Çin 26 Nisan 1996’da Çin’in Şanghay şehrinde yapılan toplantıda Sınır Bölgelerindeki Askeri Alanlarda Güven Artırıcı Önlemlere İlişkin Anlaşma’yı imzalamışlardır. Açıklanan ortak bildiriye, bu anlaşmanın ‘21. yüzyıla doğru eşitlik ve güven odaklı stratejik ortaklık’ olduğu ifade edilmiştir. Esas olarak Rusya ve Çin tarafından devletlerarası ilişkilerin zenginleştirilmiş bir türü olarak başlatılan bu oluşum, güvenliğe ilişkin karşılıklı güven ilkelerini, silahsızlanma ve işbirliğini içeren yeni bir küresel vizyon ortaya koymuştur.¹²²

“Şanghay Beşlisi Çin ve eski Sovyet Cumhuriyetleri arasındaki sınır sorunlarının çözülmesi için 1980’lerden itibaren devam eden görüşmelerin bir sonucu niteliğindedir. Soğuk Savaş’ın yumuşama dönemine girmesiyle artan diyalog ortamı Çin-Sovyet sınır itilafının çözülmesinin itici gücü olmuştur.

Soğuk Savaş döneminde Doğu Bloğunun iki büyük gücü Çin ve SSCB sınır sorunları yüzünden sık sık karşı karşıya gelmiş, hatta Mart 1969’da Büyük Usuri adası nedeniyle iki ülke arasında sıcak çatışma meydana gelmiştir.”¹²³

“Eski Sovyet Cumhuriyetleri var olan sınır sorunlarının çözümü için daha önce de bir takım görüşmeler yapmışlardır. Bu açıdan Şanghay Beşlisinin temelleri 8 Eylül 1992’de Beyaz Rusya’nın başkenti Minsk’te Rusya, Kazakistan, Kırgızistan ve Tacikistan dışişleri bakan yardımcılarının yaptığı toplantıda atılmıştır. Ancak sınır sorununun diğer muhattabı Çin olmadan kalıcı bir çözümün gerçekleşmeyeceği düşüncesiyle Çin’in de bu görüşmelerde olması gerekliliği ortaya çıkmıştır. Bu nedenle Rusya başta olmak üzere Çin’e sınırı olan eski Sovyet Cumhuriyetleri

¹²¹ Şenay Meşe, **Küresel Ekonomide Güç Dengelerindeki Değişim ve BRICS**, İstanbul, Marmara Üniversitesi SBE Yayınlanmamış Y. Lisans Tezi, 2010, s. 142.

¹²² Al-Qahtani, M. (2006). The Shanghai Cooperation Organization and Law of International Organizations, **Chinese Journal of International Law**, Vol. 5, No. 1, s. 129.

¹²³ Gevgilili, A., Çin-Sovyet Çatışması, Milliyet, 09.03.1969; (<http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/Arsiv/1969/03/09>), 07.07.2012.

bölgesel barışın ön şartının Çin ile yıllardır devam eden sınır sorunlarının çözümü olduğunu sık sık ifade etmişlerdir.”¹²⁴

“Çin ile Rusya arasındaki sınır sorunları oldukça eski bir tarihe sahiptir. İki ülke arasındaki toplam 4300 km’lik sınırın doğu bölümü Moğolistan’ın doğu sınırından Kuzey Kore’nin Tumen Irmağına, 3200 km’lik Batı bölümü ise, Moğolistan’ın batı sınırından Tacik-Afgan sınır kavşağına kadar uzanır ve bu sınır çoğunlukla 19. yüzyılda Rus imparatorluğu ve Qing Hanedanlığı tarafından çizilmiştir. 1996’da imzalanan anlaşma ile Çin ile antlaşmaya taraf eski SSCB devletleri arasında günümüzde 7000 km’yi aşan ve tarihi nedenlerle bir çok ihtilafın yaşandığı sınır bölgelerinde güvenliğin sağlanması ve Çin-Sovyet sınırı boyunca silahlı bir çatışma olasılığının önüne geçmek için gerekli güven artırıcı önlemlerin alınmasına karar verilmiştir. Buna göre taraf ülkelerdeki sınırların iki yakasındaki 100 km²’lik alanlarda askeri faaliyetlerin azaltılması konusunda antlaşmaya varılmıştır.”¹²⁵

Anlaşma uyarınca taraflar sınırlarda bulunan askeri birliklerden karşılıklı saldırıda bulunulmayacağı konusunda garantide bulunurken, geniş çaplı askeri tatbikatlarda karşı tarafı bilgilendirmeyi, gerekirse askeri manevraları izlemesi için diğer taraflardan gözlemci kabul etmeyi kabul etmişlerdir. Anlaşma bir taraftan beş ülke arasında çıkabilecek muhtemel sınır çatışmalarını önlemeye çalışırken, diğer taraftan ise Çin ile diğer devletlerarasında iyi komşuluk ilişkisini geliştirmeyi hedeflemektedir.¹²⁶

“Bu zirveyi takiben Çin ve Kırgızistan arasında yapılan 1 Haziran 1996 tarihli iki devletin sınır sorunlarını çözmeye yönelik anlaşma görüşmeleri Şanghay Beşlisi’nin ilk somut adımı olurken, bu oluşumun gelecekte önemli bir uluslararası güce dönüşeceği konusunda da ipuçları vermiştir. Şanghay Beşlisi’nin ikinci zirve

¹²⁴ Kessikbayev, A. Şanghay Beşlisinden Şanghay İşbirliği Örgütüne, TASAM, (http://www.tasam.org/tr-TR/Icerik/145/sanghay_beslisinden_sanghay_isbirligi_organizasyonu), 10.06.2012.

¹²⁵ Telatar, G. (2005). Şanghay İşbirliği Örgütü: 21. Yüzyılın Bölgesel/Küresel Çekim Merkezi, Geleceğin Süper Gücü Çin: Uzakdoğu’daki Entegrasyonlar ve Şanghay İşbirliği Örgütü, Atilla ve İlhan Güllü (der.), İstanbul: TASAM Yayınları.

¹²⁶ Jia, Q. The Success of the Shanghai Five: Interest, Norms and Pragmatism, <http://www.comw.org/cmp/fulltext/0110jia.htm>, 17.11.2006

toplantısı 24 Nisan 1997’de Moskova’da yapılmış ve önceki anlaşmayı temel alan ‘Sınır Bölgelerinde Askeri Gücün Karşılıklı Azaltılması Anlaşması’ imzalanmıştır. Bu bağlamda, sınır bölgelerindeki asker sayısının göreceli olarak düşürülmesine, böylelikle yalnızca savunmaya ait bölgeleri korumaya ve silahların miktarının sınırlandırılmasına karar verilmiştir. 31 Aralık 2020’ye kadar yürürlükte kalacak anlaşmanın süresinin tarafların mutabakat sağlaması halinde uzatılabileceği de ön görülmüştür.”¹²⁷

“Şanghay Beşlisi’nin iki motor gücü Rusya ve Çin’in bu anlaşmadan beklentileri birbirinden oldukça farklıdır. Çin Şanghay’ı yalnızca güven artırıcı önlemlerin alındığı bir platform olarak değil; aksine ekonomik ve siyasi olarak daha etkili ‘çok taraflı işbirliği örgütü’ olarak görmek istediğini her fırsatta dile getirmiştir. Buna ilaveten Çin bölge ülkeleri ile sınır sorunlarını çözümleyerek yayılmacı bir politika izlemediği imajını vermiş, bölge ülkelerinin güvenini de kazanmıştır. Bu açıdan Pekin Şanghay’ı bölgedeki nüfuzunu artıracak bir araç olarak düşünmektedir.

Rusya ise Şanghay’ı, 1993’te uygulamaya koyduğu ‘yakın çevre doktrini’ çerçevesinde yeniden şekillendirdiği dış politika anlayışına uygun biçimde, arka bahçesi olarak görmeyi sürdürdüğü Orta Asya Cumhuriyetleri’nin Çin ile olan temaslarını kendi denetiminde gerçekleştirecek bir mekanizma olarak görmüştür. Rusya ve Çin’in Şanghay’a bakışlarının en önemli ortak noktası bu ortaklığın bölgedeki Amerikan etkisini kırarak bir katalüzör vazifesi görmesidir.”¹²⁸

“Kurumsal alt yapısı ve uygulama alanı sınırlı olan Şanghay’ın diğer üyeleri Kazakistan, Kırgızistan ve Tacikistan ise bu oluşumu Çin ile diyalog sağlayabilecekleri bir platform olarak algılamışlardır. Bununla birlikte SSCB’nin dağılmasının makro ekonomik şaşkınlığıyla merkezi devlet yönetimine kıyasla daha demokratik bir sürece giren ve coğrafi konumu itibariyle iki büyük nükleer gücün

¹²⁷ Karaca, K. (2004), **Dünyadaki Yeni Güç Çin: Tek Kutuptan Çok Kutuba**. (İkinci Baskı). İstanbul: IQ Yayınları, s.106.

¹²⁸ Andican, A. (2006). Çin Satrancında Orta Asya, **Avrasya Dosyası**, Cilt 12, Sayı 1, s. 24.

ortasında kalan Orta Asya devletlerinin Şanghay'a bakışı büyük ölçüde ABD'nin bölgeye yönelik politikalarına göre şekillenmiştir.”¹²⁹

Soğuk Savaş'ın ardından büyük sorunlar yaşayan bölgeye yönelik Washington'un birinci önceliği orta vadeli siyasi iktidar veya uzun vadeli bölgesel ekonomik gelişme yerine, nükleer yayılmanın durdurulması ve enerji güvenliğinin sağlanması yönünde olmuştur. Bu nedenle 70 yıl sosyalizm ve merkezi komuta ekonomisi ile yönetilen bu ülkeler karşılaştıkları ekonomik, siyasi ve sosyal sorunların çözümü için yönlerini Moskova ve Pekin'e dönmüşlerdir. Nitekim Kazakistan Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev söz konusu işbirliğinden duyduğu memnuniyeti şu sözlerle ifade etmiştir: “Yüzlerce yıl çözülemeyen sınır ihtilaflarına çözümler ürettik ki sonraki nesiller bu sorunlarla uğraşmasınlar...”¹³⁰

“Tacikistan'da 1992-97 yıllarında yaşanan iç savaşın kendi ülkelerine de sıçramasından endişe eden Orta Asya ülkeleri Şanghay Beşlisini ülke güvenliklerini sağlayabilecekleri bir güç olacağını düşünmektedirler. Nitekim ŞİÖ'nün yapılan zirve toplantılarında bu ülkelerin yaşadığı güvenlik sorunları da dikkate alınarak kararlar alınmıştır. Örneğin, 2 Temmuz 1998'de düzenlenen Almatı Zirvesinde etnik bölücülük, dini aşırıcılık ve uluslararası terörizmin ne şekilde olursa olsun kabul edilemeyeceği açıklanmıştır.

Almatı Zirvesi'nde askeri konular dışında ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi yönünde de kararlar alınmıştır. Buna göre, bölgenin kalkınması için ortak projelere ihtiyaç duyulduğu vurgulanmıştır. Bu kapsamda Kazakistan'dan Batı Çin'e kadar uzanacak 3000 km uzunluğundaki büyük bir boru hattı inşa edilmesi düşünülmüştür. 3 milyar dolar maliyeti olacağı düşünülen proje ile Çin'in petrol ihracatının 1/6'sının karşılanması beklenmektedir. Rusya ise, Rus şirketlerinin boru hattının inşasından pay almayı umduğundan söz konusu projeye tepki vermemektedir.”¹³¹

¹²⁹ Yom, Sean L. (2005). **Şanghay İşbirliği Örgütü'nün Geleceği, Geleceğin Süper Gücü Çin: Uzakdoğu'daki Entegrasyonlar ve Şanghay İşbirliği Örgütü**, Gül Arıkan Akdağ, (çev.) Atilla Sandıklı (der.) İstanbul: TASAM Yayınları, s 231.

¹³⁰ Kessikbayev, A., a.g.m., s. 261.

¹³¹ Bakshi, J. (2001). Sino-Russian Strategic Partnership in Central Asia: Implications for India, **Strategic Analysis**, Vol. 25, Issue 2, May 2001, s.21.

Şanghay Beşlisi'nin dördüncü zirve toplantısı 25 Ağustos 1999'da Bişkek'te yapılmıştır. Toplantının gündeminde NATO'nun Yugoslavya'yı bombalamasının yanı sıra 1999'da Özbekistan devlet başkanı Kerimov'a düzenlenen suikast girişimi, Kırgızistan'ın Batken bölgesindeki sorunlar ve Rusya'nın bazı şehirlerinde meydana gelen bombalama hareketleri vardı. Zirvede ayrıca Tacikistan ve Özbekistan başta olmak üzere bölgedeki dini hareketlerin faaliyetlerinin artması üzerinde de durulmuştur.¹³²

“Bişkek Zirvesi'nin en önemli özelliği o zamana kadar yapılan ŞİÖ zirveleri arasında en fazla Amerikan karşıtlığının vurgulandığı zirve olmasıdır. Özellikle NATO'nun 'insani müdahale' adı altında Yugoslavya'da silah kullanması 'içişlere müdahale' olarak değerlendirilerek. Amerikan yönetimi şiddetle eleştirilmiştir. Bu zirvenin en önemli özelliği Rusya ve Çin gibi Şanghay Beşlisi'nin iki lokomotif gücünün ABD'nin uluslar arası alandaki faaliyetlerini sert bir dille eleştirmeleri ve Yugoslavya'nın NATO tarafından bombalanmasından hareketle BM yaptırım olmaksızın kuvvet kullanılmasına karşı ortak mücadele etme konusunda daha yakın işbirliğine gitmeye karar vermeleridir.”¹³³

İki büyük güç NATO'nun Yugoslavya'yı bombalamasını, ABD'nin diğer devletleri dışlayarak dünya hakimiyetini kuvvetlendirmek, NATO'nun genişleme sürecini hızlandırmak ve tek kutuplu bir uluslararası ortam yaratmak için atılan bir adım olarak görmüşlerdir. Nitekim Yeltsin'in Zirve için geldiği Bişkek havaalanında yaptığı açıklamada, 'özellikle Batılılarla' bir savaşa hazır olduklarını ifade etmesi bu konudaki duyarlılık derecesini göstermesi açısından önemlidir.¹³⁴

“Aynı günlerde Rus Dışişleri Bakanı İgor İvanov her ne kadar Yeltsin'in sert çıkışını yumuşatmaya çalışsa da Rusya'nın ABD'nin faaliyetlerinden rahatsızlığını tekrar dile getirmiştir. İvanov konuşmasında, Rus-Çin yakınlaşması arttıkça dünyadaki istikrara katkıda bulunulacağını ve ABD ile daha yapıcı ilişkiler kuruldukça bu istikrarın sürdürülebileceğini belirtmiştir. Bu eleştirilerin şiddetinin

¹³² Andican, A. (2006). Çin Satrancında Orta Asya, **Avrasya Dosyası**, Cilt 12, Sayı 1, s. 12.

¹³³ Çolakoğlu, S., Şanghay İşbirliği Örgütü'nün Geleceği ve Çin, **Uluslararası İlişkiler**, Cilt 1, Sayı 1, s. 173-197, Bahar 2004, s. 174.

¹³⁴ Bakshi, J., a.g.m. , s. 23.

yüksek olması Çin'in Uygur bölgesi Rusya'nın ise Çeçenistan'da yaşadığı sorunların 'ülke içi sorun' olarak algılanması isteğinin dışı vurumudur. Çünkü Batı dünyası Çin'in ve Rusya'nın bu bölgelere yaptığı müdahaleleri sık sık eleştirmekte, bu iki ülke ise bunu iç işlere karışma olarak değerlendirmektedir."¹³⁵

“Bişkek Zirvesi yorumlanırken resmi yayın organları Şanghay Beşlisi'nin siyasi ve askeri blok olmadığı üzerinde ısrarla durmuşlardır. Buradan hareketle Çin ve Rusya ABD'nin tek güç olarak dünyaya yön verme çalışmalarına ve 'tek kutuplu dünya düzeni' kurma girişimlerine şiddetle karşı çıkmışlardır.

Bildiride, bugünkü dünyanın siyasi gelişmelerinde genel eğilimin çok kutupluluk yönünde olduğu, insan hakları ihlali iddialarının herhangi bir ülkenin içişlerine karışmak için bahane olamayacağı ifade edilmiştir. Aynı bildiride çok kutupluluğa karşı hareket edecek güçlere karşı bölgesel ve küresel manada mücadele edileceği üstü kapalı olarak ima edilmiştir."¹³⁶

“Zirve sonrasında Çin ve Kırgızistan arasında 1996'da yapılan sınır anlaşmasını tamamlayıcı bir anlaşma yapılarak iki ülke arasındaki sınır sorununa kesin çözüm getirilmiştir. Ancak bu antlaşmanın uygulanmasında özellikle Kırgızistan'da büyük sıkıntılar yaşanmış, 2002'ye kadar süren görüşmeler sonucunda Akayev yönetimi 125.000 hektar büyüklüğündeki bir araziyi Çin'e devretmiştir. Ancak söz konusu toprağın Çin'e verilmesi Kırgızistan Cumhurbaşkanı'nın kendi parlamentosunda 'vatana ihanet' suçlamasına neden olmuştur. Bişkek zirvesini takiben Kasım 1999'da yapılan “Şanghay Beşlisi'nin Yasa Uygulama Heyeti Zirvesi ve Güvenlik Toplantısı” ileriye dönük olumlu bir adım olarak nitelendirilmektedir."¹³⁷

“Beşlinin 2000 yılı zirve toplantısı özellikle 1992-97 yılları arasında yaşanan iç savaş nedeniyle karışıklıkların devam ettiği Duşanbe'de 5 Haziran'da yapılmıştır.

¹³⁵ Çoban, E., (2003) **Soğuk Savaş Sonrasında Rusya-Çin İlişkileri ve Şanghay İşbirliği Örgütü**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, s. 63

¹³⁶ a.g.m., s. 179.

¹³⁷ <http://www.sectso.org/htm/00027.html>, (11.06.2012).

Zirvede Merkezi Asya'nın temel sorunlarının (güvenlik, savunma, dış politika, ekonomi, ticaret, diplomasi) çözümü için yeni bir dönüşüm sürecine girilmesine karar verilmiştir. Ayrıca askeri ve ekonomik işbirliğinin geliştirilmesine ek olarak Kırgızistan'ın başkenti Bişkek'de bir antiterör merkezinin kurulmasına ve daha önce de sık sık ortak düşman olarak nitelendirilen ayrılıkçı hareketler, kökten dincilik ve terörizme karşı birlikte hareket etmeye karar verilmiştir.”¹³⁸

Yine aynı zirvede, bölge için önemli bir tehdit kaynağı olan Afganistan'ın istikrara kavuşması için yürütülen çabalara ve Tacikistan'da iç savaş sonrası yeniden yapılanma çalışmalarına verilen destek yenilenmiştir. Bununla birlikte söz konusu zirvede örgütün üye sayısının artırılması kararının alınması ve NATO, Özbekistan ve Afganistan'daki Taliban rejiminin gözlemci olarak zirveye katılmaları uluslararası kamuoyunda örgüte karşı artan ilginin somut göstergesi olmuştur.¹³⁹

“Ayrıca 1972 yılında imzalanan anti-balistik füze anlaşmasının koşulsuz olarak korunması ve anlaşmaya bütün ülkelerin saygı göstermesi ile Çin'in tek devlet ilkesi milli bütünlüğünü sağlamaya yönelik çabalarına ve Rusya'nın Çeçenistan'daki faaliyetlerine destek verilmesine karar verilmiştir. BM'nin uluslararası sorunların çözümündeki, barış ve istikrarın sağlanmasındaki görev gücünün artırılması ve Güvenlik Konseyi'nin kararı olmaksızın güç kullanımına başvurulmaması bir kez daha vurgulanırken; uluslararası hukuka göre her devletin kendi özel koşullarına uygun olarak istediği siyasi, ekonomik ve sosyal gelişme çizgisini seçme hakkının bulunduğu, bu nedenle hiçbir ülkeye benimsemesi için bir modelin dayatılamayacağı ve 'insani müdahale' veya 'insan haklarının korunması' adı altında hiç bir devletin egemenliğine ve iç işlerine karışılmayacağı ifade edilmiştir. Böylece anlaşmaya taraf ülkeler insan hakları örgütleri tarafından sık sık kınanan Rusya'nın kanlı Çeçenistan işgaline arka çıkarken, Çin'in ise Doğu Türkistan'da Uygur Türkleri'ne karşı yürütmüş olduğu asimilasyon politikalarını da tasvip etmişlerdir.”¹⁴⁰

¹³⁸ Kessikbayev, 2012, a.g.m., s. 265

¹³⁹ Çolakoğlu, 2004, a.g.m. , s.181.

¹⁴⁰ Telatar, 2005, a.g.e. , s. 192.

“1996’den itibaren yapılan toplantılar sonucunda Şanghay Beşlisi’ne üye ülkeler örgütün beş temel ilke çerçevesinde faaliyetlerini sürdürmesine karar vermişlerdir. Bunlar; egemen devletlerin iç işlerine karışılmaması, terörizm, ayrılıkçılık ve kökten dincilik ile mücadele edilmesi, ABD’nin Ulusal Füze Savunma Sistemini (National Missile Defence - NMD) geliştirme çabalarının onaylanmaması, Güney Asya’daki nükleer silahlanma yarışından duyulan endişe, örgüte üye devletler arasında siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel ilişkilerin geliştirilmesi ve devlet başkanları, dışişleri bakanları, savunma bakanları ve çeşitli çalışma grupları arasındaki toplantılarda üye ülkeler arasındaki iletişim yollarının geliştirilmesi olarak belirlenmiştir.”¹⁴¹

ŞİÖ’nün genişlemesiyle birlikte örgütün coğrafi kapsama alanı Doğu Asya, Orta Asya, Batı Asya ve Güney Asya’ya açılmış ve Asya bölgesini geniş temsil etme özelliğini kazanmıştır. Coğrafi yakınlığı olan örgüt üye ülkelerinin, kapsadığı alan 37 milyon km² olup, Avrasya’nın % 74’ünü teşkil etmektedir. Örgütün nüfusu 2,7 milyar olup dünya nüfusunun % 40’ını oluşturmaktadır. Örgüt genişlemeden önce altı ülkenin kapsadığı alan 30 milyon km² olup Avrasya’nın 3/5’i, nüfusu 1,45 milyar olup dünya nüfusunun dörtte birini oluşturmaktaydı.¹⁴²

“Örgütte, BM Güvenlik Konseyinin beş daimi üyesinden ikisi (Çin ve Rusya) yer almaktadır. Dünyada stratejik nükleer silaha sahip olan ülkelerin (ABD, İngiltere, Fransa, Rusya, Çin, Hindistan, Pakistan, İsrail, Kuzey Kore) yarısı bu örgütte yer almaktadır. Örgüt dünyanın en büyük ordusuna sahiptir. Zengin yer altı ve yer üstü kaynaklara, belli düzeyde teknolojiye ve nitelikli insan kaynağına sahip olmakla birlikte ekonomik özellikle enerji alanında birbirini tamamlayıcı ilişkilere sahiptir. Aynı zamanda dünyanın en büyük pazarına sahip olduğu gibi, en büyük enerji üretim ülkesi ile dünyanın en çok enerji tüketim ülkeleri bu oluşum içinde yer almaktadır. 2005 yılı rakamlarına göre, Çin’in ŞİÖ’nün diğer beş resmi üyesi arasındaki ticaret hacmi 40 milyar dolara ulaşmıştır. Bu rakam, örgütün kurulduğu 2001 yılına göre iki kat artmıştır. Pekin’in örgüte üye ülkeler arasında serbest ticaret

¹⁴¹ a.g.e., s. 161.

¹⁴² Gökçen Oğan, “Üye Devletlerin Perspektifinden Şanghay İşbirliği Örgütü”, **Stratejik Analiz Dergisi**, Sayı 91, 2007, s 57.

alanı oluşturmak ve ekonomik bütünleşme projesi vardır. Bu proje gerçekleştiği takdirde 2020 yılında örgütün GSYİH'sı dünyanın % 30'unu teşkil edecektir. Dolayısıyla ŞİÖ dünyanın en büyük güvenlik ve ekonomik örgütü olmaya aday konumdadır.”¹⁴³

“Temmuz 2005'te Kazakistan'ın Almatı'da toplanan ŞİÖ'nün üyeleri olan Rusya, Çin, Kazakistan, Özbekistan, Kırgızistan ve Tacikistan devlet başkanları; ABD'nin Orta Asya'daki varlığına karşı önemli kararlar almışlardır. Bu kararlardan en önemlisi söz konusu zirvede Hindistan, Pakistan ve İran'ın gözlemci statüsünde iştirak etmesi ve yakın bir zamanda bu üç ülkenin de ŞİÖ'ne üye olarak katılacağına işaretlerinin verilmiş olmasıdır. Özellikle Hindistan'ı Çin'e karşı bir denge unsuru olarak kullanmayı planlayan ABD için, Hindistan'ın ŞİÖ'ne üye olarak ABD'den uzaklaşması ABD için Avrasya hâkimiyeti stratejisine vurulacak önemli bir darbe olarak düşünülmektedir. Bununla birlikte örgütün bünyesine, Hindistan'ı, Pakistan'ı ve İran'ı alarak büyümesi bölgesel bir örgüt niteliğinden sıyrılarak kıtasal bir güce dönüşmesi, örgütü, Avrasya ittifakına götüreceği ve dünyanın ikinci merkezi olarak ABD'nin kendi çıkarları doğrultusunda hareket etmesini önleyeceği değerlendirilmektedir.”¹⁴⁴

Almatı Zirvesi'nde sınır sorunları konusunda mevcut üye ülkelerin daha yakın işbirliği sürecine girdikleri görülmektedir. Zirveyi takiben Kazakistan ve Çin arasındaki sınır görüşmeleri hızlanmış ve anlaşmazlık yaratan 1000 km²'lik bölge iki ülke arasında (Kazakistan %56.9, Çin %43.1) paylaştırılmıştır. Tacikistan ile Çin arasındaki anlaşmazlık ise, Tacikistan'ın Çin'e bir miktar toprak vermesiyle 2002'de çözülmüştür. Sonuç olarak Çin, 2000'li yıllara girerken Orta Asya ülkeleri ile bütün sınır sorunlarını ortadan kaldırmıştır.

¹⁴³ a.g.m., s. 57.

¹⁴⁴ Kılıçkap, 2007, a.g.e., s. 95.

1.6. HİNDİSTAN'IN DIŞ POLİTİKA YÖNELİMİ

Bu kısımda genel hatları ile ABD Hindistan ilişkilerinin detaylarını incelemeden önce, Hint dış politikasının hangi gelişmelere göre şekillendirildiğini ortaya çıkarmak amacıyla Hindistan'ın dış politika yönelimi açısından genel bir değerlendirmeye yer verilecektir.

1.6.1. Nehru Dönemi Hindistan Dış İlişkileri

15 Ağustos 1947'de Hindistan'ın bağımsızlığını kazanması ardından Pandit Jawaharlal Nehru sadece başbakan değil, aynı zamanda dışişleri bakanlığı görevini üstlenmiştir.¹⁴⁵ Bağımsızlık sonrasında ilk birkaç on yıl boyunca Hindistan tek parti egemenliği yaşamıştır. Hindistan Ulusal Kongresi'nin Parlamento'da kesin çoğunluğu sağlaması ardından, dış politikada da hükümet kontrolü egemen olmuştur. Komünist Parti ve sosyal demokrat partilerin parlamentoda dış politika oturumlarında dolaylı etkileri de ortaya çıkmıştır. Ancak dış politika genel olarak Kongre Partisi tarafından şekillendirilmiştir.¹⁴⁶ Nehru'nun Hindistan'ın dış politikası için uyguladığı en önemli yaklaşımı olan bağlantısızlık ilk olarak Çin ile yapılan 1954 anlaşmasında ortaya konulmuş, Bandung Konferansı ile de bir dış politika hareketine dönüşmüştür.

Hindistan dış politikası konusunda Nehru'nun “dış politikamız dış değildir” ifadesi, bu politikanın tarih, gelenekler, kültür, coğrafya, ekonomik kaynaklar, ekonomik gelişmişlik düzeyi, askeri güç, siyasal kurumlar ve tabii ki o günkü uluslararası ortama göre şekillendirildiğini vurgulamaktadır.¹⁴⁷

Bağımsızlık sonrası Hindistan'ın dış politikasının ilk dönemlerinde siyasal partiler, siyasal liderler, parlamento, silahlı kuvvetler ve diplomatik bürokrasinin

¹⁴⁵ Jayapalan, 2001, a.g.e., s. 35.

¹⁴⁶ Jayantanuja Bandyopadhyaya, “From Non Alignment to Pro Imperialism: Class and Foreign Policy in India”, **India's Foreign Policy**, Ajjali Ghost ve diğerleri (eds), Delhi, Dorling Kindersley, 2009, s.5-6.

¹⁴⁷ Gupta ve Shukla, 2009, a.g.e., s. 31.

etkileri görülmüştür. Bu dönemde baskı ve çıkar gruplarının etkileri ise ortaya çıkmamıştır.¹⁴⁸

1947-1990 arasında Hindistan dış politikasının temel harici belirleyicileri ABD ve SSCB politik ilişkileri ve bu çerçevedeki Hindistan politikaları olmuştur. Bağımsızlık sonrasında Hint dış politikası anti-emperyalist ve ırkçılık karşıtı karakteriyle beraber, ABD-SSCB arasında küresel ideolojik çatışmada kararsız bir nitelik göstermiştir.¹⁴⁹

Nehru 2. Dünya Savaşı sonrasında az gelişmiş ülkelerin sorunlarının bölgesel temelde çözülemeyeceğini anlatmıştır. Ona göre Soğuk Savaş sürecinde iki blokun iletişim eksikliği, çatışma ve kriz durumlarında Hindistan'a önemli görevler vermiştir. Soğuk Savaşın üstesinden gelmek amacıyla Nehru bağlantısızlık politikasını ortaya atmıştır. Nehru'nun bu yönde taktikleri diyalog, tartışma, görüşme, uzlaşma ve karşı tarafın görüşlerine saygı olarak şekillenmiş; Hindistan Kongo, Kıbrıs ve Ortadoğu'da barış koruma görevlerine katılmıştır.¹⁵⁰

1.6.2. Nehru Dönemi Sonrası Hindistan Dış İlişkileri

Nehru sonrasında Hindistan'ın dünya politikasındaki konumu zayıflamış ve daha güçlü bir realizm ortaya çıkmıştır.¹⁵¹ 1963 sonrasında Hindistan'ın Pakistan ve Çin ile olan güvenlik sorunları, ülkede askeri gelenek ve yeteneklerin de uyanmasına yol açmıştır. Bu gelişmeler modern askeri ekipmanlar ve organizasyonun öneminin anlaşılmasını da sağlamıştır.¹⁵²

Indira Gandhi'nin Colombo Bağlantısızlar Zirvesindeki “bağlantısızlık gerçek bağımsızlık, cesarettir ve bağımsızlığını yeni kazanmış birçok ulus için tek

¹⁴⁸ Bandyopadhyaya, 2009, a.g.e., s. 5.

¹⁴⁹ a.g.e., s. 1-4.

¹⁵⁰ Gupta ve Shukla, 2009, a.g.e., s. 35.

¹⁵¹ a.g.e., s. 36.

¹⁵² V. R. Raghavan, “Strategic Culture: A Military Perspective”, içinde **Emerging India: Security and Foreign Policy Perspective**, N. S. Sisodia ve C. Uday Bhaskar (eds), New Delhi, Institute for Defence Studies and Analyses, 2005, s. 22.

uygulanabilir politikadır... Bizim için bir askeri blok ve diğeri arasında tercih gerçekçi olmayan ve anlamsız bir tercihtir.”¹⁵³ ifadesi ise Nehru dönemi sonrasında da bağlantısızlığın Hindistan’ın dış politika yöneliminde önemli bir konumda olacağını belirtmiştir.

Raghavan’a göre 1947-2005 arası dönemde Hindistan stratejik kültürü 4 aşama geçirmiştir. Bu süreçteki tüm aşamalar Hindistan’ın güvenlik algısı ve dış politika değişimini de yansıtmaktadır. Bu dönemler 1947-1962 arası bağlantısızlık aşaması, 1963-1970 iki kutuplu dönem aşaması, 1971-1990 askeri diplomasi aşaması ve son olarak 1991’den sonra Soğuk Savaş sonrası aşamasıdır.¹⁵⁴ SSCB’nin yıkılması ile Soğuk Savaş’ın sona ermesi Hindistan için dünya stratejik sahnesini değiştirmiştir. Çünkü askeri, ekonomik ve jeopolitik anlamdaki ihtiyaçları için Sovyetler, Hindistan’ın en büyük destekçisi durumundaydı. Bu durum Hindistan’ın stratejik ihtiyaçlarının başka kaynaklardan karşılanması durumunu ortaya çıkarmıştır. Ekonomik ve teknolojik açıdan bu kaynak Batı dünyası olmuştur. Gerçekten de Sovyetlerin yıkılması ile Hindistan ekonomisi ciddi bir düşüşe maruz kalmış, bu nedenle yabancı kaynakların ülkeye girmesi bir zorunluluk olarak ortaya çıkmıştır. Bununla beraber Hint ekonomisini dünya ile bütünleştirmek de gündeme gelmiştir.¹⁵⁵

“Hindistan’ın 1970’ler boyunca dış politikasını belirleyen en önemli gelişmelerden biri de Pakistan’dan bağımsız Bangladeş’in kurulması olmuştur. Hindistan Bangladeş Savaşı süresince SSCB ile yakınlaşmış ve bu ülkeyle Ağustos 1971’de Barış Dostluk ve İşbirliği Antlaşması imzalamıştır. 1971 savaşının sonuçlarından bir diğeri de Hindistan’ın nükleer denemelerine hız vermesi ve iki ülke arasında nükleer mücadelenin başlamasıdır. Dolayısıyla 1970’lerde Hindistan dış politikası nükleer dengeler ile paralel olarak yeni bir söylem de geliştirmiştir.

Hindistan dış politikasında, Canata Dal hükümetinin 1997’de işbaşına gelmesi gerçek bağlantısızlık olarak nitelendirilen yeni stratejinin daha yüksek sesle dillendirilmesine neden olmuştur. Buna göre 1970’lerin başında SSCB ile

¹⁵³ Gupta ve Shukla, a.g.e., s. 39.

¹⁵⁴ Raghavan, 2005, a.g.e., s. 20.

¹⁵⁵ a.g.e., s. 25.

yakınlaşma politikası karşısında ABD ile de inisiyatif geliştirme konusu da gündeme getirilmiştir.

Soğuk Savaş'ın sona ermesi Hindistan'ın uluslararası sistemdeki yerinin de tekrar sorgulanmasına yol açmıştır. Hindistan Soğuk Savaş sonrası düzen içerisinde ekonomik, siyasi ve askeri dönüşümünü sağlayarak bölgesel bir güç, hatta çevreden çıkararak merkezi bir devlet halini alma çabası içerisinde olmuştur.

Schaffer'e göre Soğuk Savaş sonrasında Hindistan dış politikasının beş karakteristik özelliği bulunmaktadır. Bunlar:¹⁵⁶

- Hindistan dünyanın büyük güçlerinden biri olabilme ihtimalini görmeye başlamıştır ve diğer büyük güçler ile ilişkilerini buna göre tanımlamaya başlamıştır. Bu durum büyük ölçüde Soğuk Savaş sonrasında Sovyet Rusya'nın güçsüzlüğü ile beraber ortaya çıkmıştır. Vajpayee ve Singh dönemlerinde ABD'nin doğal müttefik olduğu söylemi, Nehru dönemi göz önüne alındığında hayal edilemez bir gelişme kabul edilmektedir. Bununla beraber Hindistan'ın nükleer silah sahibi olduğunu açıklaması ardından Pakistan'ın da devreye girmesiyle Güney Asya'daki nükleer yarış, diğer ülkelerin gözünü Hindistan'a çevrilmesine yol açmıştır.
- Hindistan dış politikasının ikinci karakteristik özelliği geçmişte olmadığı kadar ekonomi tarafından yürütülmesidir. 1990'larla beraber Hindistan ihracatı artmaktadır ve Hint ekonomisi yabancı sermayeyle daha çok ilgilenmektedir. Hintli politikacılar ve iş adamları da dış politikayı, ekonomik başarının sürdürülmesi konusunda önemli görmektedir. 1990'larla beraber ticaret, yatırım ve enerji güvenliği konuları ekonomik yardım konusunun önüne geçmiştir.
- Yeni Hindistan dış politikasının üçüncü özelliği Doğu komşularına daha çok önem vermeye başlamasıdır. Doğuya bak olarak isimlendirilen bu politika Çin ile düşmanlığa dayanmamaktadır. Bununla beraber bölgede tek

¹⁵⁶ Teresita C. Schaffer, **India and The United Relations in 21st Century: Reinventing Partnership**, Washington, CSIS, 2009, s. 4-6.

büyük güç olarak Çin'in var olmasının önüne geçilmesi hedefi bulunmaktadır.

- Hindistan'ın değişen politikasının dördüncü özeliği Güney Asya ile ilgilidir. Bu noktada Hint dış politikasının duygusal yanını oluşturan Pakistan ile ilişkiler önem kazanmaktadır.

- Hint dış politikasının son özeliği küresel yönetim yaklaşımıdır. Hindistan'ın ilk başbakan'ı Nehru'nun BM ve ilgili diğer kuruluşlara olan yaklaşımıdır. Günümüzde Hindistan dış politikası yürütücüleri de ulusal çıkarlar temelinde uluslararası platformlara büyük önem vermekte ve G-8 çabaları da üyeliği bunlardan biridir.”

2004 yılında göreve gelen ve halen bu görevi yürüten Hindistan'ın 17. başbakanı Manmohan Singh ilk olarak 1990'lı yıllarda ekonomik kalkınma hamlesinin başarıya ulaşması ile alkışlansa da, başbakan olması ardından dış politikadaki deneyimsizliği nedeniyle tereddüt ile karşılanmıştır. Ancak tanımladığı Hindistan'ın büyük dış politika stratejisi ile bu alanda da ciddi destek görmüştür. Singh'in dış politikadaki doktrininin ilk unsuru da ekonomik kalkınma olarak açıklanmıştır.¹⁵⁷ “Singh iktidarı sonrasında Hindistan dış politika alanında şu önemli başarılarla imza atmıştır:¹⁵⁸

- Keşmir Sorunu ve sınır güvenliği konularında Pakistan ile ilişkilerin normalleştirilmesi.
- Çin ile toprak ihtilafının çözüm sürecine girmesi.
- Güney Asya Serbest Ticaret Bölgesi anlaşmasının imzalanması.
- ASEAN ülkeleriyle güvenlik konularında işbirliğinin geliştirilmesi.
- Hindistan'ın Moskova-Pekin-Delhi ve Tokyo-Pekin-Delhi üçlü oluşumlarına katılım.
- ŞİÖ içerisinde gözlemci üye statüsünün kazanılması.
- ABD ile uzay çalışmaları ve nükleer konularda işbirliğinin güçlendirilmesi.”

¹⁵⁷ Mohan, 2005, a.g.e., s. 37.

¹⁵⁸ Purtaş, 2011 a.g.e., s. 61.

Günümüzde yürütülen Hindistan dış siyaseti büyük ölçüde geleneksel düşman/geleneksel dost sınıflandırmasına dayanmamaktadır. Hindistan'ın kuruluşu sonrasında toprak sorunları yaşadığı Çin ve Pakistan ile ilişkilerini normalleştirme çalışmaları, geleneksel dost olarak düşünülen Rusya ilişkilerinin sürdürülmesi ve ABD ile işbirliğine dayalı yakınlaşma Hindistan dış politikasının çok yönlülüğünü göstermesi açısından önemlidir.¹⁵⁹

1.7. HİNDİSTAN DIŞ POLİTİKASINA YÖNELİK ELEŞTİRİLER

“Genel olarak Hindistan'ın dış politikasına karşı bazı temel eleştiriler getirilmektedir. Buna göre;¹⁶⁰

- İlk olarak Hindistan dış politikası fazla idealisttir. Bu yönde eleştiri getirenlere göre Hindistan'ın dış ilişkilerde daha realist politikalara ihtiyacı vardır.
- İkinci olarak Hindistan dış politikasının doğası gereği diktatörlük yapısı göstermesidir. Bu dış politikanın tek bir kişi görüşleri hâkimiyetinde olmasını ifade etmektedir. Bu politika Nehru tarafından oluşturulmuştur ve halen sürdürülmektedir.
- Diğer bir eleştiri Hindistan'ın bağlantısızlık politikasına karşıdır. Buna göre bağlantısızlık politikası tehlikelidir. Hindistan Komünist Partisi de Hindistan'ın bağlantısızlık politikasının Amerikan emperyalizmini örten bir maske olduğunu savunmaktadır. Sosyalist Parti ise Hindistan'ın tüm güney ve doğu halklarını bir araya getirecek bir oluşumu savunmaktadır.
- Bir diğer eleştiri ise Hindistan'ın dış politikasını kısıtlayan İngiliz Milletler Topluluğu bağının olmasıdır. Hindistan'ın dış yardımları kabul etmesi bir diğer kısıt olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca bu politikanın kaçamak olması ve diplomatların yetersizliği de eleştiri konusu olmaktadır.”

¹⁵⁹ a.g.e., s. 59.

¹⁶⁰ Jayapalan, 2001, a.g.e., s. 50-53.

İKİNCİ BÖLÜM

2. BÖLGESEL GÜÇ OLARAK HİNDİSTAN VE ULUSLARARASI İLİŞKİLERDEKİ KONUMU

Hindistan özellikle Soğuk Savaş sürecinde bağlantısızlık hareketinin liderlerinden biri olması dolayısıyla dış politikasını da buna göre şekillendirmiştir. Ancak yine bir önceki bölümde incelediğimiz gibi bölgesinde güvenlik endişelerinin etkisi ile Hindistan, nükleer bir güç haline gelmiş, bu durum bölgesel güç olarak kabul edilmesine de zemin hazırlamıştır. Bu kapsamda bu bölümde Hindistan'ın nükleer ve bölgesel güç olma süreci değerlendirilmeye çalışılmıştır.

2.1. HİNDİSTAN'IN NÜKLEER GÜÇ OLMA SÜRECİ

Dünyada nükleer silaha sahip olduğu bilinen ülkeler içerisinde yer alan Hindistan'ın bu alandaki faaliyetleri ve bunun bölgesel güç olarak değerlendirilmesi üzerindeki etkileri bu kısımda değerlendirilecektir.

2.1.1. Nükleer Teknoloji Geliştirme Girişimleri

“Hindistan nükleer alanda çalışmalarına daha İngiltere yönetimindeyken 1930'larda başlamış, ilk olarak 1945 yılında Hindistan Nükleer Fizik Araştırma Enstitüsü kurulmuştur. Nisan 1951'de Jaduguda'da uranyum kaynağı bulunması ardından Aralık 1951'de sondaj çalışmalarına başlanmıştır. Burada çıkarılan maden günümüze dek Hindistan'ın nükleer programı için temel kaynak olmuştur.¹⁶¹ 1948'de Atom Enerjisi Komisyonu kurulması ardından, 1958'de nükleer enerji konusuna yoğunlaşan Hindistan, 1966'dan sonra nükleer silah teknolojisi üzerine

¹⁶¹ Tarakhnat V. K. Voddi ve diğerleri, **India's Nuclear Fuel Cycle**, Morgan and Claypool, 2009, s. 6.

eğilmeye başlamış ve takip eden 18 ay içerisinde nükleer silah üretebileceğini açıklamıştır.”¹⁶²

“Hindistan’ın nükleer gücünün kurucusu fizikçi Homi Bhabha, 1944 yılında yaptığı konuşmasında “Gelecek birkaç on yılda, nükleer güç, enerji üretimine başarılı bir şekilde uygulandığında, Hindistan uzman aramak için gözünü dışarıya çevirmemelidir” demiştir. Aynı yıl Tata Temel Araştırmalar Merkezini kurmuştur. Sonrasında Atom Enerjisi Araştırma Komitesi başkanı olmuştur. Hindistan 1950’lerde ve 1960’lı yılların başlarında insan gücünün geliştirilmesine, eğitime ve öğretimine büyük önem vererek bilimsel ve teknolojik bir temel yaratmıştır. Bhabha’nın planının ülkenin nükleer maden kaynaklarının (uranyum, toryum), sanayisinin, altyapısının ve potansiyelinin göz önüne alınarak hazırlanan gerçekçi bir plan olması ve Hint hükümetlerinin de Bhabha’nın çizdiği plandan ayrılmayı, ülkeyi hem sivil hem de askeri alanda nükleer bir güç haline getirmiştir.”¹⁶³

Hindistan Atom Enerjisi Komisyonu nükleer enerji konusunda bazı yetkilere sahiptir. 1962 tarihli Atom Enerjisi Kanunu uyarınca Komisyon; Hindistan vatandaşlarının refahı için atom enerjisinin geliştirilmesi, kullanılması ve kontrolü ile görevlendirilmiştir.¹⁶⁴ “Atom Enerjisi Komisyonu’nun görevleri ise aşağıdaki üç başlık altında toplanmıştır¹⁶⁵.

- Başbakan’ın uygulaması amacıyla Atom Enerjisi Bakanlığı’nın politikalarını oluşturmak.
- Her yıl Atom Enerjisi Bakanlığı’nın bütçesini tavsiye etmek.
- Atom enerjisi ile ilgili her konuda hükümet politikalarını uygulamak.

1962 tarihli Atom Enerjisi Kanunu Hindistan’ın nükleer politikasını geliştirmesi açısından çok önemli roller üstlenmiştir. Kanun radyoaktif atıklar,

¹⁶² Kılıçkap, 2007, a.g.e., s. 116.

¹⁶³ Murat Günvar, **Türkiye ile Rusya Arasındaki Nükleer Enerji İşbirliğinin Türkiye’nin Enerji Güvenliğine Etkisi**, Ankara, Harp Akademileri Komutanlığı SAM Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2011, s. 40-41.

¹⁶⁴ Mohammad B. Alam, **India’s Nuclear Policy**, Delhi, Mittal Publications, 1988, s. 8-9.

¹⁶⁵ a.g.e., s. 9.

nükleer enerji gücünün dağıtımıyla ve kullanımı gibi konularda ortaya çıkabilecek sorun alanlarında hükümler içermiştir.”¹⁶⁶

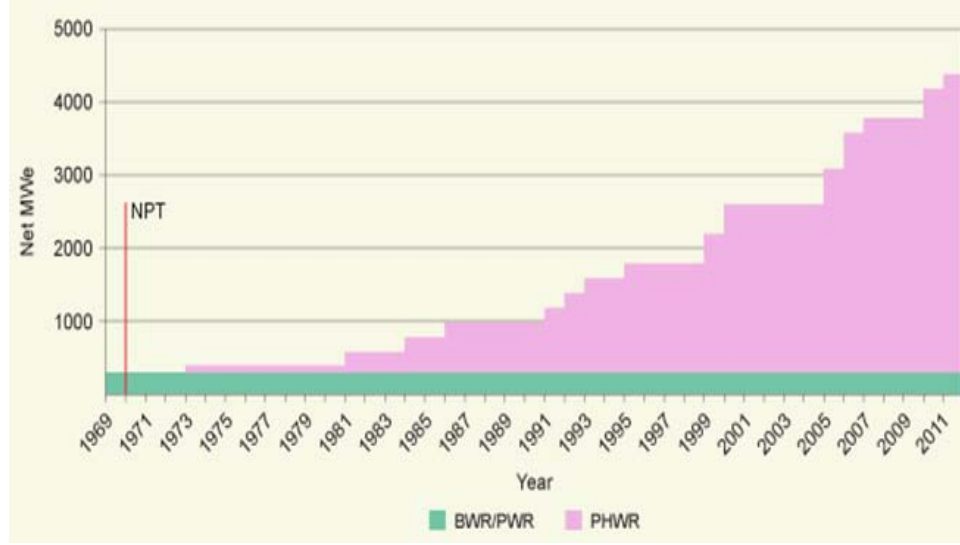
Nehru döneminde Hindistan, özellikle Nagazaki ve Hiroşima’ya atılan atom bombalarının yarattığı büyük tahribat nedeniyle, nükleer teknolojilerin sadece medeniyetleşme amacıyla kullanılması gerektiği ve nükleer silahların insanlık için büyük tehlike arz ettiğine yönelik beyanları, dönem içerisinde değişikliğe uğramıştır. 10 Mayıs 1954’te Meclisin alt kanadında yaptığı bir konuşmada barışçıl amaçlar için nükleer teknolojinin kullanımının Hindistan açısından Fransa gibi gelişmiş ülkelerden daha önemli olduğunu belirtmiştir.¹⁶⁷

Günümüzde Hindistan nükleer enerji konusunda büyük atılımlar gerçekleştirmiştir. Aşağıdaki grafikten de görebileceğimiz gibi 1973’ten günümüze Hindistan’ın nükleer güç kapasitesi çok büyük oranlarda artmıştır. Son 20 yıllık süre içerisinde Hindistan nükleer gücünü 4 katı arttırmayı başarmıştır.

Şüphesiz Hindistan’ın nükleer kapasitesini arttırması gelişen ekonomik yapısının da doğal bir sonucudur. Ülkenin nükleer kapasitesinin tırmanışa geçtiği yılların, ekonomik ilerleme sağlanan yıllara denk düşmesi de tesadüf değildir.

¹⁶⁶ Prashant Agarwal, **India’s Nuclear Development Plans and Policies: A Critical Analysis**, New Delhi, Northern Book Centre, 1996, s. 25.

¹⁶⁷ Alam, 1988, a.g.e., s. 15-16.

Grafik 3. Hindistan'ın Nükleer Güç Kapasitesi

Kaynak: Nuclear Power in India”, <http://www.world-nuclear.org/info/inf53.html>, (05.04.2012)

2.1.2. Nükleer Silahlara Sahip Olma Süreci

“Hindistan’ın nükleer politikası, 1962’de Çin ile süren sınır savaşı sonrasında değişikliğe uğramaya başlamıştır. Özellikle Nehru’nun iktidarının son dönemlerinde kamuoyunda Çin’in çok büyük olması ve küçük komşuları için potansiyel bir tehlike oluşturması dolayısıyla nükleer silah üretme seçeneğinin tartışılması gerektiği savunulmuştur. Hindistan’ın üçüncü başbakanı Shastri döneminde Çin’in nükleer kapasitesini arttırması üzerine Hindistan’ın da nükleer denemelere başlaması gerektiği daha yüksek sesle dillendirilir olmuştur. Bu süreçte 3 temel görüş ortaya atılmıştır. Buna göre;¹⁶⁸

- Çin’in nükleer silah denemeleri sonrasında kamuoyunun bir bölümü Hindistan’ın barışçıl nükleer politikasını sürdürmesi gerektiğini savunmuştur. Bu grup özellikle Gandhi’nin pasifizmine ve nükleer silah teknolojisinin çok yüksek maliyetini Hindistan ekonomisinin kaldıramayacağını da belirtmiştir.

¹⁶⁸ a.g.e., s. 20-22.

- İkinci gruptakiler savunma amacıyla sınırlı nükleer silaha sahip olunmasını ve nükleer saldırı karşısında BM güvencesini savunmuşlardır. Bu gruptakiler de Hindistan'ın böyle bir silah yapımının maliyetini üstlenemeyeceğini belirtmişlerdir.
- Üçüncü grup Hindistan'ın kesinlikle nükleer silah sahibi olması görüşünde birleşmiştir. Bu gruptakiler özellikle Hindistan'ın komşuları ile olan sorunlarına dikkat çekerek, bağımsız bir silah programının derhal oluşturulması gerektiğini savunmuşlardır.”

“Racastan Çölü’nde Mayıs 1974’te Hindistan’ın “Gülümseyen Buddha” adını verdiği ilk nükleer denemesini gerçekleştirmesi sadece bölge değil, dünya siyaseti açısından da bir dönüm noktası olmuştur. BM Güvenlik Konseyi üyeleri dışında Hindistan’ın açıkça nükleer güce sahip olması bölgede Çin’i yakalaması, Güney Asya dengesi açısından ABD ile ilişkilerinde yeni bir sürece ve Pakistan ile silahlanma yarışında yeni bir safhaya girmesi anlamına geliyordu ve bu durum Hindistan’ın bölgesel güç olma yolundaki ilk büyük atılımı olarak da görülmüştür.

Hindistan’da 1977’deki hükümet değişikliği ile Canata Partisi’nin iktidara gelmesi Hindistan dış politikasında ve dolayısıyla nükleer politikasında da değişimleri beraberinde getirmiştir. Morarji Desai başkanlığındaki hükümetin nükleer silahlar konusundaki görüşleri şu şekilde özetlenebilecektir:¹⁶⁹

- Yakın gelecek için ileri nükleer patlama olasılığı yok sayılmıştır.
- Hindistan Nükleer Silahları Sınırlayan Antlaşmayı tüm ülkeler için bir zorunluluk olmadıkça kabul etmeyecektir.
- Hindistan nükleer tesislerin kurulmasında tek yanlı ayrımcı koruma önlemlerini kabul etmeyecektir.
- Uluslararası antlaşmalara bağlı olarak nükleer tesislerin denetimi için müfettişlere izin verilecektir.
- Hindistan’ın nükleer teknolojisi ve felsefesi, programlar çerçevesinde sürdürülecektir.”

¹⁶⁹ Agarwal, 1996, a.g.e., s. 30-31.

2.1.3. Hindistan'ın Nükleer Doktrini

Hindistan nükleer çalışmalarına başladığı ilk yıllardan itibaren amacının barışçıl olduğunu her fırsatta dile getirmiştir. 20 Ocak 1957'de Hindistan'ın ilk nükleer reaktörünün açılışında Nehru yaptığı konuşmada; "Ne olursa olsun, hangi durum olursa olsun bu atom enerjisini kötü amaçlar için kullanmayacağız" demiştir.¹⁷⁰

"Hindistan Ulusal Güvenlik Danışma Kurulu tarafından 17 Ağustos 1999'da Hindistan'ın nükleer silah politikasına ilişkin olarak hazırlanan taslağın açıklanması bu ülkenin kendine göre bir nükleer doktrin geliştirmeye çalıştığını ortaya koymuştur. İlk vuruştan kaçınma ilkesi üzerine oturan ve Hindistan'ın nükleer silaha sahip olmaya devam etmesini öngören politikanın temel amaçları; nükleer güçlerin yeterliliği, sürekliliği, operasyonel hazırlığı, komuta ve kontrol sisteminin başbakanın elinde olması ve uydu sistemlerinden yararlanarak etkin istihbarat ve uyarı sistemlerinin geliştirilmesidir. Bu politikaya göre eldeki nükleer güçler hava, kara ve deniz güçlerine orantılı bir şekilde dağıtılacaktır. Politika özellikle Çin'e ve Pakistan'a yönelik olsa da nerede olursa olsun olası bir nükleer saldırıyı caydırması öngörülmüştür."¹⁷¹

Hindistan Başbakanı Atal Bihari Vajpayee de 27 Mayıs 1998'de Meclis'te yaptığı konuşmada Hindistan'ın nükleer politikası konusunda şu görüşleri bildirmiştir:¹⁷²

"Hindistan bugün nükleer silah bulunduran bir ülkedir. Bu itiraz edilemeyecek bir gerçektir. Bu ne bizim talip olduğumuz bir unvan, ne de başkalarının yükleyeceği bir konumdur. Bu bilim adamlarımızın ve mühendislerimizin millete armağanı, dünya nüfusunun altında birini oluşturan Hindistan'ın bir hakkıdır. Artan kabiliyetlerimiz sorumluluk hislerimizi artırmaktadır. Bu silahları herhangi bir ülkeye tehdit ya da

¹⁷⁰ a.g.e., s. 21.

¹⁷¹ Kılıçkap, 2007, a.g.e., s. 118-119.

¹⁷² a.g.e., s. 120.

saldırı anmayla kullanmayı düşünmüyoruz, bunlar Hindistan'ın herhangi bir nükleer tehdide maruz kalmamasını sağlayacak korunma silahlarıdır. Bir silahlanma yarışına girme niyetinde değiliz.”

Erckel'e göre bu beyanatın 11 Mayıs ve 13 Mayıs'ta Hindistan'ın 5 nükleer testi başarıyla gerçekleştirmesi ardından yapılması önemlidir.¹⁷³ Bu sayede Hindistan nükleer gücünü sınamış ve kısa bir süre ardından nükleer silah sahibi olduğunu tüm dünyaya duyurmuştur.

“Hindistan 4 Ocak 2004'de yapılan bir Bakanlar Kurulu toplantısında Nükleer Doktrinini açıklamıştır. Buna göre doktrin temel esasları şunlardır: ¹⁷⁴

- İnandırıcı olan asgari nükleer caydırıcılık sağlanacak ve devam ettirilecektir.
- Nükleer silâhları ilk kullanmama tutumu devam ettirilecektir ve nükleer silâhları sadece Hindistan topraklarına veya herhangi bir yerdeki Hindistan askeri birliklerine karşı nükleer saldırı olması hâlinde yapılacak misillemede kullanılacaktır.
- Etkili olarak yapılacak nükleer misilleme, kabul edilemeyen hasarı verene en ağır biçimde ödettirilecek şekilde yönlendirilecektir.
- Misilleme saldırısının yetkisi başkomutanlık vasıtasıyla siyasi liderlikte bulunacaktır.
- Nükleer silâha sahip olmayan devletlere karşı nükleer silâh kullanılmayacaktır.
- Hindistan'ın topraklarına veya herhangi bir bölgedeki Hindistan Silâhlı Kuvvetlerine karşı biyolojik ve kimyasal silahlarla kitlesel bir saldırı olması hâlinde, Hindistan nükleer silâhlarla karşılık verme hakkını saklı tutacaktır.
- Hindistan nükleer silâhların, nükleer malzemelerin ve teknolojilerin kısıtlanması ve transferi üzerine kontrol getirmeyi amaçlayan görüşmelere

¹⁷³ Sebastian Erckel, **India's Nuclear Policy: With Special References to the India-US Nuclear Deal**, Grin Verlag, 2008, s. 3.

¹⁷⁴ Küçükçakır, 2007, a.g.e., s. 92.

katılmaya devam edecek ve nükleer denemelerin ertelenmesi ile ilgili gözlemlerini sürdürecektir.

- Tüm dünyanın nükleer silâhlardan arındırılması için küresel çapta yapılacak faaliyetlerin hepsine katılma taahhüdünü sürdürecektir.”

“Hindistan Başbakanı Singh verdiği bir mülakatta Hindistan’ın nükleer doktrininin şu ilkelere bağlı olarak sürdürüleceğinin altını çizmiştir:¹⁷⁵

- Caydırıcılık sürdürülecektir.
- Yer altında nükleer deneme yapmama kararı uygulanmaya devam edecektir ve gerekli durumlarda simülasyon programları geliştirilecek ve gerekli kütle deneyleri yapılacaktır.
- Daha uzun menzile sahip Agni füzeleri geliştirilecek ve daha açık biçimde denetlenecektir.
- Hindistan nükleer silahı ilk kullanan olmayacak ve nükleer silah sahibi olmayan devletlere karşı nükleer silah kullanmayacaktır.
- Yeni konuşlanma tarzı geliştirilecektir.
- Silahlanma yarışına hiçbir şekilde girilmeyecektir.
- Hindistan’ın silahsızlanmaya bağlılığı sona ermeyecektir.”

2.1.4. Hindistan ve Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesi Çabaları Karşısındaki Tutumu

“Hindistan’ın barışçıl nükleer deneme görüşü ve bunun saldırı amaçlı olmadığını her fırsatta belirtmesine rağmen dünya kamuoyu bu konuda tatmin olmamıştır. Üçüncü dünya ülkelerindeki bölünmelerin de etkisi ile sadece nükleer güce sahip ülkeler değil gelişmekte olan ülkeler de Hindistan’a tepki göstermiştir.

İlk olarak Pakistan’ın teklifi üzerine, 17 Kasım 1966 tarihinde BM Genel Kurulu’nda alınan bir karar ile Nükleer Silahı Olmayan Devletler Konferansı’nın (Conference of Non-Nuclear-Weapon States) toplanması kararlaştırılmıştır ve

¹⁷⁵ P. R. Chari, “India’s Nuclear Doctrine: Confused Ambition”, **The Nonproliferation Review**, Fall Winter 2000, s. 131.

konferans 29 Ağustos-28 Eylül 1968 tarihleri arasında Cenevre’de toplanmıştır. Oy hakkı bulunmaksızın Konferansa katılan İngiltere, ABD, SSCB ve Fransa olmak üzere nükleer devletlerin de dâhil olduğu 96 devlet arasında yürütülen Konferans sonucunda bazı kararlara varılsa da, önemli bir sonuç elde edilememiştir. Bunun dışında konferanstan, nükleer silahı olmayan devletlerce, IAEA tarafından yürütülecek olan kontrol sisteminin kabul edilmesi yönünde bir karar çıkmış olmasına karşın, nükleer silahların yayılmasını önleyici tedbirler ve kontrol konusunda, nükleer alanda daha ileri olan Brezilya ve Hindistan gibi devletler ile daha sıkı bir denetim mekanizması isteyen Pakistan ve denetim hükümleri üzerinde ısrar eden ABD ve SSCB arasında fikir birliği sağlanamamıştır.”¹⁷⁶

Bu süreçte BM çatısı altında devam eden görüşmeler sonucunda Nükleer Silahların Yayılmasını Önleme Antlaşması (NPT), 1 Temmuz 1968 yılında İrlanda'nın önerisi ile imzaya açılmış ve egemen devletlerin büyük bir çoğunluğu tarafından da imzalanmıştır. Antlaşma, adından da anlaşılacağı gibi, nükleer silahların yayılmasının engellenmesi amacına yöneliktir. ¹⁷⁷ “NPT Soğuk Savaş döneminin yumuşama sürecinde, nükleer silahlara ilişkin yapılan çok taraflı antlaşmadır. Soğuk Savaşın şiddetinin arttığı dönemlerde, ABD ve SSCB dışındaki Hindistan, İtalya, Japonya, İsveç, Brezilya, Federal Almanya, Pakistan, İsrail, Güney Kore, Libya ve İran nükleer bomba yapma yönünde çalışmalar yapıyorlardı. Bunun üzerine, özellikle bağlantısız devletler, Birleşmiş Milletler çerçevesi içinde nükleer silahların yayılmasını önlemek için girişimde bulunmuşlardı. Bu nedenle iki süper devletin, nükleer silahların yayılmasını önlemek için, 1 Ocak 1967 tarihinde anlaştıkları metin, 14 Mart 1968 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'na sunulmuş; Kurul'a gelen metin yapılan bazı değişikliklerden sonra, Nükleer Silahların Yayılmasını Önleyen Antlaşmanın imzaya açılmasını öngören tasarı, 95 olumlu oya karşı, 4 olumsuz (Arnavutluk, Küba, Tanzanya ve Zambiya) oyla kabul edilmiş, 21 devlet ise çekimser oy kullanmışlardır. Antlaşma, 1 Temmuz 1968 tarihinde Moskova, Washington ve Londra'da imzaya açılmış; 5 Mart 1970'te de yürürlüğe girmiştir.”¹⁷⁸

¹⁷⁶ Ömer Zeytinoğlu, **Silahsızlanma**, Ankara, Dışişleri Bakanlığı Araştırma ve Siyaset Planlama Genel Müdürlüğü, 1973, s. 24.

¹⁷⁷ Arzu C. Ekinci, **İran Nükleer Krizi**, Ankara, USAK Yayını, 2009, s. 16.

¹⁷⁸ Faruk Sönmezoglu ve diğerleri, **Uluslararası İlişkiler Sözlüğü**, İstanbul, Cem Yayınevi, 1992, s. 130.

“NPT nükleer silah sahibi devlet ve nükleer silah sahibi olmayan devlet ayrımı yapmıştır. Buna göre antlaşma öncesinde kontrollü nükleer reaksiyon ile nükleer düzenek patlatan ülkelerin bu kabiliyetlerinden vazgeçmeyecekleri düzenlenmiştir. Hindistan başta olmak üzere bu yapıyı ayrımcılık olarak değerlendiren bazı ülkeler, antlaşmaya taraf olmaya karşı çıkmıştır.

Birçok Hintli politikacı için Nükleer Silahların Yayılmasını Önleme Anlaşması ABD'nin nükleer politikasının hâkimiyet, ayrımcılık ve çifte standart özelliklerine dayanmaktadır. Bu anlaşmaya karşı gelişen antipatinin en önemli sebebi 1990'larda Canata Partisi'nin söylemleri olmuştur.¹⁷⁹ Halen Hindistan anlaşmaya taraf değildir ve uluslararası kamuoyunda nükleer silaha sahip olduğu bilinse de; nükleer silaha sahip devlet olarak değil fiilen nükleer silaha sahip devlet ya da nükleer güç olma yolunda ilerleyen devlet olarak değerlendirilmektedir.”¹⁸⁰

Harita 3. Nükleer Silah Sahibi Devletler

Kaynak: “Estimated Nuclear Warheads, Strategic and Tactical”, http://thewe.cc/weplanet/news/asia/japan/hiroshima_cover_up.htm, (10.06.2012)

“Yukarıdaki haritadan da görebileceğimiz gibi ABD, Rusya, Çin, İngiltere ve Fransa Nükleer Silahların Yayılmasını Önleme Antlaşmasını imzalayan 5 nükleer silah sahibi devlettir. Hindistan ise bu antlaşmayı imzalamayan nükleer güç sahibi

¹⁷⁹ Strobe Talbott, **Engaging India**, Washington, Brookings Institutions, 2006, s. 25-26.

¹⁸⁰ Ekinci, 2009, a.g.e., s. 17.

ülkelerden biridir. Antlaşmayı imzalamayan Hindistan bu nedenle uluslararası pazarda nükleer teknoloji ve yakıta ulaşma konusunda zorluklar yaşamaktadır ve Yeni Delhi'nin 1974'te açıkladığı barışçıl nükleer denemeleri ABD öncülüğünde nükleer güç ile ilgili uluslararası ihracat kontrol rejimi olan Nükleer Tedarikçiler Grubunun oluşturulmasına yol açmıştır.”¹⁸¹

2.1.5. Hindistan'ın Nükleer Silah Sahibi Olmasının Önemi

“Hindistan nükleer denemelerin temel sebebi olarak Pakistan'ın nükleer programını sürdürmesi ve Çin'in bölgede silahlanmasını göstermiştir. 1993 yılında sınır sorunlarını çözmek için varılan uzlaşısı sonrasında Çin ve Hindistan ilişkilerinin yumuşamasına rağmen Hindistan'ın nükleer silah geliştirme sürecinde Çin'in silahlanmasını göstermesi nükleerleşmenin yeniden dünya kamuoyunda tartışılmasını sağlamıştır.

Nükleer silahlara sahip olmanın önemli bir boyutunu, kendisini büyük bir güç, en azından bölgesel bir güç olarak görmek ve dış politikasını bu sav doğrultusunda oluşturmaktır. NPT'yi imzalaması konusunda baskıların arttığı ve Hindistan'ın bu antlaşmaya karşı tavrını ortaya koyduğu bir esnada, “Barışçıl Nükleer Denemenin” gerçekleştirilmesi Delhi'nin uluslararası alanda kendisine sunulanlar dışında seçenek yaratabilmesini ve var olan seçenekleri tartışmaya açabilmesini sağlamıştır. Öncelikle nükleer deneme sayesinde askeri ve teknolojik olarak iki süper güce yakın bir politik tablo çizmiştir. Hindistan'da “Nükleer bir Hindistan”ın iki süper güçten askeri, siyasi ve ekonomik faydalar sağlayabileceği ifade edilmekteydi. Hindistan, Bağlantısızlık Hareketi'nin yönlendirici, lider ülkelerinden biri olarak, teknolojik üstünlüğünü ortaya koymuştu. Üstelik, bu sadece kendini ispat yoluyla bir prestij kazanmanın ötesinde, var olan nükleer tekele ve bu tekelin sürdürülmesi doğrultusunda oluşturulmuş sisteme karşı üçüncü dünyanın manifestosunu da içermekteydi.”¹⁸²

¹⁸¹ K. Alan Kronstadt ve diğerleri, **India Domestic Issues, Strategic Dynamics and US Relations**, Congressional Research Service, September 2011, s. 79.

¹⁸² Bali, 2006, a.g.e., s. 107.

“Güney Asya’da Hindistan’ın nükleer silah geliştirmesi konusunda iki görüş ön plana çıkmaktadır. Bunlar a) Hindistan’ın nükleer silaha sahip Çin ile sorunlu ilişkileri b) Hindistan’ın Pakistan ile karşıt ilişkileridir. Özellikle Keşmir sorunu Pakistan ile Hindistan arasında kuruluşlarından itibaren temel sorun olmuştur. Ancak Pakistan ile ilişkilerde nükleer gücün varlığının caydırıcılığı konusunda tam bir görüş birliği bulunmamaktadır. Birçok analist Hindistan’ın Pakistan ile sorunlarında bu silahını kullanamayacağını düşünmektedir. Çin’in 1964’te ilk nükleer denemesini gerçekleştirmesi ise Hindistan’ın nükleer kapasitesini arttırması için daha büyük bir motivasyon olmuştur. Bölgede Çin’in dengelenmesi açısından Hindistan’ın nükleer silah sahibi olması bu açıdan önemli kabul edilmiştir.”¹⁸³

2.2. HİNDİSTAN’IN EKONOMİK YÜKSELİŞİ

“Hindistan’ın ekonomik büyümesi kuruluşu ardından 25 yıl boyunca düşük seyretmiş ve bu büyümenin getirisi de büyük ölçüde artan nüfus tarafından harcanmışken 1980’lerin başında büyüme hızı artmaya başlamıştır ancak dünyanın bu gelişmeyi fark etmesi 1990’ları bulmuştur. 1991’de ortaya çıkan finansal kriz, dünya ile sıkı işbirliğine dayanan yeni politikalar üretilmesine yol açmış ve Hindistan dünyanın ekonomisi dışa en açık ülkelerinden biri haline gelmiştir.

Hindistan’ın ekonomik büyümesi Hindistan vatandaşlarının yaşam standartlarında artışa da neden olmuştur. 1990’lardan beri GSMH iki katı artış göstermiştir ve 1994-2005 arasında fakirlik % 36’dan % 27’ye gerilemiştir. Bununla beraber Hindistan halen düşük gelir grubuna dâhil bir ülkedir ve ülke nüfusunun dörtte biri günde bir doların altında yaşamaktadır.”¹⁸⁴

“2006 ortalarında Hindistan Başbakanı Manmohan Singh’in sözcüsü ekonomist Sanjaya Baru “Hindistan’ın Ekonomik Performansının Stratejik Sonuçları” isimli çalışmasında; Hindistan’ın ekonomik performansının ülkenin

¹⁸³ Karsten Frey, **India’s Nuclear Bomb and National Security**, UK, Routledge, 2006, s. 16.

¹⁸⁴ Schaffer, 2009, a.g.e., s 18.

küresel profili ve gücü, hatta ulusal güvenliği için anahtar rol üstlendiğini belirtmiştir. Baru Hindistan için önemli faktörleri,¹⁸⁵

- Ekonomik büyümenin gidişatı
- Hindistan'ın gelir dağılımında büyümenin etkileri
- Küresel rekabet edebilirlik
- Hindistan ekonomisinin Hindistan'ın gerekli askeri harcamalarını destekleme kapasitesi kadar Hindistan'ın ABD ve Doğu Asya ile olan dış ilişkilerinin ekonomi boyutu olarak sıralamıştır.”

Finansal krize rağmen Hindistan'ın demografik profili yüksek büyüme ve yapısal dönüşümün gelecek 20 yıl içerisinde süreceğini göstermektedir. Nüfus artış hızı on yılda % 24 oranında düşüş göstermiştir ve 2026'da nüfusun %61'inin, çalışma çağındaki nüfus olan 15-60 yaş arasında olacağı öngörülmektedir. Bu durum Hindistan'ın uluslararası standartlara daha az bağlı durumda olacağını ve ekonomik büyümenin süreceğini göstermektedir.¹⁸⁶

“Hindistan; Çin, Brezilya, Rusya ve Güney Afrika Cumhuriyeti ile birlikte BRICS ülkeleri olarak adlandırılmaktadır. İstikrarlı gelişme sürdüren, yatırım açısından güvenilir piyasalar olarak görülen BRICS ülkeleri özellikle son yıllarda küresel ekonomi içerisinde söz sahibi olmaya başlamıştır.

“Hindistan'ın ASEAN ve SAARC gibi bölgesel kuruluşların üyesi olarak, Güney Asya ülkelerine, tıpkı Çin örneğinde olduğu gibi liderlik etmesi, bu devletlerin kalkınma seviyelerini arttırmada yardımcı olması beklenebilir. Halen Şanghay İşbirliği Örgütü'nde gözlemci statüsünde olan Hindistan'ın, bu örgüte üye olup, Amerika Birleşik Devletleri'nin tek kutuplu dünya düzenine karşı çıkararak, çok kutuplu bir dünya düzeni oluşması için çaba sarf edebileceği değerlendirilmektedir.”¹⁸⁷

¹⁸⁵ a.g.e., s. 18.

¹⁸⁶ a.g.e., s. 21.

¹⁸⁷ Akyüz, 2007, a.g.e., s. 84.

“Tüm bunlarla beraber Hindistan ekonomisinde yük oluşturan istihdam, yoksulluk ve gelir dağılımı ülkenin ekonomisinin çözmesi gereken en önemli sorunlar olarak gösterilmektedir. 2000’den 2005’e kadar istihdamdaki artış iş gücünde artışı takip etmiş ve nüfus artış hızını geçmiştir. Kırsal kesim istihdamı ise şehirlerdeki istihdam artışından fazla olmuştur. Burada en önemli sorun ise tarımdan sanayi ve hizmetler sektörüne fazla istihdamın aktarılması konusunda ortaya çıkacaktır. Bu nedenle Hindistan’ın ekonomik büyüme ile beraber daha çok kalifiye işgücüne ihtiyacı bulunmaktadır.”¹⁸⁸

Hindistan ekonomisinin sorunlarından biri de farklı şehirlerdeki ekonomik gelişmişlik farklılıklarıdır. Güney ve batıda yer alan bazı şehirler 1990’lardan beri sürekli ekonomik büyüme gösterirken genellikle kuzeydeki şehirler en fakir bölgeleri oluşturmaktadır. Bu şehirler de büyümekte, ancak ülkenin geri kalanından çok daha yavaş olmaktadır. Örneğin Hindistan’ın en zengin şehri Gujarat’ın GSMH’sı en fakir şehir Bihar’ın GSMH’sinin yaklaşık 4,7 katıdır. Bu durumda fakir şehirler ülkenin ekonomik kaynaklarından daha fazla pay talep etmektedir.¹⁸⁹

2.3. HİNDİSTAN’IN BÖLGESEL GÜÇ OLMA MÜCADELESİ

Bu kısımda genel hatları ile Hindistan’ın bölgesel güç olma sürecinde belirleyici olan ve olacak faktörler değerlendirilecektir. Bu kapsamda bölge ülkeleri açısından değerlendirme yapılacak, ardından diğer faktörlere değinilecektir.

2.3.1. Bölge Ülkeleri Açısından

Hindistan’ın yakın coğrafyasında bölgesel güç olması/olabilmesi ile bağlantılı olan devletler ile ilişkileri açısından Çin ve Rusya ön plana çıkmaktadır. Bu amaçla bu kısımda Çin ve Rusya faktörü açısından değerlendirmeler yapılacaktır.

¹⁸⁸ Schaffer, 2009, a.g.e., s. 25.

¹⁸⁹ a.g.e., s. 26.

2.3.1.1. Çin Faktörü Açısından Değerlendirme

“Hindistan 21. yüzyılda önemli bölgesel güç olarak değerlendirilse de, tek başına ABD’ye hem askeri hem de ekonomik anlamda bir rakip olması zor görünmektedir. Böyle bir etki için ülkenin Rusya ve Çin ile ittifak yapması ihtimali değerlendirilmekte, ancak Çin ile yaşanan güvenlik endişeleri nedeniyle bunun olabirliği de düşük kabul edilmektedir. Bununla beraber Hindistan ekonomik ve askeri anlamda Çin’in gerisinde olan bir devlet olsa da; Asya ülkelerinde ekonomik, askeri ve siyasi anlamda destek olabilecek potansiyeli nedeniyle ve ABD ile gelişen ilişkileri dolayısıyla Çin’in temkinli yaklaşımına da maruz kalmaktadır.

BM Güvenlik Konseyi Daimi Üyesi olan Çin, 2001 yılında Dünya Ticaret Örgütüne üye olmuştur. BM dışında, Çin herhangi bir politik ya da askeri örgütün üyesi değildir ve uluslararası arenada bağımsız ve güçlü bir aktör olarak kalmayı tercih etmektedir. Çin’in yatırım yaptığı bölgesel işbirliğinden öte bir anlamı olan örgüt, daha önce Şanghay Beşlisi denilen Şanghay İşbirliği Örgütü’dür. Diğer taraftan Çin, ŞİÖ, Güneydoğu Asya Uluslar Birliği (ASEAN) gibi bölgesel örgütler aracılığıyla çevre ülkelerle diyalogu artırmayı ve dış aktörlerin bölgede rol almasını engellemeyi hedeflemiştir. Böylelikle yakın çevresinde barış ortamını tesis etmeyi amaçlamaktadır.

Dünya siyasi düzenine ilişkin yapılan girişimler kapsamında, Çin bölgesel rakiplerinin büyümesine yahut etkinliğini artırmasına karşı girişimlerde bulunmuştur. Hindistan ve Japonya’nın BM Güvenlik Konseyinin daimi üyeleri olma çabalarını başarı ile engellemiştir. 2005’te Kuala Lumpur’da yapılan ilk Doğu Asya Zirvesinde, Hindistan’ın Doğu Asya’da rolünün etkinliğinin artırılmasına karşı çıkmıştır. Aynı zamanda ABD’nin Güney Asya gücü olan Hindistan ile artan ilişkilerine temkinli yaklaşıma başlamıştır.

Tüm bunlarla beraber Çin bölge içerisinde hakim konumunu korumak için Hindistan ile ilişkilerinde ilişkilerin normalleştirilmesine de önem vermektedir. Çin Başbakanı’nın Nisan 2005’teki dört günlük Hindistan ziyareti ilişkiler açısından bir dönüm noktası olmuştur. Çin Başbakanı ziyaretinde “Sikkim üzerinde her hangi hak iddia etmediklerini, Hindistan’ın uluslararası arenada daha etkin olmasını

destekleyeceklerini açıklamıştır. Hindistan Başbakanı Singh ise ‘Hindistan ve Çin dünya düzenini yeniden şekillendirmelidir’ şeklinde konuşmuştur.”¹⁹⁰

Hindistan-Çin ilişkilerinin geliştirilmesi açısından, Çin’in Orta Asya’daki ekonomik ve demografik yayılmacılığını büyük bir tehdit olarak algılayan Rusya özel bir rol oynamıştır. Bu noktada Hindistan, Rusya için Çin’e karşı bir denge unsuru olarak ortaya çıkmaktadır. Hindistan ile Çin arasındaki ilişkilerin normalleşme sürecine girmesi Rusya’nın ortaya attığı Moskova-Pekin-Delhi ittifakı açısından önemli bir zemin teşkil etmiştir.¹⁹¹

“Tüm bunlarla beraber Çin’in Dünya Ticaret Örgütü’ne üye olması Hindistan’a serbestçe Çin’e mal satma imkânı sağlamıştır. İki ülke ortak gümrük standartlarını belirlemiş ve yüksek teknolojik alt yapı tesislerini geliştirmek için ortak yatırım yapmayı kararlaştırmışlardır. Çin’le Hindistan arasındaki ticaret hacmi 2006 yılında 20 milyar dolara ulaşmıştır ve bunun 40 milyar dolara çıkarılması istenmektedir. Hindistan Çin’e hammadde, ara ürünler ve yazılım satmaktadır. Çin’in ihrac mallarında rekabet gücünün yüksek ve Hindistan’ın özellikle emek yoğun sanayi mallarında Çin’le rekabet etmesinin güç olması nedeniyle Hindistan Çin’le serbest ticaret anlaşması imzalamaktan kaçınmaktadır.”¹⁹²

2.3.1.2. Rusya Faktörü Açısından Değerlendirme

“Yeltsin dönemi boyunca Rusya’da devam eden Atlantikçiler ile Avrasyacılar arasındaki rekabet, Putin’in devlet başkanı olması ve 2000 yılında peş peşe açıklanan Rusya’nın ulusal ve dış güvenlik programlarıyla Avrasyacılık tezini merkeze oturtması ile Avrasyacılığın bir devlet söylemi haline gelmesine neden olmuştur ve uzun vadede Rusya, geniş Avrasya kıtasında Çin, Hindistan, İran ve Türkiye’nin de katılımıyla bir siyasi ve stratejik birliği hedeflemektedir. Primakov Doktrini’yle de

¹⁹⁰ Purtaş, 2011, a.g.e., s. 65.

¹⁹¹ a.g.e., s. 66.

¹⁹² Özdamar,2007, a.g.e., s. 29.

Rusya, Avrasya stratejisi olarak, Çin ve Hindistan'ı kapsayan, bunların blok oluşturmalarını hedefleyen bir politika izlemektedir.”¹⁹³

Sovyet Rusya'nın yıkılışı ardından Hindistan da Rusya gibi dünyanın çok kutuplu değerlendirilmesi gerektiğini savunarak, ABD'nin hegemonyacı politikalarına zaman zaman karşı çıkmıştır. Bu durum iki ülkenin savunma alanında işbirliğine gitmesine de olanak tanımıştır. Rusya, 2005-2009 dönemindeki silah ihracatının % 69'unu Asya ve Pasifik ülkelerine yapmıştır. Hindistan'ın Rus silah sanayisinde önemli bir yeri bulunmaktadır. Hindistan ve Çin'e ana silah sağlayıcısı Rusya'dır. Ayrıca Hindistan'ın, Rusya ve Çin'in etkin olduğu ŞİÖ ile son zamanlarda gelişen ilişkileri de dikkat çekmektedir.¹⁹⁴

Rusya ve Hindistan arasındaki en önemli işbirliği alanı Orta Asya'dır. Orta Asya'da SSCB'den ayrılan ülkelerin dönüşümü henüz tam olarak sona ermemiştir. Hint Rus işbirliği bu bölgede özellikle endüstriyel alanda mümkündür. Çünkü bu devletlerin endüstriyel sistemi Sovyet döneminden kalmadır. Orta Asya endüstrileri teknolojilerin yenilenmesi ve yatırım modernizasyonuna ihtiyaç duymaktadır ve Hindistan bu alanda bu ülkelere destek olabilecek kapasitededir.¹⁹⁵

2.3.2. Bölgesel Dinamikler Açısından

Soğuk Savaş sonrasında gelişen uluslararası ortam içerisinde bölgesel dinamikler, yükselen bölgesel güçler olgusu ile birlikte büyük önem kazanmıştır. Bu nedenle Hindistan'ı bir güç olarak değerlendirirken ilgili bölgesel gelişmelerin de incelenmesi gerekmektedir. Bu kapsamda bu kısımda Hindistan'ın konumu Orta Asya ve Güney Asya bağlamında ele alınacaktır.

¹⁹³ Barış Adıbelli, **Avrasya Jeopolitiğinde Büyük Oyun**, Ankara, IQ Kültür Sanat Yayınları, 2008, s. 67.

¹⁹⁴ Burak Çınar, “Rus - Hint Askeri İşbirliğinin Stratejik Etkileri”, <http://www.21yyte.org/tr/yazi.aspx?ID=3891&kat1=3>, (09.04.2012)

¹⁹⁵ Nirmala Joshi, “India and Russia”, in India”, **India's Foreign Policy**, Ajjali Ghost ve diğerleri (eds), Delhi, Dorling Kindersley, 2009, s. 176.

2.3.2.1. Orta Asya Faktörü Açısından Değerlendirme

Küresel dengelerin kesiştiği bir konumda bulunan Orta Asya ülkeleri bir tarafta Rusya, Çin ve Hindistan gibi Asya'nın büyük ülkelerine olan yakınlığın meydan okumalarıyla baş etmeye çalışırken, bir yandan da en büyük küresel güç olarak ekonomisi ve askeri gücüyle bölge parametrelerinde var olmak isteyen ABD'nin taleplerini dengelemek ve bir uyum geliştirme çabası içinde olmuşlardır.¹⁹⁶

Hindistan'ın Orta Asya'ya olan ilgisi, Sovyetler Birliği'nin dağılıp, bölgede yeni bağımsız devletlerin ortaya çıkmasıyla daha da artmıştır. Bölge ülkelerinin Pakistan, Afganistan ve Çin ile komşu olması, Orta Asya'yı Hindistan için stratejik açıdan önemli kılmıştır. Hindistan'ın Orta Asya bölgesine yönelik açılımı, “dış politikada kuzeye yöneliş” olarak adlandırılmaktadır.¹⁹⁷ “Hintli stratejistlere göre Hindistan perspektifinden Orta Asya'daki tehdit ve fırsatlar şu şekilde sıralanabilecektir,¹⁹⁸

- Hindistan ve Orta Asya ülkeleri, Afganistan ve Pakistan'daki istikrarsız durumun gözlenmesi ve kontrol edilmesi ile ilgili benzer endişeler taşımaktadır, bu nedenle etkilerini karşılıklı olarak arttırmaya çalışmaktadırlar.
- Hindistan özellikle Pakistan, Myanmar, Bangladeş ve bir dizi Orta Asya ülkelerinde Çin ilerlemesi üzerine yoğunlaşmaktadır.
- Hindistan belli alanlarda çıkarlarının ABD ile birleştiğinin farkındadır ve bu nedenle bu alanlarda Amerikalılarla işbirliğine gönüllüdür.”

“Hindistan'ın Orta Asya'ya olan ilgisi, Sovyetler Birliği'nin dağılıp, bölgede yeni bağımsız devletlerin ortaya çıkmasıyla daha da artmıştır. Bölge ülkelerinin Pakistan, Afganistan ve Çin ile komşu olması, Orta Asya'yı Hindistan için stratejik açıdan önemli kılmıştır. Hindistan'ın Orta Asya'ya bakışında güvenlik boyutu her zaman önde olmuştur. Sovyetler Birliği'nin dağılması sonucu Orta Asya'da ortaya

¹⁹⁶ M. Akif Kireççi, **Amerika Birleşik Devletleri'nin Orta Asya Politikaları**, Ankara, Ahmet Yesevi Üniversitesi Yayını, 2011, s. 10.

¹⁹⁷ Purtaş, 2011, a.g.m., s. 42.

¹⁹⁸ M. Seyfettin Erol, “Hindistan'ın Yeni Orta Asya Politikasında Tacikistan”, içinde **Hindistan: Asya'nın Yeni Gücü**, Yılmaz Tezkan (haz), İstanbul, Ülke Kitapları, 2007, s. 123.

çıkan güç boşluğu, etnik gerilimler, iç çatışmalar ve Dini köktencilik gibi istikrarsızlık unsurları, Hindistan'ın güvenlik endişelerini artırmıştır.”¹⁹⁹

“2001 sonrası Afganistan'da meydana gelen gelişmeler, Hindistan ve Pakistan'ın Orta Asya Türk cumhuriyetlerine yönelik dış politikalarında değişime neden olmuştur. Aralarındaki sınır sorunlarını çözmek için girişimler başlatan iki ülke, 2005 yılında ŞİÖ'ye birlikte gözlemci üye olarak dâhil oldukları gibi, TAPİ gibi karşılıklı ekonomik bağımlılığı artıran projelerde de birlikte yer almışlardır.

Nüfus ve yüzölçümü açısından Asya'nın ekonomik ve siyasi hayatında önemli bir yeri olan Hindistan Orta Asya açısından kilit ülkelerden biridir. Orta Asya'daki ABD egemenliği ve buna karşı tavır alan Rusya ve Çin açısından, Hindistan ile ilişkiler büyük öneme sahiptir. 2005'ten ABD öncülüğünde hayata geçirilen Büyük Orta Asya Ortaklığı İnisiyatifi içerisinde Hindistan'a özel bir önem atfedilmektedir. “ABD, Orta Asya'da Rusya ve Çin'in nüfuzunu kırmaya yönelik olarak başlattığı ve merkezinde Afganistan'ın yer aldığı proje için Hindistan'ın katılımını resmen talep etmiştir”²⁰⁰

“Hindistan, İran doğalgazını Pakistan üzerinden (IPI Projesi) ve Türkmenistan doğalgazını ise Türkmenistan-Afganistan-Pakistan-Hindistan (TAPİ) DGBH Projesi ile almak istemektedir. Rusya, Türkmenistan'ın Nabucco'ya doğalgaz vermesinin önüne geçebilmek için ABD ise İran-Pakistan-Hindistan hattından siyasi nedenlerle memnun olmadığı için TAPİ'yi desteklemektedir.

TAPİ projesi, ilk bakışta Hazar havzası enerji kaynaklarının dünya piyasalarına ulaştırılmasına ilişkin projelerden biri olarak görülebilir. Ancak bu proje Afganistan'da istikrarın sağlanması, Pakistan ile Hindistan arasında dostane ilişkilerin temellerinin atılması, Orta Asya ile Güney Asya'nın birleştirilmesi gibi pek çok önemli sonuçlar doğuracak Modern İpek Yolu Projesi olarak adlandırılmaktadır.”²⁰¹

¹⁹⁹ Purtaş, 2011, a.g.m., s. 40.

²⁰⁰ a.g.m., s. 58.

²⁰¹ a.g.m., s. 27.

“Orta Asya’yı Hint topraklarına bağlayacak boru hattı, Türkmenistan’dan başlayarak Afganistan ve Pakistan üzerinden Hindistan’a ulaşması planlanmaktadır. Böylece petrol ve doğalgaz kaynaklı bir bölgesel yakınlaşma ve işbirliği amaçlanmaktadır. Afganistan ve Keşmir bölgesindeki çatışmalar bu hatların yakın bir zamanda gerçekleşmesini engellemektedir. Ayrıca Hazar Havzasındaki ülkelerin mevcut üretimlerine bakıldığında Hindistan’a doğalgaz ve petrol akışının sağlanması zor görünmektedir.

Türkmenistan ve İran üzerinden yapılması düşünülen hatlar konusunda endişeler henüz giderilebilmiş değildir. Afganistan’ın istikrarı, riskleri üstlenecek yatırımcı bulma zorluğu, gaz kaynaklarının yeterliliği kuşkusunu ve güvenlik kaygılarından dolayı hattın yapımı bugüne dek gerçekleşmedi. Ayrıca Hindistan’ın komşularıyla olan sorunları da hatların gerçekleşmesinin önündeki diğer engellerdir.

Son olarak Rusya, ABD ve Almanya’dan sonra Orta Asya’da askerî üsse sahip dördüncü ülke olması, Hindistan’ın Orta Asya bölgesindeki etkinliğini ve bölgeye verdiği önemi göstermesi açısından dikkate değerdir. Tacik-Afgan sınırındaki Tacikistan’ın Farkhor şehrinde Hindistan, ilk ileri karakolunu kurmuştur. Farkhor, Pakistan kontrolündeki Keşmir’e ve Çin ile Pakistan’ın askerî tatbikatlar gerçekleştirdiği topraklara yakınlığı açısından çok stratejik bir tercihtir. Hindistan’ın Duşanbe yakınlarındaki Ayni Hava Üssü’nü kiraladığı ve burada askerî uçaklarını konuşlandıracağına ilişkin resmî olarak doğrulanmayan bilgiler mevcuttur.”²⁰²

“Sonuç olarak Orta Asya’nın Hindistan açısından önemi, sadece medenileşme ve tarihî açıdan değil, aynı zamanda jeopolitik ve ekonomik yönlerden de ön plana çıkmaktadır. Eski Sovyetler Birliği’nin dağılması ve Rusya ile Hindistan arasındaki ilişkilerin zayıflamasından bu yana Orta Asya bir kriz merkezi olarak görülmekte, hatta bundan dolayı, siyasi ve ekonomik açılardan daha çok yeni bir Orta Doğu olarak adlandırılmaktadır. Bu çerçevede Orta Asya, Hindistan’ın milli güvenlik politikasının temel direği olarak ortaya çıkmakta ve bölgeye yönelik orta ve uzun

²⁰² a.g.m., s. 41

vadedeki dış politika amaçlarının gerçekleştirilmesi de önemli bir faktör olarak kabul edilmektedir.”²⁰³

2.3.2.2. Güney Asya Faktörü Açısından Değerlendirme

“Hindistan için bölgesel güç olma sürecinde, geçmişten gelen güvensizliğin yarattığı sorunların varlığı nedeniyle Pakistan ile ilişkiler halen sorunlu bir şekilde ilerlemektedir. İki ülkenin nükleer yarışı, Keşmir sorununun çözüme kavuşturulamaması, dahası bunun için uygun bir tartışma zemini yaratılamaması Güney Asya’daki en büyük istikrarsızlık unsuru olmayı sürdürmektedir.

Hindistan, bölgedeki iki rakibi Çin ve Pakistan tarafından kuşatılma kaygısı taşırken, bu ülkelerin kendisini Güney Asya’ya hapsedmelerini önlemeye çalışmaktadır. Bununla birlikte Hindistan’ın, güvenlik algılamaları, ekonomik ihtiyaçlar ve fırsatların ötesinde, genelde dış politikasının temel motifi Asya’nın tamamında büyük rol oynamaktır. Hindistan bu politikasını, hem yaşamsal çıkarlarına ulaştıracak hem de bölgedeki gelişmelere etkin karşılık verecek siyasi seçenekleri de içeren kapsamlı bir stratejiyle hayata geçirebilecektir.

Kendisini daima Güney Asya’nın hâkim gücü olarak görmesi bir yana, 1990’larda Hindistan küçük komşuları ile ilişkilerinin bir çıkmazda olduğunun farkına varmıştır. Güney Asya politikasını değiştirme gereğini hisseden Hindistan, bu bölgedeki komşuları ile birikmiş sorunlarını çözmek için büyük bir çaba sarf etmekte ve önemli adımlar atmaktadır. Özellikle Güney Asya’daki ekonomik bütünleşmenin öneminin anlaşılması ardından, Hindistan Nepal ve Sri Lanka’nın iç siyasetinden kaynaklanan sorunlarını çözmek için büyük devletlerle işbirliği yapmaktadır. Bu haliyle Hindistan’ın bölgedeki siyaseti giderek çok taraflıdan çok taraflıya doğru evrilmektedir.”²⁰⁴

2.3.3. Enerji Bağımlılığı Açısından

“Enerji, ekonomik kalkınmanın ve toplumsal gelişmenin kaynağıdır. Bu nedenle ülkelerin hızlı ve dengeli kalkınmasında enerji, insanların refahı ve ülke

²⁰³ Erol, 2007, a.g.e., s. 122.

²⁰⁴ Mohan, 2005, a.g.e., s. 55.

ekonomisinin gelişmesinde belirleyici unsur olarak öne çıkmaktadır. Enerji talebinin her dönemde yeterince, verimli, güvenilir, ekonomik, sürekli ve çevreye zarar vermeyecek biçimde sağlanması, ülkelerin temel hedefleri arasındadır.

En genel ifade ile Asya-Pasifik bölgesi son yıllarda enerji kullanımındaki artışların etkisiyle tüketim sıralamasında Kuzey Amerika bölgesinin birinciliğine son vermiştir. Bu süreçte hem Çin hem de Hindistan'ın gelecek yıllarda enerji ihtiyacı, günümüze oranla önemli miktarda artacaktır.

Hindistan'ın günde 1,4 milyon varil olan petrol ithalatının 2020 yılına kadar üç kat artması beklenmektedir. Hindistan'ın doğalgaz tüketimi ise 2015 yılında, yirmi yıl öncesine göre, yaklaşık üç kat artacaktır. Hindistan'ın doğalgaz üretiminin de artmasına karşın ihtiyacının yaklaşık üçte birini ithalat yoluyla karşılaması gerekecektir.²⁰⁵

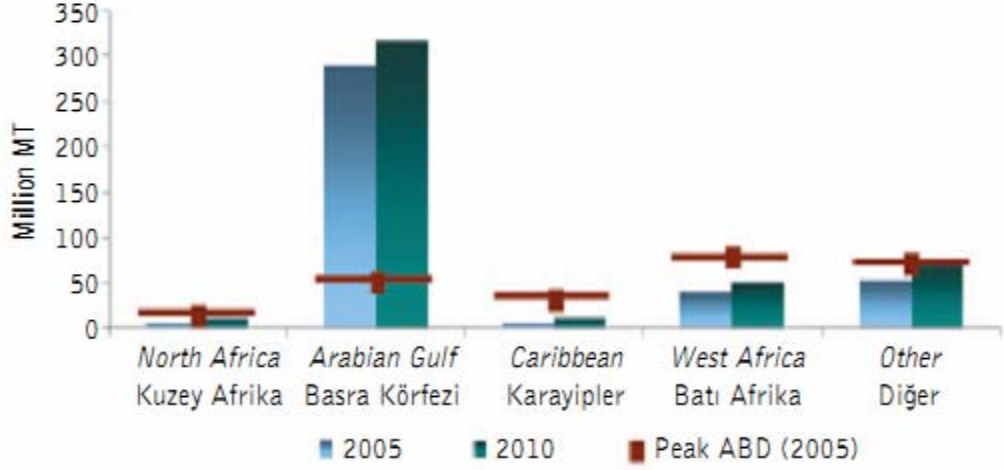
Ekonomi ağırlıklı dış politika söz konusu olduğunda Hindistan, özellikle Orta Asya enerji kaynaklarına ilgi göstermektedir. En fazla enerji tüketen ülkeler sıralamasında 6. sırada bulunan ve yılda ortalama %7-8 oranında büyüyen ekonomisinin enerji ihtiyacının sürekli arttığı Hindistan, Orta Asya'da enerji yatırımları yapmaktadır.²⁰⁶

“Aşağıdaki grafikte görebileceğimiz gibi Hindistan ve çevre ülkelerin petrol ithalatında Basra Körfezi ülkeleri belirgin bir üstünlüğe sahiptir. Bunun en önemli sebebi kuşkusuz coğrafi yakınlık ile ilişkilidir. Ancak bu enerji talebi hem Hindistan hem de Çin açısından önemli sonuçlar doğurmaktadır ve enerji talebinin artması bölge dengeleri için de belirleyici olacaktır. Hindistan ve Çin'in güçlü bir petrol-doğalgaz talebi bulunmaktadır ve bu talep İran tarafından karşılandığı takdirde İran'ın konumu siyasi ve ekonomik açılardan güçlenecektir. Afganistan ve Pakistan'daki karışıklıklar İran'ın Pakistan, Hindistan ve Çin'e ulaşmayı hedefleyen doğalgaz projesi hattının yapılmasını engelliyorsa da, mevcut yapı Rusya'nın, Çin'in

²⁰⁵ Erhan Canikoğlu, **Putin Döneminde Rusya Federasyonu'nun Yakın Çevre Politikası (2000-2008)**, Ankara, Gazi Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2010, s. 264.

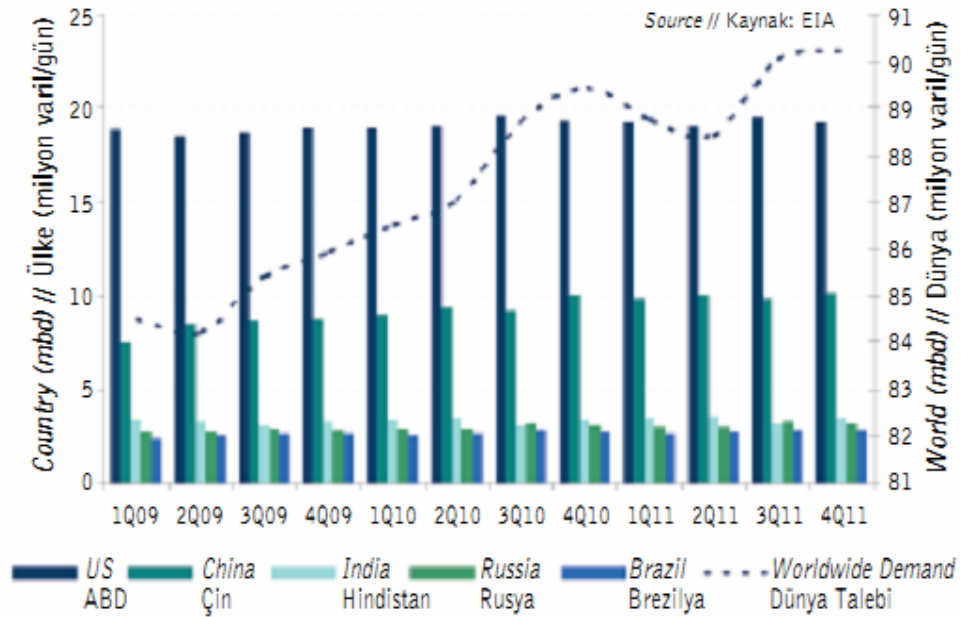
²⁰⁶ Purtaş, 2011, a.g.m., s. 41.

ve belli ölçülerde İran'ın elini kuvvetlendirmektedir. ABD ise Türkmenistan-Afganistan-Pakistan-Hindistan Doğal Gaz Boru Hattını kendi çıkarları açısından daha uygun bulmaktadır.

Grafik 4. Uzakdoğu, Güneydoğu Asya ve Hindistan'ın Petrol İthalatları

Kaynak: "OPEC Sıkıntılı", **Marine&Commerce**, Mayıs 2011, s. 43.

Grafik 5. Seçilmiş Ülkeler Ham Petrol Talebi

Kaynak: "OPEC Sıkıntılı", **Marine&Commerce**, Mayıs 2011, s. 45.

Hindistan kullandığı enerjinin % 70'ini ise ithal etmektedir. Bu çerçevede enerji sahası ekonomik ilişkilerin artırılması açısından en önemli sektör olarak

görülmektedir. Hindistan 2000-2005 yılları arasında yurt dışında 5 milyar dolarlık enerji yatırımı gerçekleştirmiştir. Ancak Hindistan Başbakanı Singh enerji güvenliği konusunda mevcut durumun ülkesi için olumlu sayılamayacağını, bu konuda Çin'in daha ileride olduğunu açıklamıştır. Bu noktada enerji sahası Hindistan ile Orta Asya arasındaki ekonomik işbirliği potansiyelinin artırılmasında en önemli sektör olarak ortaya çıkmaktadır.²⁰⁷

²⁰⁷ Purtaş, 2011, a.g.e., s. 79.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. SOĞUK SAVAŞ SONRASI ABD HİNDİSTAN İLİŞKİLERİ VE TEMEL BELİRLEYİCİLERİ

Günümüz uluslararası sisteminde ABD hegemonyacı politikalar yürüten bir devlet olarak değerlendirilmektedir. Bununla beraber Soğuk Savaş sonrasında tek süper güç olarak ortaya çıkan ABD'nin yeni güvenlik tehditleri ile karşı karşıya olduğu da bir gerçektir. Bu nedenle bölgesel güçler, ABD'nin hegemonyacı politikalarını sınırlayacak güçler olarak değerlendirilmektedir. Bölgesinde lider konumunda bulunan ve nükleer silaha sahip olmasının yanı sıra, aynı bölgede güvenlik endişeleri için bir garantör durumundaki Hindistan ile ABD ilişkilerinin değerlendirilmesi büyük öneme sahiptir. Bu kapsamda ikili ilişkiler, Soğuk Savaş sonrası değişen politika öncelikleri, Hindistan'ın ABD açısından jeopolitik önemi, nükleer silahların sınırlandırılması konusu ve ekonomik ilişkiler değerlendirilecektir.

3.1. SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİNDE İKİLİ İLİŞKİLER

“Soğuk Savaş yıllarında Hindistan ABD ilişkilerini etkileyen en önemli faktörlerden biri, iki ülke ulusal gelenekleri arasındaki farklılıktır. Hindistan yeni kurulan ulus-devletlerin idealist davranışları ve ABD'nin pragmatik yaklaşımları ile örtüşmemiştir. Bu durumda iki ülkenin milli çıkarları ekseninde yürüttüğü dış siyaset de birbiri ile çatışmıştır. Bu durumda iki ülkenin güvenlik ve dış politika stratejileri de farklılaşmıştır. Bu dönem boyunca ikili ilişkilerde ortaya çıkan en önemli gelişmeler şu şekilde maddeleştirilebilecektir:²⁰⁸

- Pakistan'a 1950'nin ilk yıllarında başlayan ve bir sonraki on yıl da devam eden Washington'un yardım programı.
- Hindistan'ın Kore Savaşı'nda ABD yanında yer almaması.

²⁰⁸ Bhabani Mishra, “Hindistan ABD İlişkileri: Bir Paradigma Değişikliği”, içinde **Hindistan: Asya'nın Yeni Gücü**, Yılmaz Tezkan (haz), İstanbul, Ülke Kitapları, 2007, s. 77-78.

- 1961’de Goa’da²⁰⁹ Hindistan’ın güç kullanmasını engelleme girişimi.
- 1962’de Çin ile girişilen sınır savaşında ABD’nin Hindistan’ı desteklemesi.
- 1971’de Bengal Körfezi’ne bir ABD uçak gemisinin gönderilmesi.
- Hindistan Rupisi’nin tedavüldeki miktarının artması dolayısıyla ABD’nin memnuniyetsizliği.
- Hindistan’ın 1974’te başlattığı barışçıl nükleer denemesine ABD’nin tepki göstermesi ve teknoloji ambargosu başlatması.
- Rusya’nın Afganistan işgalinde Hindistan’ın Rusya’yı destekleyici tavrıdır.”

“ABD ve Hindistan ilişkileri Kore Savaşı sonrasında Hindistan’ın mütareke komisyonunda yer alması ardından başlamış, ancak 50’li yıllarda yoğun Soğuk Savaş gündemi içerisinde Hindistan’ın ABD görüşlerine aykırı tutumları nedeniyle gergin bir seyir izlemiştir. Çin ile savaşı sırasında ABD’den silah yardımı sağlayan Hindistan, ayrıca bu ülkeden nükleer koruma talebine olumlu yanıt almıştır. ABD ve Hindistan arasında Vietnam Savaşı ve Ortadoğu’daki gelişmeler dolayısıyla 1960’ların ortalarından itibaren ikili ilişkilerde gerginlikler ortaya çıkmıştır.

7 Aralık 1963’te ABD ve Hindistan arasında Tarapore’da nükleer santral tesisi konusunda 8 milyon dolarlık bir anlaşma imzalanmıştır ve uranyum zenginleştirilmesi konusunda Hindistan’a destek sağlanacağı da karara bağlanmıştır. Böylece ABD ve Hindistan nükleer işbirliği yolunda ilk adımı atmıştır.”²¹⁰

70’ler boyunca ise Sovyetler Birliği’nin Asya’da hâkimiyetinin artması, Çin ile Pakistan’ın yakınlaşması ve Hindistan’a yardımın verdiği yorgunluk dolayısıyla ABD bakış açısıyla iki ülke ilişkilerinin geliştirilmesinde kötümserlik hâkim olmuştur. Bu dönemde Hindistan’a sağlanan yardımlar azaltılmış ve artan Hint Sovyet yakınlaşması dolayısıyla ikili ilişkilerde gerileme yaşanmıştır.²¹¹

²⁰⁹ Goa-1961 yılında Hindistan’a katıldı. Hindistan’ın Batı kıyılarında bir Turizm cenneti. 1510-1961’e kadar Portekiz müstemlekesi oldu. 1974’e kadar bağımsızlıkta direndi.

²¹⁰ Jayapalan, 2001, a.g.e, s. 134.

²¹¹ a.g.e., s. 135-136.

ABD Hindistan ilişkilerinde dip nokta ise Hindistan'ın Bangladeş Savaşı'na dâhil olması ve Sovyetler Birliği ile imzaladığı dostluk anlaşması sonrasında yaşanmıştır. Savaşta açık bir şekilde Pakistan'ı desteklemesi nedeniyle taraflar birbirine temkinli yaklaşıma başlamıştır. Bununla beraber Soğuk Savaşın Yumuşama sürecine girmesi, Vietnam Savaşı'nın sona ermesi ve Hindistan için yeniden başlatılan yardım programı iki ülke ilişkilerinin yeniden geliştirilmesi şansını vermiştir.²¹²

“18 Mayıs 1974'te Hindistan'ın ilk nükleer silah denemesini gerçekleştirip nükleer güç haline gelmesi, ABD'de büyük tepki çekmiş ve barışçıl nükleer program ABD yönetimi tarafından şüphe ile karşılanmıştır. Ekim 1974'de ABD Dışişleri Bakanı Henry Kissinger Hindistan'a bir ziyaret gerçekleştirmiş ve taraflar iki ülke ilişkileri için bir köprü kurmaya çalıştıklarını açıklamıştır. 28 Ekim 1974'te de taraflar “ABD Hindistan Ekonomik, Ticari, Bilimsel, Teknolojik, Eğitim ve Kültürel İşbirliği Karma Komisyonu” hakkında protokolü imzalamış ve bu alanda karşılıklı ilişkilerin geliştirilmesi hedeflenmiştir.”²¹³

1977 yılında Hindistan'ın bağımsızlığını kazanması ardından ilk kez Kongre Partisi dışında bir parti, Canata Partisi işbaşına gelmiş ve ABD ile ilişkilerde yeni bir dönem de başlamıştır. Başbakan Desai ve Dışişleri Bakanı Vajpayee bağlantısızlık politikasına bağlılıklarını dile getirse de bu dönemde ABD ile ilişkilerin geliştirilmesi gerektiği düşüncesi tartışılmaya başlanmıştır.²¹⁴

Ocak 1978'de ABD Başkanı Carter'ın ziyareti ile Hindistan'ın Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesi Antlaşmasının imzalanması konusu yeniden gündeme gelse de Hindistan bu antlaşmanın kendi ulusal çıkarlarına ters olduğu görüşünü sürdürmüştür.²¹⁵

²¹² Jayapalan, a.g.e., s. 137-138.

²¹³ a.g.e., s. 138.

²¹⁴ Gosh, P.S., **Cooperation and Conflicit in South Asia**, Yeni Delhi, 1992, s. 138.

²¹⁵ a.g.e. s. 139.

“Ocak 1980’de Hindistan’da İ. Gandhi yeniden yönetime gelmiş, aynı yılın Eylül’ünde Reagan ise ABD başkanlığına seçilmiştir. Bu gelişmeler Hindistan ABD ilişkilerinin geliştirilmesi için de yeni bir başlangıç olmuştur. Bununla beraber ABD ile ilişkilerde sorun alanı oluşturan bazı gelişmeler ortaya çıkmıştır. Bunlar:²¹⁶

- Afganistan savaşı.
- ABD’nin Pakistan’a ileri teknolojik silahlar ve savaş uçağı temini.
- Kamboçya’nın tanınması konusu.
- Diego Garcia konusu.
- Hindistan’ın nükleer programını sürdürmesidir.”

Soğuk Savaşın son dönemlerinde ortaya çıkan Afganistan sorunu Hindistan ile ABD’yi yeniden karşı karşıya getirmiştir. Sovyetler Birliği’nin sıcak denizlere ulaşarak Afganistan’ı işgal etmesi Asya’da iki süper gücü karşı karşıya getirmiştir. Bu süreçte ABD Pakistan’a ileri teknolojik silahlar ve savaş uçakları temin etmiştir. Hindistan böyle bir girişimi kendisine karşı olarak da algılamıştır. Çünkü Sovyetler’e karşı Washington-Pekin-İslamabat ittifakı Hindistan’ı da rahatsız etmiştir.²¹⁷

“ABD ve Hindistan arasında problem teşkil eden konulardan biri Diego Garcia üssü konusu olmuştur. Hint Okyanusu’ndaki adada ABD üssü varlığı, Hindistan’ın güvenlik algılaması açısından sorunlu kabul edilmiş Hindistan İngiliz egemenliğindeki bu bölgenin Mauritius Cumhuriyeti’ne geri verilmesini desteklemiştir.

Hindistan’da 1984 seçimlerinde Rajiv Gandhi’nin Başbakan olarak seçilmesi ABD tarafından da memnuniyetle karşılanmıştır ve iki ülke ilişkilerinin geliştirilmesi konusunda bir iyimserlik ortaya çıkmıştır. Bu durumun genel olarak üç nedeni bulunmaktadır.²¹⁸

²¹⁶ Jayapalan, 2001, a.g.e., s. 139.

²¹⁷ Bains, J. S., **Indian’s International Disputes**, Londra, 1962, s.142.

²¹⁸ Heimfath, C. ve Mansingh, S., **A Diplomatic History of Modern India**, Bombay, 1971, s. 250.

- İlk olarak Rajiv Gandhi'nin annesi Indira Gandhi'den daha fazla Batı'ya açık olacağı düşünülmüştür.
- İkinci olarak Rajiv Gandhi'nin yeni jenerasyona ait, teknolojik ve ekonomik gelişmeye önem veren politikalarının Hindistan'ın ABD ile olan ilişkilerini geliştireceği varsayılmıştır.
- Üçüncüsü ileri teknoloji gereksinimine ihtiyaç duyan Hindistan'ın Batı ile daha yakın ilişkiler kuracağı tahmin edilmiştir.
- Son olarak yeni hükümet tarafından geliştirilen bütçe ve diğer ekonomik programlar daha liberal uygulamalarla Batı ile daha fazla ekonomik ilişkiler geliştirilmesini gerekli kılacaktır.”

Ekim 1987'de Hindistan Başbakanı ABD'ye kısa bir ziyaret gerçekleştirmiş ve ABD yönetimi Hindistan'a teknolojik alanda yardım sözü vermiştir. Bu görüşmeler sırasında ABD yönetimi Hindistan'a Pakistan'ın herhangi bir nükleer silah geliştirme programını önlemek için gerekli adımların atılacağı garantisini de vermiştir. Ancak bu görüşmelerden iki ay sonra ABD Kongresi Pakistan'a yaklaşık 4.2 milyon dolarlık askeri ve ekonomik yardım paketi kararı çıkarmıştır. Bu durum Hindistan'da büyük hayal kırıklığı yaratmıştır.²¹⁹

3.2. SOĞUK SAVAŞ SONRASI DÖNEMDE İKİ ÜLKENİN SİYASİ DEĞİŞİKLİKLERİ

Soğuk Savaş sonrası uluslar arası ortamda her iki ülkenin de birbirine yaklaşımında değişiklikler meydana gelmiştir. Bu kısımda hem ABD hem de Hindistan açısından bu değişikliklerin nedenleri kısaca değerlendirilecektir.

3.2.1. Hindistan Açısından

“Schaffer'a göre Hindistan'ın ABD ile ilişkilerinde ön plana çıkan dört temel amacı vardır. Bunlar;²²⁰

²¹⁹Morris-Jones, W.H., *The Government and Politics of India*, Londra, 1964 s. 323.

²²⁰Schaffer, 2009, a.g.e., s 16.

- Hindistan'ın büyüyen ekonomi ve enerji güvenliğinin sürdürülmesi.
- Tehdit edici olmayan dünyada öncü rol üstlenmek.
- Bölgede güvenliğin belirleyicisi olması ve Güney Asya'da aracı rolünün sürdürülmesi.
- Uluslararası özgürlük taahhüdüdür.”

“Burada ifade edilen amaçların başarıya ulaşması için ABD ile iyi ilişkiler kurulması gerektiği kabul edilmektedir. Üçüncü amaç da ABD ile ilişkilerin pozitif etkisinin olacağı düşünülmektedir ve son olarak dördüncü amaç da ABD karşıtlığı şeklinde algılanabilmektedir. Sözübek'e göre ABD'nin özellikle 11 Eylül'den sonra uyguladığı benmerkezci politika, birçok eksen ülkenin ABD'yi doğrudan karşısına almadan ama kırılan “gururlarını telâfi edecek” ve aslında "var kalma" reflekslerini anlamlı bir mecraya kaydıracak yeni arayışlara gitmesine yol açmıştır Tam da bu noktada Hindistan, Çin ve Rusya ile beraber "çok kutuplu bir dünya" alternatifi içerisinde bulunmaktadır.”²²¹

3.2.2. ABD Açısından

“ABD'nin Hindistan politikasında belirgin dört amaç vardır. Bunlar:²²²

- Güney Asya'da bir nükleer savaşın engellenmesi zorunluluğu.
- Asya güçler dengesinde Hindistan'ın artan rolü,
- Hindistan'ın ticaret ve yatırım potansiyeli.
- Hindistan'ı dâhil etmeksizin, küresel ısınma ve uluslararası finans ile ilgili gelecekteki küresel sorunların çözümünün imkânsız olmasıdır.

Soğuk Savaş sonrasında Hindistan'a yönelik artan ABD ilgisinin altında büyük ölçüde Hindistan'ın jeostratejik açıdan ABD çıkarlarını ilgilendiren bir bölgede önemli bir güç olması yatmaktadır. Bu nedenle Soğuk Savaş sonrası düzeninde Hindistan ABD bakış açısı ile müttefik devletlerden biri durumundadır.”

²²¹ Cengiz Sözübek, “Uyuyan Küçük Dev: Hindistan”, içinde **Hindistan: Asya'nın Yeni Gücü**, Yılmaz Tezkan (haz), İstanbul, Ülke Kitapları, 2007, s. 36.

²²² Schaffer, 2009, a.g.e., s 16.

“ABD günümüzde dünyanın tüm denizleri ve okyanuslarını kontrol etmektedir. ABD’nin stratejisi denizlere, stratejik ulaştırma yollarına hâkim olmaya ve uzak bölgelere askeri olarak müdahale edebilme yeteneğine dayanmaktadır. ABD ASEAN, ASEAN Bölgesel Forumu (ARF) gibi bölgesel güvenlik kuruluşları ve bölgedeki açık, gizli üs ve tesisler zinciri ile deniz ve petrol ulaştırma yollarını kontrol altında tutarak bölgede etkili olmaktadır. ABD dünyanın en önemli stratejik deniz ulaştırma yollarından olan Hint Okyanusu’nu ve Güney Asya’yı denetleyebilmek için Hindistan’la iyi ilişkiler geliştirmeye ihtiyaç duymaktadır. ABD’nin dünya çapında 5458 üs ve tesisinden önemli bir bölümü de bu bölge içerisinde yer almaktadır.”²²³

3.3. SOĞUK SAVAŞ SONRASI YAŞANAN GELİŞMELER

ABD’nin Hindistan ile ilişkilerinde dönüm noktası Soğuk Savaşın sona ermesi olmuştur. Hindistan’ın ekonomik yükselişi ile beraber daha realist dış politika yönelimi de bu ülkenin ABD ile yaklaşması sonucunu doğurmuştur. Bu nedenle bu kısımda iki ülke arasındaki ilişkilerde yaşanan gelişmeler değerlendirilecektir.

3.3.1. 1990’larda Yaşanan Gelişmeler

“Soğuk Savaş ertesinde ortaya çıkan ve yeni dünya düzeninin ilk uygulama sahası olan Irak Savaşı Hindistan’ın dış politikasındaki dönüşüm için de ilk sınav yeri olmuştur. Bağlantısızlık hareketi içerisinde yer alan Irak’ın Kuveyt’i işgali ve ABD’nin bu ülkeye müdahalesi ile ortaya çıkan süreçte, Hindistan artan petrol fiyatları dolayısıyla büyük zarar görmüştür. Ancak bunun ötesinde Hint hükümeti BM kararlarının destekleneceğini açıklamıştır. Dolayısıyla Soğuk Savaş sonrası ortamında Hindistan ABD’nin tek süper güç olarak ortaya çıkmasını kabul eder bir pozisyonda olmuştur.

²²³ Özdamar, 2007, a.g.e., s. 25.

Soğuk Savaş döneminde ABD ve Hindistan arasındaki görüş ayrılıkları nedeniyle sorunlu olan ilişkilerin seyrinde 90'lı yılların başında yaşanan iyileşme, 1998'de Hindistan'ın nükleer denemeler ve füze testleri gerçekleştirmesi nedeniyle yeniden bozulmuştur. Bu süreçte ABD bu ülkeye silah satışına ambargo koymuş ve ticari ilişkiler kısıtlandırılmıştır.

Hindistan'ın Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesi Anlaşması'na taraf olmaması Clinton döneminde Hindistan ile yakın ilişkiler geliştirilememesinin en önemli sebebi olmuştur. Ayrıca bu dönemde ABD'nin Balkanlardaki gelişmelerle ilgilenmesi, Hindistan'ın ikili ilişkilerde geri planda kalması sonucunu doğurmuştur.

Clinton 12 Mayıs 1998'de şu beyanatı ile ABD'nin Hindistan'ın nükleer denemelerine olumlu yaklaşmadığını açıklamıştır.²²⁴

“Hindistan'ın gerçekleştirdiği nükleer denemelerden son derece rahatsız olduğumu ve bu denemelerin daha güvenli bir 21. yüzyıla bir katkıda bulunmayacağına inandığımı açıkça söylemek isterim. ABD herhangi bir nükleer denemenin kesinlikle karşısındadır. Hindistan'ın bu hareketi sadece bölgenin istikrarına zarar vermemektedir; kitle tahrip silahlarının yayılmasının önlenmesi konusundaki uluslararası uzlaşmaya da bir meydan okumadır. Hindistan'a daha başka deneme yapmaması ve Kapsamlı Nükleer Denemeleri Yasaklama Antlaşmasını hemen şimdi ve şartsız olarak imzalaması için çağrıda bulunuyorum. Hindistan'ın komşularına da aynı yolu takip etmelerini, silahlanma yarışının tehlikeli yollarından gitmemelerini ısrarla belirtiyorum. Pek çoğumuzun bildiği gibi 1994'te tarafımdan onaylanarak yürürlüğe giren kanun, nükleer silahlara sahip olmayan ülkeler denemeler yaptığı takdirde bu ülkelere uygulanacak tedbirleri içermektedir. Bu kanunun tam olarak uygulanması niyetindeyim.”

²²⁴ Mishra, 2007, a.g.e., s. 79.

“ABD Haziran 1998’den, Şubat 1999’a dek Hindistan ile sekiz, Pakistan ile dokuz tur görüşme yapmıştır. Bu görüşmeler, silahsızlanma sorunları ve nükleer politikalar gibi bölgesel konulardan uluslararası sistem, terörizm ve iki ülke arasında stratejik işbirliğini içeren konuları kapsamıştır ve bu turlar iki devlet arasında bu güne kadar gerçekleştirilen en geniş kapsamlı, diyalog sürecini oluşturmaktadır. Görüşmeler ertesinde ABD’nin bölgedeki nükleer politikalarında değişim gündeme gelmiştir. “Clinton yönetiminin ilk zamanlarında iki ülkenin nükleer programları için “muhafaza et, azalt ve geriye doğru çevir” iken; iki ülkenin nükleer güçlerinin savaşa hazır bulundurulmaması ve en alt seviye de tutulması gerektiği yönünde değişmiştir.”²²⁵

3.3.2. 2000’li Yıllarda Yaşanan Gelişmeler

“Clinton 2000 yılında uzun bir aradan sonra Hindistan’ı ziyaret eden ilk ABD başkanı olmuştur. Bu ziyaret sonrasında iki ülke arasında imzalanan anlaşma da büyük öneme sahiptir. Clinton Hindistan Meclisi’nde yaptığı konuşmada özellikle Hindistan ve komşusu Pakistan’ı “Kapsamlı Denemelerin Yasaklanması Anlaşması”nı imzalamaya çağırmıştır.

Bush yönetimi döneminde ABD uluslararası kuruluşları göz ardı eden ve askeri gücün kullanımına önem veren bir dış politika stratejisi takip etmiştir. Bush yönetiminin yayınladığı 2002 Ulusal Güvenlik Belgesi’nde Hindistan, küresel gücün diğer merkezleri bölümü içerisinde yer almıştır. Bu belgede Hindistan “ortak stratejik çıkarlarımızın olduğu gelişen bir dünya gücü” ifadesi ile tanımlanmıştır.”²²⁶

“11 Eylül saldırıları sonrasında Hindistan ABD’yi destekleyen ülkelerden biri olarak sivrilmiştir. Bu süreçte Afganistan müdahalesine destek verilmiş ve Pakistan’ın terörist faaliyetlerinin durdurulması gerektiği her fırsatta dile getirilmiştir.

²²⁵ Akyüz, 2007, a.g.e., s. 62.

²²⁶ Schaffer, 2009, a.g.e., s. 12.

Hindistan halen ABD'nin Afganistan politikasını bir bütün olarak desteklemektedir. Afganistan'da ABD varlığı Hindistan'ın ulusal çıkarları için hayati öneme sahiptir. Hindistan'ın Afgan halkına yaptığı ekonomik yardımlar da ABD tarafından teşvik edilmektedir.²²⁷

“2005 yılı başında Hindistan ve ABD arasında güçlendirilmiş bir savunma işbirliğinin tesis edilmesini umduğunu belirten ABD Dışişleri Bakanı Rice ABD ve Hindistan arasında uyum olmasına rağmen gerginliklerin de olduğu ifadesini kullanmıştır.²²⁸ 18 Haziran 2005 tarihinde ABD Başkanı Bush ve Hindistan Başbakanı Singh'in Washington'da iki ülke hükümetleri ve endüstrileri arasında yakın ve stratejik işbirliğini oluşturma ve geliştirme kararı almaları ardından Hindistan ve ABD ilişkileri yeni bir döneme girmiştir. Bu amaçla düzenlenen ABD Hindistan İşbirliği Forumu kurulacak olan ekonomik işbirliğinin her iki ülke için yeni fırsatlar sunacağına ticaret ve yatırım faaliyetlerini arttıracığına inandığını belirtmiştir.”²²⁹

“ABD Başkanı Bush'un 2-4 Mart 2006 tarihlerindeki Hindistan ziyareti sırasında ise nükleer anlaşmanın tekrar parafe²³⁰ edilmesinden sonra İran'ın nükleer çalışmaları konusunda Hindistan-ABD yakınlaşması daha da artmıştır. Bush ziyaretine kadar Hindistan'la nükleer anlaşmanın onaylanması için Yeni Delhi'nin sivil ve askeri amaçlı nükleer çalışmaları anısında bir program hazırlaması gerektiğini savunan ABD Kongresi, Hindistan'dan bir daha nükleer deneme yapmayacağına ve nükleer silah üretmeyeceğine dair garanti istemiştir. Aslında Kongre'nin taleplerinin değişmesinde ve onaylanmanın gecikmesinde İran faktörü önemli bir rol oynamıştır. Çünkü Hindistan, 24 Eylül'de UAEA'da İran aleyhine bir kararın altına imza attıysa da daha sonraki süreçte İran'la ilişkilerini sürdürmüştür.”²³¹ Bu nedenle nükleer çalışmaları nedeniyle Hindistan'ın İran'a karşı

²²⁷ Council on Foreign Relations, a.g.e., s. 17.

²²⁸ Kılıçkap, 2007, a.g.e., s. 156.

²²⁹ a.g.e., s. 161.

²³⁰ Parafe etmek-Devlet yazı dilinde, bir belgenin bir üst makama imza için sunulmak üzere hazırlanması anlamına gelir.

²³¹ Kılıçkap, a.g.e., s. 167.

sert politikalar geliştirmemesi ABD'nin de tepkisini çekmekte ve iki ülke ilişkileri arasında bir gerilim unsuru olmaktadır.

2006 Kasım ayında ABD Başkanı George. W. Bush'un, bir ABD başkanının en uzun dış ülke ziyareti olan Hindistan gezisinde, askeri ve ticari işbirliği konuları gündeme gelmiş; yenilenmiş bir BM sistemi içerisinde Hindistan'ın BM Güvenlik Konseyi yeliği için doğal bir aday olabileceği ifadesi ile ABD'nin yeni düzende Hindistan'ı ne şekilde algıladığı ortaya konulmuştur.²³² Bu görüşmelerde Başkan Bush'un "ABD-Hindistan ilişkileri 21. yüzyılı şekillendirecek" ifadesi de, iki ülke ilişkilerinin önemini yansıtması bakımından önemlidir."

"Genel bir değerlendirme yaptığımızda 2002'lerle başlayan süreçte Hindistan o güne dek hiç olmadığı kadar ABD ile iyi ilişkiler gerçekleştirme ve uluslararası platformlarda ABD politikalarını destekleme eğiliminde olmuştur. Feigenbaum da aşağıdaki ifadelerle bu politika değişikliğine yönelik gelişmeleri sıralamış ve bu politika değişikliğinin büyük ölçüde Hindistan'ın çıkarlarına dayalı geliştirdiği dış politika vizyonunun bir yansıması olduğunun altını çizmiştir.²³³

"Gerçekten de Hindistan'ın son zamanlardaki birçok dış politika kararlarının daha önce eşine benzerine rastlanmadı: Örneğin Hindistan, Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı'nda ABD'nin desteklediği  kararı destekledi ve BM Güvenlik Konseyi'nde alınan Tahran'a yaptırım kararını uyguluyor. Ağustos 2009'da bir Kuzey Kore gemisini Hindistan sularında durdurarak taşıdığı kargoyu kontrol etti ve böylece ABD'nin (ve Birleşmiş Milletlerin) Nükleer Silahların Yaygınlaştırılmasını nleme hedeflerini pratikte de desteklediğini gösterdi. Hindistan ayrıca Afganistan'ın yeniden inşasına yardım fonuna en büyük desteği sağlayan beşinci ülke konumunda. lke, hidrojen, karbon depolama ve nükleer füzyon projeleri de dahil olmak üzere iklim değişikliğine karşı ABD tarafından desteklenen neredeyse bütün çokuluslu teknoloji girişimlerinde yer alıyor. İhracat kontrol mevzuatını, Nükleer

²³² Kireci, 2011, a.g.e., s. 44.

²³³ Evan A. Feigenbaum, "Hindistan'ın Yükselişi, Amerikanın ıkarı, ABD Hindistan Ortaklığının Gelişimi", <http://www.gif.org.tr/TR/hindistan%E2%80%99in-yukselisi-amerika%E2%80%99in-cikari-abd-hindistan-ortakliginin-gelecegi-evan-a-feigenbaum>, (16.04.2012)

Tedarikçiler Grubu ve Füze Teknolojisi Kontrol Rejimi standartlarıyla uyumlulaştırdı ve bu normlarda gelecekte yapılacak değişikliklere de uyacağını taahhüt etti. 2004'te ABD ve iki en yakın askeri müttefiki olan Avustralya ve Japonya deniz kuvvetleriyle operasyon bazında işbirliği yaparak Endonezya'daki tsunami kurbanlarına yardım gönderdi. Ordusu ABD silahlı kuvvetlerinin bütün kollarıyla askeri tatbikatlara katıldı. Çin'in protestolarına aldırılmayarak ABD ve Japonya ile birlikte üçlü askeri tatbikatlarda yer aldı. Çok uzun bir süre bağlantısızlık politikası gütmüş olan bir ülke için böylesine açık bir şekilde ABD'nin yanında yer almak son derece köklü reflekslerden kopuşu ifade ediyor. Bu kopuşun kalıcı olup olmayacağını Hindistan'ın dış politika vizyonu üzerine yapılacak daha kapsamlı tartışmalar gösterecek.”

3.4. ABD AÇISINDAN HİNDİSTAN'IN NÜKLEER KONUMU

ABD Hindistan'ın nükleer çalışmalarına başından temkinli yaklaşmış ve resmi olarak nükleer silah sahibi olduğunu açıklaması ardından bu ülkeyi özellikle nükleer silahların yayılmasının önlenmesi rejimi çerçevesinde hareket etmeye çağırmıştır.

“ABD Çin ile birlikte 1998 yılında bir zirve düzenleyerek Güney Asya'daki nükleer yayılmanın önlenmesi konusunda ortak bir deklarasyon yayınlamıştır. Buna göre:²³⁴

“BM Güvenlik Kurulu daimî üyelerinin BM Genel Kurulu'nun 1172 sayılı kararı hâline gelen ortak bildirgesi Güney Asya'da baş gösteren nükleer silâh ve füze yarışının nasıl ele alınacağına dair açık ve kapsamlı hedefler ve plân ortaya koymaktadır. Ortak bildirmede ana hatları çizilmiş adımları tam olarak destekleyeceğimizi taahhüt ediyoruz. Hindistan ve Pakistan'ı bir kez daha başkaca nükleer silâh denemeleri yapmamaya ve Kapsamlı Denemelerin Yasaklanması Antlaşmasına derhâl ve şartsız olarak uymaya; Nükleer Silâhlanmadan, nükleer

²³⁴ “Sino-US Presidential Joint Statement on South Asia Beijing 23 June 1998”, <http://www.china-embassy.org/eng/zmgx/zysj/kldfh/t36228.htm>, (erişim. 11.04.2012)

silâhların konuşlandırılmasından ve nükleer silâh fırlatma yeteneği bulunan füze denemelerinden kaçınmaya ve bu tür füzeleri konuşlandırmayacaklarına ve nükleer silâh edinmeyeceklerine veya nükleer silâh fırlatma kabiliyetine sahip füzeleri konuşlandırmaktan vazgeçeceklerine dair kesin taahhütte bulunmaya davet ediyoruz... Çin ve ABD'nin nükleer silâhların yayılmasının önlenmesi için güçlü ve etkili bir uluslararası işbirliği oluşturulması hususundaki güçlü kararlılığı bulunmakta ve NPT merkez olmak üzere nükleer silâhların yayılmasının önlenmesi yönündeki dünya çapındaki çabaları cesaretlendirmeye devam edeceğiz ve amacımızın Hindistan ve Pakistan da dâhil olmak üzere bütün ülkelerin Nükleer Silâhların Yayılmasının Önlenmesi Antlaşması'na, antlaşmanın mevcut hâliyle ve hiçbir tadilat yapılmaksızın, uyması olduğunu bir kez daha vurgularız. Antlaşmaya uymayan devletler kendilerine antlaşmaya uyan devletlere tanınan kolaylıkların tanınmasını ve lâyük görülen uluslararası tutuma lâyük görüleceklerini bekleyemez. Son nükleer silâh denemelerine rağmen Hindistan ve Pakistan NPT uyarınca nükleer silâh devleti konumuna sahip değildir.”

ABD-Hindistan sivil nükleer işbirliğine yönelik planlar özellikle Hindistan'da siyasal bir direnç ile karşılaşmıştır. Temmuz 2005'te ABD Hindistan Karma Deklarasyonu'nun Hindistan'ı ileri nükleer teknolojiye sahip sorumlu bir devlet olarak diğer devletlerle aynı avantajlardan faydalanacağını ifade etmesi ve Başkan Bush'un Hindistan ile tam bir nükleer işbirliği geliştirmeye yönelik çabaları ABD'nin bu konudaki politika değişikliğini göstermesi bakımından önemlidir.²³⁵

“ABD Başkanı George Bush'un Yeni Delhi temaslarında Washington'un Hindistan'a, sivil ve askerî nükleer tesislerini ayırması ve sivil tesislerini uluslar arası denetime açması karşılığında nükleer yakıt ve teknoloji sağlamasını öngören nükleer işbirliği anlaşması 18 Temmuz 2005'te imzalanmıştır. ABD ve Hindistan'ın sivil nükleer işbirliği anlaşmasının uygulanması konusunda anlaşmaya varması, iki ülke

²³⁵ K. Alan Kronstadt, **India US Relations**, CRS Report for Congress, August 12, 2008, s. 3.

arasında ortaya çıkan ittifakın önemli bir unsuru olarak nitelendirilmekte ve Yeni Delhi'ye 1998 yılında nükleer denemeler yaptığı için yaptırımlar uygulayan Washington'un önemli bir politika değişikliği olarak değerlendirilmektedir. Nitekim Bush bu anlaşma ile birlikte ABD'nin 1978 yılından beri benimsediği Nükleer Silâhsızlanma Anlaşması'na imza koymayan ülkelerle nükleer teknoloji alanında herhangi bir işbirliği yapmama politikasını da terk etmiştir.”

“ABD ve Hindistan arasında Stratejik Ortaklık Belgesi'nde yer alan Sivil Nükleer İşbirliği Anlaşması Hindistan'a;²³⁶

- Sivil ve askeri tesis ve programlarını tanımlama ve birbirinden ayırma.
- Sivil nükleer tesisleri ile ilgili gelişmeleri Uluslararası Atom Enerjisi Kurumu'na deklarasyonda bulunma.
- Sivil nükleer tesislerini gönüllü olarak UAEK'nin güvenlik denetimine açma
- Nükleer denemeleri tek taraflı olarak ertelemeyi sürdürme.
- ABD ile çok taraflı Füzyon Malzemelerinin Üretimine Kesilmesi Anlaşması üzerine çalışma.
- Zenginleştirme ve tekrar işlem teknolojilerinin bunlara sahip olmayan ülkelere transferini önleme ve bu teknolojinin yayılmasını sınırlayacak gayretleri destekleme.
- Nükleer malzemelerin geniş kabul görmüş ihracat kontrolü hukuk kurallarına ve Füze Teknolojisini Kontrol Rejimi ve Tedarikçiler Grubu kurallarına bağlı ve uyumlu olarak güvenliğini sağlama görevleri yüklemiştir.

ABD ise Hindistan'la tam bir sivil nükleer enerji işbirliğinin başarılması için;

- ABD kanun ve politikalarını anlaşmaya uyarlamak için Kongrede uzlaşma aramaya.
- Tam bir nükleer enerji işbirliği ve ticareti sağlamak üzere dost ve müttefiklerle uluslararası bir rejimi düzenlemeye.

²³⁶ Küçükçakır, 2007, a.g.e., s. 93.

- Hindistan'ın Uluslararası Termo Nükleer Araştırma Reaktörüne katılımı arzusunun dikkate alınması için ortakları ile görüşmeye söz vermiştir.”

“Bu anlaşma sayesinde ABD ve Hindistan'ın birbirlerine yaklaşma siyaseti, nükleer silahlanma sorunlarını çözmeleri dışında iki ülkeye de önemli faydalar sunmuştur. Hindistan nükleer teknolojisini güçlendirme ve geliştirme imkânına kavuşmuş; ABD ise uluslararası kamuoyunda çeşitli platformlarda bu ülke desteğini alma imkânına kavuşmuştur.

Hindistan dünyadaki en önemli toryum üreticisidir ve bu nedenle nükleer santrallerinin büyük bölümü toryum esasına dayalıdır. Toryumla çalışan nükleer santraller ilave sistemlere ihtiyaç duyması nedeniyle daha pahalıdır. ABD'nin Hindistan ile yaptığı anlaşma silah üretimini, yüksek teknoloji ve nükleer tesisini de içermektedir.”²³⁷

Bununla beraber ABD ile Hindistan arasında imzalanan nükleer işbirliği alanında imzalanan antlaşma Hindistan'ı, ABD'nin stratejik ortağı haline getirmesi bir yana; uluslararası ilişkilerde çifte standart durumunun tartışılmasına da yol açmıştır. Örneğin İran gizli bir şekilde nükleer silah üretip deneyen Hindistan ve Pakistan'a ABD'nin bu işbirlikçi yaklaşımını çifte standart savı olarak ileri sürmüştür.²³⁸

18 Aralık 2006'da, George Bush, Hyde Yasası olarak da bilinen ABD-Hindistan Barışçıl Atom Enerjisi İşbirliği Yasası'nı da onaylamıştı ve böylece Hindistan'ın nükleer silah sahibi devlet olarak tanınması de facto olarak sağlanmıştır. Böylece Hindistan'a nükleer teknolojisini, barışçıl güç üretimini amaçlayan devletlere ihraç edebilme yetkisi tanınmıştır.

²³⁷ Özdamar, 2007, a.g.e., s. 27.

²³⁸ Ekinci, 2009, a.g.e., s. 74.

3.5. ENERJİ, SAVUNMA VE TEKNOLOJİ ALANINDA İŞBİRLİĞİ

2000’li yıllarda ABD Hindistan savunma sanayi alanında da yakın işbirliği içerisinde olmuştur. Bunun en önemli göstergesi de ABD ve Hindistan arasında imzalanan EUMA (End Use Monitoring Agreement- Son Kullanıcı Takip Anlaşması) Son Kullanıcı Takip Anlaşması “ABD’nin bir ülkeye sattığı savunma sistemini, satış sonrasında da kontrol edebilmesine olanak tanıyan bir belgedir ve bu sayede savunma sisteminin ABD çıkarlarına aykırı kullanılıp kullanılmadığı denetlenebilmektedir.”²³⁹

“Ocak 2004’te Başkan Bush tarafından Stratejik Ortaklıkta Atılacak Adımlar’ın (SOAA) açıklanması ve Hindistan Başbakanı Vajpayee tarafından kabulü; SOAA’nın Birinci Safhasının 17 Eylül 2004’te imzalanması teknoloji işbirliğini giderek güçlendirdi. SOAA, uzay ve nükleer çalışmalar konusunda işbirliği yapılabilecek uygun bir ortamın oluşturulması için Hindistan ve ABD tarafından yapılması gereken işleri ve birbirini takip eden safhaları belirlemekteydi. Hindistan Nükleer Silâhların Yayılmasının Önlenmesi Antlaşmasını imzalamamış olduğundan ABD’den nükleer enerji ile ilgili yüksek teknoloji ürünü malzeme ve bilgi alması yasaklanmıştı. SOAA’nın uygulanması ile ABD’nin uyguladığı bu yasaklarda bir gevşeme olacağı görülmüyordu.”²⁴⁰

“ABD Başkanı George Bush Hindistan ve Pakistan’ı kapsayan Güney Asya ziyaretinde de İran, Pakistan ve Hindistan’ı bağlayan 7,2 milyar dolarlık IPI boru hattı projesine destek de vermiştir. Ancak boru hattı Pakistan’ın hassas Belucistan bölgesinden geçtiği için, İslamabad’ın hattı koruma yeteneği Yeni Delhi’de kuşku yaratmış; diğer alternatif boru hattı projesi ise hâlihazırda Asya Kalkınma Bankası’nın ve ABD’nin desteğini alan Türkmenistan, Afganistan, Pakistan ve Hindistan (TAPİ) hattıdır. Hindistan’ın Türkmenistan gazını almak üzere üç buçuk milyar dolar maliyetli TAPİ’ye katılma kararı vermiştir. Söz konusu boru hattına

²³⁹ “Gelişen Hindistan ABD İlişkileri ve EUMA Meselesi”, <http://www.savunmasanayi.net/gelisen-hindistan-abd-iliskileri-ve-euma-meselesi/gelisen-hindistan-abd-iliskileri-ve-euma-meselesi/>, (Erişim. 10.04.2012)

²⁴⁰ Mishra, 2007, a.g.e., s. 82.

Azerbaycan, Özbekistan ve Kazakistan gazı da verilebilecektir. ABD proje ile ilgili olarak ön fizibilite raporu için 1,3 milyon dolar finansman sağlamıştır.”²⁴¹

3.6. ABD’NİN GÜNEY ASYA STRATEJİLERİ AÇISINDAN HİNDİSTAN’IN ÖNEMİ

“Hindistan, Amerika için eski bir İngiliz sömürgesi olarak 1 milyar 200 milyonluk nüfusu ile büyük bir pazar ve aynı zamanda da bölgedeki iki güçlü rakibi Çin ile Rusya arasındaki coğrafyada demokratik yönetim modeli uygulayan önemli bir denge unsurudur. Bölgede ABD’nin hedefleri açısından kendine en yakın hissedebileceği ya da yanına çekebileceği ülke, Hindistan’dır.”²⁴²

“ABD Soğuk Savaş’ın ardından oluşan yeni uluslararası ortam içerisinde Güney Asya’ya ve bu bölgenin en önemli demokrasisi olan Hindistan ile iyi ilişkiler geliştirme gayretinde olmuştur. Bu nedenle Soğuk Savaş boyunca yabancılaşmış demokrasi olarak tanımlanan Hindistan, ilişki kurulan demokrasi olarak tanımlanmaya başlamıştır. Bu süreçte ABD açısından Soğuk Savaş ertesinde Hindistan’ın önem kazanmasının bazı nedenleri şunlardır.”²⁴³

- Sovyetler Birliği’nin dağılması ile Hindistan ABD işbirliği üzerindeki engellerin ortadan kalkması.
- Hindistan’ın ciddi bir ekonomik güç olarak yükselmeye başlaması ile ABD açısından önemli bir ticaret ve yatırım ortağı haline gelmesi.
- ABD’de Hint asıllıların sayısının artması ve bu kişilerin statü simgesi iş ve mevkilere sahip olması sebebiyle ABD iç politikasında bir baskı unsuru olmaya başlaması.
- Hint Okyanusu’nun öneminin artması ve ABD’nin Çin’i dengelenmesi açısından Hindistan’a artan bir şekilde önem vermeye başlaması, ABD’nin Hindistan’ı güçlenen bir ülke olarak algılamaya başlaması.

²⁴¹ Canikoğlu, 2010, a.g.e., s. 266.

²⁴² Kireççi, 2011, a.g.e., s. 30.

²⁴³ Zhang Guihong, “US Security Policy towards South Asia after September 11 and its Implications for China: A Chinese Perspective”, **Strategic Analysis**, Cilt 27, Sayı 2, Nisan Haziran 2003, s. 146-147.

- Hindistan'ın Çin'e ekonomik, siyasal açıdan rakip olması ve aralarında sınır sorunları bulunması sebebiyle ABD'nin bu rekabetin ve sorunlar üzerinde oynayarak Çin'i kuşatmak istemesi.”

3.7. HİNDİSTAN ABD TİCARİ İLİŞKİLERİ

“Soğuk Savaş süresince ABD ve Hindistan ekonomik ilişkileri daha çok ABD dış yardımları çerçevesinde gelişmiştir. Hindistan, Barış İçin Gıda Programı olarak da bilinen 408 sayılı kanun kapsamında ABD'den en fazla yardım alan ülke olmuştur. 1970'de ABD dış yardımının % 12,3'ünü tek başına Hindistan almıştır. Bununla beraber ABD yardımı Hindistan kaynaklarının küçük bir bölümünü oluşturmuştur. Buna rağmen 1960'larda kıtlıkla baş etmede ABD yardımlarının ciddi katkıları olmuştur. Yardımlar 1971 savaşı nedeniyle durdurulmuş ve 1978'de yeniden başlatılmıştır. Günümüzde ise ABD'nin Hindistan'a ekonomik yardımları daha çok aile planlama ve sağlık gibi sosyal alanlara yönelmiştir.”²⁴⁴

“1991'de Hindistan'ın ekonomik reformlara başlaması ardından, ABD-Hindistan ekonomik ilişkilerinin görünümü de değişmiştir. Bu süreç sonrasında dış yardıma dayalı ekonomik ilişkiler yerini ticaret, yatırım ve bilgi teknolojileri temelinde ilerlemeye bırakmıştır. İki ülke arasındaki ticari ilişkiler büyüme açısından büyük gelişmeler kaydetse de halen mütevazı niteliktedir. Hindistan ABD'nin 12. büyük ticari ortağı iken, ABD Hindistan'ın Birleşik Arap Emirlikleri ve Çin'den sonra 3. büyük ortağıdır. Bununla beraber ABD, Hindistan'ın en büyük doğrudan yabancı yatırım sağlayıcısı durumundadır.”²⁴⁵

²⁴⁴ Schaffer, 2009, a.g.e., s. 28.

²⁴⁵ **The United States and India: a Shared Strategic Future**, New York, Council on Foreign Relations, 2011, s. 28.

Tablo 4. ABD'nin Hindistan ile Ticareti

Yıllar	İhracat	İthalat	Denge
2011	21,627.6	36,167.4	-14,539.8
2010	19,250.1	29,532.6	-10,282.5
2009	16,441.4	21,166.0	-4,724.6
2008	17,682.1	25,704.4	-8,022.3
2007	14,968.8	24,073.3	-9,104.4

Kaynak: "Trade in Goods with India", <http://www.census.gov/foreign-trade/balance/c5330.html>, (14.04.2010)

"Yukarıdaki tablodan da görebileceğimiz gibi ABD ve Hindistan ticari ilişkilerinde Hindistan lehine bir durum söz konusudur.

Hindistan ekonomisinin finans sıkıntısı, Hint hükümetlerinin ABD ile iyi ilişkiler kurmasını zorunlu kılmaktadır. Çünkü Hindistan'ın daha çok gelişmesi ve büyümesi alt yapı tesislerinin kurulmasına bağlıdır ve enerji, boru hattı ve sanayi tesislerinin kurulması büyük mali kaynaklara ihtiyaç göstermektedir. Bu açıdan büyük tesislerin kurulması için sermaye birikimi ABD ve AB'de bulunmaktadır. Asya'da güç merkezi olmak isteyen Hindistan'ın kalkınması için yeterli ve güvenli kredi ihtiyacı ülkeyi ABD'ye bağımlı kılacaktır."²⁴⁶

"Tüm bunlarla beraber Hindistan'ın uluslararası petrol politikası ABD ile büyüyen bir sorun oluşturmaktadır. Hindistan büyüyen ekonomisinin etkisi ile önemli oranda petrol ihtiyacı içerisindedir. Bu nedenle Rusya ve Çin, hatta ABD'nin karşı çıkmasına rağmen Venezüella ile yakın ilişkiler kurmuştur. Hindistan'ın ABD ile gelişen iyi ilişkilerine rağmen ülkenin güvenilir enerji kaynaklarına olan ihtiyacı Hint ABD ilişkilerinde gerilim yaratmakta; ABD'nin Irak ve Afganistan işgalleri dolayısıyla Hindistan bu alanda Çin, Rusya ve İran ile iyi ilişkiler kurmaya yönelmektedir."²⁴⁷

²⁴⁶ Özdamar, 2007, a.g.e., s. 25.

²⁴⁷ a.g.e., s. 23.

SONUÇ

ABD ve Hindistan ilişkileri, günümüzde uluslararası ilişkilerin merkezinin giderek doğuya kaydığı göz önünde bulundurulursa, büyük öneme sahip durumdadır. Soğuk Savaş öncesinde çok sınırlı ilişkiler geliştiren iki ülkenin, bu dönem sonrasında birçok alanda işbirliğine yönelmesinde ABD'nin çok taraflı politikalar üretmek istemesi kadar, Hindistan'ın giderek dünyada önemli bir bölgesel güç haline gelmesinin de etkisi bulunmaktadır. Hindistan'ın piyasaya dayalı ekonomi politikaları ve küresel büyümeye sağladığı destek ile ciddi bir ekonomik güç haline gelmesi, bu ülkeyi ABD gözünde daha da önemli kılmaktadır.

ABD-Hindistan ilişkilerinde Soğuk Savaş koşullarında belirleyici olan üç faktör Hindistan'ın yürüttüğü bağlantısızlık politikası, Hindistan'ın nükleer çalışmaları ve ekonomik açıdan geri kalmışlığı olmuştur. İlk olarak ABD'nin Hindistan'a sosyal ve ekonomik amaçlı yardımları ile başlayan ilişkiler, Soğuk Savaş döneminde Sovyetler Birliği ile daha yakın ilişkilere dayalı, ancak bağlantısızlık hareketinin öncülüğünü yapan bir Hindistan'a ABD'nin çok da fazla müdahale etmemesi şeklinde ilerlemiştir.

ABD'nin Hindistan'a dikkat çektiği ilk dönem ise bu devletin nükleer silah çalışmalarına başladığı 1970'ler olmuştur. Bu nedenle burada ifade edilen ilk iki etken, ikili ilişkilerde tarafların birbirine karşı temkinli yaklaşmasına yol açmıştır. Soğuk Savaş sonrasında anılan üç koşulun değişmesi, ilişkilerde yeni bir dönemi de başlatmıştır.

Soğuk Savaş sonrası ortamında iki ülkenin sistemdeki konumlarının tekrar sorgulanması gelişen ilişkileri açıklamak açısından belirleyici durumdadır. Dönemin sonundan itibaren Hindistan'ın özellikle ekonomik bir dönüşüm ile bölgesel bir güç haline gelme çabası; ABD'nin de yeni dönemdeki konumunu sürdürebilmek açısından Hindistan'la yakınlaşma siyasetini ortaya çıkarmıştır. Dolayısıyla Soğuk Savaş sonrasında Avrasya hâkimiyetinde ABD yanında ön plana çıkan Çin ve Rusya karşısında, ABD Hindistan ile ilişkilerinde daha esnek politikalar üretme

amacındadır. Bu nedenle ABD-Hindistan ilişkileri jeostratejik ve ekonomik temelde ilerlemektedir.

Soğuk Savaş sonrası dönemde ABD'nin Hindistan'a verdiği önemin nedenlerinden biri de, Asya Pasifik bölgesinin ABD'nin merkezinde yer almasıdır. Çin'in yükselen gücü karşısında doğal bir refleks ile politikalar üreten ABD, bu açıdan bölge ülkeleriyle yakın ilişkiler kurma amacındadır ve bu süreçte Hindistan'a öncelik verilmesi normal kabul edilmektedir. Çin'in dünyaya açıldığı en önemli nokta kabul edilen Hint Okyanusu'na kıyısı olan ülkeler, ABD'nin yeni dönemde temel hedefi durumundadır.

ABD açısından Güney Asya'da varlığının sürdürülebilirliği, bu bölgede etkinliği daha da artan Hindistan ile iyi ilişkiler kurulabilmesi ile mümkündür. Hindistan tarafından ABD ile kurulacak bir ittifak, Hindistan'ın bölgedeki geleneksel rakipleri Rusya ve Çin'in dengelenmesi açısından gereklidir. Bu haliyle Soğuk Savaş sonrası değişen dinamikler ile ülke ilişkilerinin de, yeni bir dönemde sürdürülebilmesine olanak tanımıştır. ABD Hindistan ilişkilerinde belirleyici unsurlardan biri de Pakistan'dır. ABD'nin Güney Asya bölgesinde Pakistan yerine Hindistan'a ağırlık vermesi, büyük ölçüde 11 Eylül sonrasında değişen tehdit algılamasının bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır.

Soğuk Savaş sonrasında ABD ve Hindistan ikili ilişkileri açısından en önemli gelişme ise kuşkusuz Hindistan ile ABD arasında imzalanan sivil nükleer işbirliği anlaşmasıdır. Soğuk Savaş süresince ve 1990'lar boyunca ABD'nin nükleer alanda Hindistan'a karşı duruşu ve nükleer teknoloji ihracını engellemesi, 2005 yılındaki bu antlaşma ile sona ermiştir. Bu durum ABD'nin günümüzde İran'ın barışçıl amaçlarla geliştirmeye çalıştığı nükleer programına ABD'nin verdiği sert tepki göz önüne alındığında ABD'nin Hindistan'a verdiği önemi göstermesi bakımından büyük öneme sahiptir. Nükleer silahların yayılması rejiminin dışında olan ve bu nedenle fiilen nükleer silah sahibi devlet olarak kabul edilen Hindistan'ı kaybetmek istemeyen ABD bu amaçla iç yasalarında da değişikliğe giderek nükleer yakıt ihracı üzerindeki engelleri kaldırmıştır.

ABD'nin Hindistan'la artan yakın işbirliğinin nedenlerinden biri de 11 Eylül sonrasında değişen tehdit algılamasıdır. Bölgede köktendinci akımların destekçisi durumunda bulunan Pakistan'ın kontrol edilebilmesi açısından da ABD-Hindistan'a yakınlaşmak durumundadır. Bu nedenle 1990'larda Hindistan'ın nükleer güç olmasına tepki ile yaklaşan ABD, 11 Eylül sonrasında bu alanda Hindistan ile tam bir görüş birliği içerisine girmiştir.

Sonuç olarak bağımsızlık sonrasında bağlantısızlık hareketinin öncülerinden olan Hindistan, Soğuk Savaş sonrasında özellikle bölgesine koyduğu ağırlıkla daha etkin dış politika izleyeceği sinyallerini vermiştir. Bu yönelimde de Hindistan'ın ABD ile işbirliğine girmesi şaşkıncı olmamaktadır. ABD'nin yeni dünya düzeninde jeostratejik çıkarları Ortadoğu, Orta Asya ve Hindistan'ın da içinde bulunduğu Güney Asya'da yoğunlaşmaktadır. Orta Asya'da mevcut büyük petrol ve doğalgaz rezervleri, çevre bölgenin önemi de arttırmaktadır. Özellikle son yıllarda Hindistan'ın değişen dış ilişkiler vizyonu ile bölgede etkin olmak istemesi, ABD bakış açısıyla kenar kuşaktaki Hindistan'ın önemini arttırmaktadır.

Bölgesinde Çin ile birlikte hâkim durumda bulunan Hindistan, özellikle geleneksel düşmanı olarak algıladığı Çin'in dengelenmesi açısından ABD ittifakına duyduğu ihtiyacın bir sonucu olarak ABD ile yakın ilişkiler kurmak istemektedir. ABD açısından ise 11 Eylül saldırıları sonrası Afganistan müdahalesi ile yeniden gündeme gelen Güney Asya, özellikle geleceğin süper gücü olarak algılanan Çin'in etki alanı içerisinde bulunması dolayısıyla dikkatle izlenen bir bölge haline gelmiştir ve bu bölgede etkin konumda bulunulmak isteniyorsa Hindistan'ı geri plana atmak imkânsız durumdadır. Tüm bunlarla beraber Kargil krizinde görüldüğü gibi Güney Asya'daki nükleer silahlanmanın nükleer bir felakete yol açabileceği endişesi, ABD'nin bölgeye yönelik endişelerinden biri haline gelmiştir.

KAYNAKÇA

A. Kitaplar ve Makaleler:

Adıbelli, Barış, **Avrasya Jeopolitiğinde Büyük Oyun**, Ankara, IQ Kültür Sanat Yayınları, 2008.

Agarwal, Prashant, **India's Nuclear Development Plans and Policies: A Critical Analysis**, New Delhi, Northern Book Centre, 1996.

Alam, Mohammad B., **India's Nuclear Policy**, Delhi, Mittal Publications, 1988.

Al-Qahtani, M. (2006). The Shanghai Cooperation Organization and Law of International Organizations, **Chinese Journal of International Law**, Vol. 5, No. 1, s. 129.

Andican, A. (2006). Çin Satrancında Orta Asya, **Avrasya Dosyası**, Cilt 12, Sayı 1, s. 24.

Anon., Considerations upon the East India Trade, Londra, 1701; tekrar basım, East Indian Trade içinde, Selected Works, 17th Century, Londra.

Arı, Tayyar, **Uluslararası İlişkiler**, İstanbul: Alfa Yayınları, 1997.

Arı, Tayyar, **Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika**, Bursa: MKM Yayınları, 2008.

Bakshi, J. (2001). Sino-Russian Strategic Partnership in Central Asia: Implications for India, **Strategic Analysis**, Vol. 25, Issue 2, May 2001, (<http://www.idsa-india.org/an-may-2.01.htm>)

Bandyopadhyaya, Jayantanuja, "From Non Alignment to Pro Imperialism: Class and Foreign Policy in India", **India's Foreign Policy**, Ajali Ghost ve diğerleri (eds), Delhi, Dorling Kindersley, 2009.

Birla, G.D., **In the Shadow of the Mahatma**, Bombay, 1953.

Bose, S. (ed.), South Asia and World Capitalism, Delhi, 1990, s. 59-60 Brass, P. R., The Politics of India since Independence, **NCHI**, Cambridge, 1990.

Brown, J. M., **Gandhi's Rise to Power: Indian Politics, 1915-1922**, Cambridge, 1972

The United States and India: a Shared Strategic Future, New York, Council on Foreign Relations, 2011.

Çolakoğlu, S., Şanghay İşbirliği Örgütü'nün Geleceği ve Çin, **Uluslararası İlişkiler**, Cilt 1, Sayı 1, Bahar 2004.

Ekinci, Arzu C. **İran'ın Nükleer Krizi**, Ankara, USAK Yayını, 2009.

Erckel, Sebastian, **India's Nuclear Policy: With Special References to the India-US Nuclear Deal**, Grin Verlag, 2008.

Erol, M. Seyfettin, "Hindistan'ın Yeni Orta Asya Politikasında Tacikistan", içinde **Hindistan: Asya'nın Yeni Gücü**, Yılmaz Tezkan (haz), İstanbul, Ülke Kitapları, 2007.

Gandhi, K. M., **My Experiments with Truth: An Autobiography**, Boston, 1940

Gevgilili, A., Çin-Sovyet Çatışması, Milliyet, 09.03.1969;
(<http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/Arsiv/1969/03/09>), 07.07.2012.

Ghost, Ayjali ve diğerleri (eds), **India's Foreign Policy**, Delhi: Dorling Kindersley, 2009.

Gopal, S., **The Viceroyalty of Lord Irwin, 1926-1931**, Oxford, 1957.

Gupta, K. R.; Shukla, Vatsala, **Foreign Policy of India**, New Delhi, Atlantic Publishers, 2009.

Jayapalan, N., **Foreign Policy of India**, New Delhi, Atlantic Publishers, 2001.

Jia, Q. The Success of the Shanghai Five: Interest, Norms and Pragmatism, <http://www.comw.org/cmp/fulltext/0110jia.htm>, 17.11.2006

Johnson, G., **Provincial Politics and Indian Nationalism: Bombay and the Indian National Congress, 1880-1915**, Cambridge.

Joshi, Nirmala, "India and Russia", in India", **India's Foreign Policy**, Ayjali Ghost ve diğerleri (eds), Delhi, Dorling Kindersley, 2009.

Karaca, K. (2004), **Dünyadaki Yeni Güç Çin: Tek Kutuptan Çok Kutuba**. (İkinci Baskı). İstanbul: IQ Yayınları, s.106.

Kessikbayev, A. **Şanghay Beşlisinden Şanghay İşbirliği Örgütüne**, TASAM, (http://www.tasam.org/tr-TR/Icerik/145/sanghay_beslisinden_sanghay_isbirligi_organizasyonu), 10.06.2012.

Kılıçkap, Tolga Barış, **Bölgesel Güçten Küresel Güce: Hindistan**, İstanbul, IQ Kültür Sanat Yayınları, 2007.

Kireççi, M. Akif, **Amerika Birleşik Devletleri'nin Orta Asya Politikaları**, Ankara, Ahmet Yesevi Üniversitesi Yayını, 2011.

Kopf, D., **The Brahma Samaj and the Shaping of the Modern Indian Mind**, Princeton, 1979.

Kronstadt, K. Alan, **India US Relations**, CRS Report for Congress, August 12, 2008.

Kronstadt, K. Alan ve diğeri, **India Domestic Issues, Strategic Dynamics and US Relations**, Congressional Research Service, September 2011.

Küçükçakır, Mustafa, “Hindistan’ın Nükleer Gücü”, içinde **Hindistan: Asya’nın Yeni Gücü**, Yılmaz Tezkan (haz), İstanbul, Ülke Kitapları, 2007.

Markovits, C., **Indian Business and Nationalist Politics 1931-39: The Indigenous Capitalist Class and the Rise of the Congress Party**, Cambridge, 1985.

Mayor, John N. (ed.), **India: Issues, Historical Background and Bibliography**, Nova, 2003.

McIntyre, W. David, **The Commonwealth of Nations: Origins and Impact 1869-1971**, Minnesota, University of Minnesota Press, 1977.

Meşe, Şenay, **Küresel Ekonomide Güç Dengelerindeki Değişim ve BRICS**, İstanbul, Marmara Üniversitesi SBE Yayınlanmamış Y. Lisans Tezi, 2010.

Mishra, Bhabani, “Hindistan ABD İlişkileri: Bir Paradigma Değişikliği”, içinde **Hindistan: Asya’nın Yeni Gücü**, Yılmaz Tezkan (haz), İstanbul, Ülke Kitapları, 2007.

Misra, K.-R. (ed.), **Studies in Indian Foreign Policy**, Yeni Delhi, 1969, s. 329-330

Mohan, C. Raja, “Rethinking India’s Grand Strategy”, içinde **Emerging India: Security and Foreign Policy Perspective**, N. S. Sisodia ve C. Uday Bhaskar (eds), New Delhi, Institute for Defence Studies and Analyses, 2005.

Moon, P., **Divide and Quit**, Londra, 1962.

Nanda, B. R., **Gokhale: The Indian Moderates and the British Raj**, Delhi, 1977.

Oran, Baskın (ed.), **Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar**, Cilt: I, 13. Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları, 2008.

Öz, Dilek Elvan, “Sınıraşan Su Kavramı ve Bazı Örnekler Işığında Fırat Dicle İçin Bir Paylaşım Planı”, **TMMOB Su Politikaları Kongresi Bildiriler Kitabı: 21-23 Mart 2006**, Ankara, TMMOB Yayını, 2006.

Özdamar, Dinçer, “Asya’nın Yeni Gücü: Hindistan”, içinde **Hindistan: Asya’nın Yeni Gücü**, Yılmaz Tezkan (haz), İstanbul, Ülke Kitapları, 2007.

Perkovich, George, “Hindistan Büyük Bir Güç Mü?”, içinde **Hindistan: Asya’nın Yeni Gücü**, Yılmaz Tezkan (haz), İstanbul, Ülke Kitapları, 2007.

Purtaş, Fırat, **Orta Asya ile Güney Asya Arasında Modern İpek Yolu Projesi**, Ankara, Ahmet Yesevi Üniversitesi, Yayın No. 6, 2011.

Raghavan, V. R., “Strategic Culture: A Military Perspective”, içinde **Emerging India: Security and Foreign Policy Perspective**, N. S. Sisodia ve C. Uday Bhaskar (eds), New Delhi, Institute for Defence Studies and Analyses, 2005.

Sander, Oral, **Siyasi Tarih 1918-1994**, Ankara, İmge Kitabevi, 1994.

Sathasivam, Kanishkan, **Uneasy Neighbors: India, Pakistan ve US Foreign Policy**, Hampshire, Ashgate Publishing, 2005.

Schaffer, Teresita C., **India and the United Relations in 21st Century: Reinventing Partnership**, Washington, CSIS, 2009.

Sharma, R. R., “Future Architecture of Security in Asia and the Indian Ocean Region”, içinde **India’s Foreign Policy in the 21st Century**, V. D. Chopra (ed.), New Delhi, Kalpaz Publication, 2006.

Sinha, Atish; Mohta, Madhup, **Indian Foreign Policy: Challenges and Opportunities**, New Delhi, Foreign Service Institute, 2007.

Sönmezoğlu, Faruk ve diğerleri, **Uluslararası İlişkiler Sözlüğü**, İstanbul, Cem

Sözübek, Cengiz, “Uyuyan Küçük Dev: Hindistan”, içinde **Hindistan: Asya’nın Yeni Gücü**, Yılmaz Tezkan (haz), İstanbul, Ülke Kitapları, 2007.

Talbott, Strobe, **Engaging India**, Washington, Brooking Institutions, 2006.

Tezkan, Yılmaz, “Jeopolitik ve Hindistan”, içinde **Hindistan: Asya’nın Yeni Gücü**, Yılmaz Tezkan (haz), İstanbul: Ülke Kitapları, 2007.

Turanlı, Rona; Sarıdoğan, Ercan, **Bilim-Teknoloji-İnovasyon Temelli Ekonomi ve Toplum**, İstanbul, İTO Yayını, 2010.

Uçarol, Rifat, **Siyasi Tarih (1789-1999)**, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2000.

Voddi, Tarakhnat V. K. ve diğerleri, **India’s Nuclear Fuel Cycle**, Morgan and Claypool, 2009.

Zeytinoğlu, Ömer, **Silahsızlanma**, Ankara, Dışişleri Bakanlığı Araştırma ve Siyaset Planlama Genel Müdürlüğü, 1973.

B. Süreli Yayınlar:

Chari, P. R., “India’s Nuclear Doctrine: Confused Ambition”, **The Nonproliferation Review**, Fall Winter 2000.

Guihong, Zhang, “US Security Policy towards South Asia after September 11 and its Implications for China: A Chinese Perspective”, **Strategic Analysis**, Cilt 27, Sayı 2, Nisan Haziran 2003.

Kıran, Abdullah, “Milletler Cemiyeti ve Önlenemeyen Savaş”, **GAU Journal of Social and Applied Science**, Cilt 3, Sayı 6, 2008.

Oğan, Gökçen, “Üye Devletlerin Perspektifinden Şanghay İşbirliği Örgütü”, **Stratejik Analiz Dergisi**, Sayı 91, 2007.

Purtaş, Fırat, “Avrasya’daki Yeni Büyük Oyun Bağlamında Hindistan’ın Orta Asya Politikası”, **OAKA**, Cilt 1, Sayı 2, 2006.

Telatar, G. (2005). Şanghay İşbirliği Örgütü: 21. Yüzyılın Bölgesel/Küresel Çekim Merkezi, **Geleceğin Süper Gücü Çin: Uzakdoğu’daki Entegrasyonlar ve Şanghay İşbirliği Örgütü**, Atilla ve İlhan Güllü (der.), İstanbul: TASAM Yayınları.

Yom, Sean L. (2005). Şanghay İşbirliği Örgütü’nün Geleceği, Geleceğin Süper Gücü Çin: Uzakdoğu’daki Entegrasyonlar ve Şanghay İşbirliği Örgütü, Gül Arıkan Akdağ, (çev.) Atilla Sandıklı (der.) İstanbul: TASAM Yayınları, s 231.

C. Tezler :

Akyüz, Ahmet, **Soğuk Savaş Sonrasında Hindistan’ın Avrasya Jeopolitiğindeki Yeri**, Isparta, SDÜ SBE Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2007.

Bali, Elif, **Hindistan ve Pakistan’ın Dış Politika Tercihlerinin Soğuk Savaş ve Soğuk Savaş Sonrasına Yansımaları**, Ankara, AÜ SBE Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2006.

Canikoğlu, Erhan, **Putin Döneminde Rusya Federasyonu’nun Yakın Çevre Politikası (2000-2008)**, Ankara, Gazi Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2010.

Çoban, E., (2003) **Soğuk Savaş Sonrasında Rusya-Çin İlişkileri ve Şanghay İşbirliği Örgütü**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara

Günvar, Murat, **Türkiye ile Rusya Arasındaki Nükleer Enerji İşbirliğinin Türkiye’nin Enerji Güvenliğine Etkisi**, Ankara, Harp Akademileri Komutanlığı SAM Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2011.

Haspolat, Emel, **Neo liberalizmin Kalkınma Söylemi ve Yoksullukla Mücadele Yöntemi Olarak Mikro Kredi: Örnek Ülke Deneyimleri ve Türkiye**, Ankara, Gazi Üniversitesi SBE Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2010.

Ömer, Atilla, **Pakistan'ın Doğuşundan Günümüze Afganistan Pakistan İlişkileri**, Gazi Üniversitesi SBE Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2011

Sarılioğlu, İrşat, **Hindistan Çin İlişkilerinde Tibet Sorunu**, Ankara, Gazi Üniversitesi SBE Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2007.

C. Raporlar:

Çalış, Asım **Hindistan Ülke Profili**, Ankara, DTM İGEM, 2007.

D. İnternet Kaynakları:

<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/in.html>(17.05.2013)

“Demographic of India”, http://www.enotes.com/topic/Demographics_of_India, (03.07.2012)

“Estimated Nuclear Warheads, Strategic and Tactical”, http://thewe.cc/weplanet/news/asia/japan/hiroshima_cover_up.htm, (10.06.2012)

“Gelişen Hindistan ABD İlişkileri ve EUMA Meselesi”, <http://www.savunmasanayi.net/gelisen-hindistan-abd-iliskileri-ve-euma-meselesi/gelisen-hindistan-abd-iliskileri-ve-euma-meselesi/>, (Erişim. 10.04.2012)

“India’s Population 2012”, <http://www.indiaonlinepages.com/population/india-current-population.html>, (10.07.2012)

“India”, <http://www.geographia.com/india/>, (10.06.2012)

http://india.gov.in/sites/upload_files/npi/files/constitution/preamble.pdf (17.05.2013)

Jammu Kashmir Map, <http://www.leh-ladakh.com/kashmir-india/jammu-kashmir-map.html>, (10.06.2012)

“Simla Agreement: 2 July 1972”, <http://www.jammu-kashmir.com/documents/simla.html>, (05.04.2012)

“Sino-US Presidential Joint Statement on South Asia Beijing 23 June 1998”, <http://www.china-embassy.org/eng/zmgx/zysj/kldfh/t36228.htm>, (11.04.2012)

Çınar, Burak, “Rus - Hint Askeri İşbirliğinin Stratejik Etkileri”,
<http://www.21yyte.org/tr/yazi.aspx?ID=3891&kat1=3>, (09.04.2012)

Feigenbaum, Evan A., “Hindistan’ın Yükselişi, Amerikanın Çıkarı, ABD Hindistan Ortaklığının Gelişimi”, <http://www.gif.org.tr/TR/hindistan%E2%80%99in-yukselisi-amerika%E2%80%99nin-cikari-abd-hindistan-ortakliginin-gelecegi-ewan-a-feigenbaum>, (16.04.2012)

“Population in India”, <http://cbhidghs.nic.in/hii2003/CHART1.01.htm>, (03.07.2012)

World Bank, <http://data.worldbank.org/country/india>, (14.03.2012)

http://tr.wikipedia.org/wiki/Bandung_Konferansı (17.05.2013)

<http://www.sectsko.org/htm/00027.html> (11.06.2012)

ÖZET

Soğuk Savaş sonrasında uluslararası sistemde yaşanan değişim tüm devletleri etkilemiştir. Bu süreçte Soğuk Savaş yıllarında bağlantısızlık politikasının öncülerinden olan Hindistan, daha aktif bir dış politika izleme eğilimindedir. Bu süreçte ABD ile yakın ilişkiler geliştirilmiş ve ülkenin nükleer tecridi ABD ile imzalanan sivil işbirliği anlaşması ile sona erdirilmiştir. ABD bakış açısından ise günümüz siyasetini şekillendiren Orta Asya'ya çıkış kapısında, önemli bir coğrafyada bulunan Hindistan ile ilişkiler stratejik öneme sahiptir. Bu kapsamda her iki ülkenin Soğuk Savaş sonrası politikaları, birbirleri ile daha çok işbirliği ve gerginliklerin azaltılmasına dayalıdır.

Anahtar Kelimeler: Hindistan, ABD, Güney Asya, Soğuk Savaş sonrası

ABSTRACT

Transformation of international system after Cold War period affected all states. In this period, India which was one of nonalignment states of cold war years has tendencies to apply active foreign policies. In this process it developed close relations with the US and nuclear isolation of India expired by means of civil agreement which was signed with the US. Relations between the US and India where in exit of the Middle Asia shapes today's policy has great importance in perspective of the US. In these sense bilateral relations after Cold War depends on more cooperation and decreasing tensions.

Keywords: India, USA, South Asia, after Cold War